

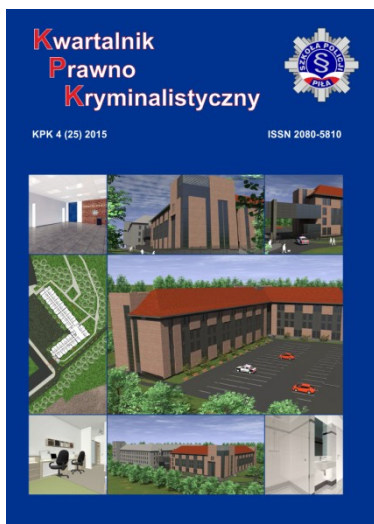
Kwartalnik Prawno Kryminalistyczny

KPK 4 (25) 2015

ISSN 2080-5810

Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile

Adres redakcji:

64-920 Pila, pl. Staszica 7
tel. 67 352 2555; fax 67 352 2599
www.pila.szkolapolicji.gov.pl

Łączność z czytelnikami:

sekretariat@sppila.policja.gov.pl

Redaktor naczelny:

insp. Jerzy Powiecki

Zastępcy redaktora naczelnego

insp. Piotr Gaca
insp. Roman Gryczka

Sekretarz redakcji:

mł. insp. Krzysztof Opaliński

Zespół redakcyjny:

insp. w st. spocz. Roman Wojtuszek
mł. insp. Marzena Brzozowska
podinsp. Wojciech Thiel
podinsp. Leszek Koźmiński
podinsp. Jacek Czechowski
podkom. Hanna Bigielmajer
dr Piotr Józwiak

Redakcja językowa i skład:

Waldemar Hałuja

Projekt okładki:

Waldemar Hałuja

Nakład:

200 egz.

Redakcja nie zwraca materiałów niezamówionych, zastrzega sobie prawo skrótów i opracowania redakcyjnego tekstów, przyjętych do druku oraz prawo nieodpłatnego publikowania listów.

Redakcja zastrzega sobie również możliwość nieodpłatnego wykorzystania publikowanych materiałów na stronie internetowej Szkoły Policji w Pile.

Kwartalnik wydawany jest przez:

Szkołę Policji w Pile

W numerze

Jacek Czechowski Rozbudowa Szkoły Policji w Pile	5
Jolanta Curyło Przestępstwa rozbójnicze	8
Krzysztof Mucha, Krzysztof Wójcik „Follow the money” zbyt trudne w polskich realiach?	24
Hanna Bigielmajer, Aneta Wróblewska, Krzysztof Wróblewski Prawa i obowiązki stron w postępowaniu przygotowawczym	28
Robert Kreczmer Darkcoin vel DASH	69
Maciej Pająk Czy w Polsce istniała „mafia”? Geneza przestępczości zorganizowanej w Polsce	70
Katarzyna Liszewska, Leszek Koźmiński Pierwszy kurs „poszukiwaczy”	75
Sylwester Urbaniak Historia Międzynarodowego Półmaratonu Philips	77
Leszek Gruntkowski, Hanna Bigielmajer Zagrożenia korupcyjne przy wydatkowaniu środków publicznych przez przedsiębiorstwa przy realizacji projektów w ramach funduszy unijnych	80
Z życia Biura Służby Kryminalnej KGP	85
Zbigniew Wlazło Piórem i ołówkiem	90
Z biblioteczki policjanta służby kryminalnej	93
Z życia Szkoły	96

Szanowni Państwo...

*Już za kilka dni usiądziemy z najbliższymi przy wigilijnym stole...
Jak każdego roku Święta Bożego Narodzenia nastrajają nas do chwili zadumy i pozwalają zatrzymać się w czasie, aby zastanowić się nad naszą przyszłością.*

Dla każdego policjanta czas wieczerzy wigilijnej jest okresem, który umożliwia też zrekompensowanie naszej ciągłej nieobecności w domu spowodowanej służbą.

Okres Świąt Bożego Narodzenia skłania nas również do podsumowań i wspomnienia chwil dobrych oraz chwil mniej pozytywnych. Okres ten dopinguje nas do podejmowania nowych wyzwań i deklaracji, jakie chcemy zrealizować w nadchodzącym roku.

Wierzę, że Nowy 2016 Rok będzie równie udany jak ten, który wkrótce dobiegnie końca.

W tym miejscu życzę wszystkim Policjantom, Pracownikom Policji, Słuchaczom oraz Absolwentom Szkoły Policji w Pile, Funkcjonariuszom służb mundurowych oraz wszystkim Czytelnikom „Kwartalnika Prawno-Kryminalistycznego” zdrowia oraz realizacji wszystkich planów na nadchodzący rok. Ciepło rodzinnego domu niech zawsze będzie z Państwem. Życzę dużo szczęścia, miłości i zrozumienia oraz wszelkiej pomyślności, zadowolenia i satysfakcji z pracy.

Komendant
Szkoły Policji w Pile
insp. Jerzy Powiecki

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'J. Powiecki', written over the printed name.

Jacek Czechowski

Ekspert Sekcji Prezydialnej Szkoły Policji w Pile

ROZBUDOWA SZKOŁY POLICJI W PILE

Szkoła Policji w Pile, pomimo swojej renomy i ponad 60-letniej historii, od początku borykała się z problemem zakwaterowania słuchaczy na poziomie odpowiadającym współczesnym standardom. Jest szansa, że już w nieodległej przyszłości, problem ten zostanie rozwiązany. Bowiem na terenie kompleksu szkolnych obiektów powstanie nowy budynek tymczasowego zamieszkania zbiorowego, gdzie kwatrowani będą słuchacze. Nowy obiekt ma szansę stać się dumą naszej Szkoły.

O planowanej inwestycji mówiono podczas konferencji prasowej, która odbyła się 29 października br. w Szkole Policji w Pile. Na spotkaniu z dziennikarzami, goszczono dr. Piotra Głowskiego - Prezydenta Miasta Piły, projektanta koncepcji architektonicznej budynku bursy – Lecha Wojtasika - architekta z Pracowni Architektonicznej WOJTASIK z Piły. W roli gospodarzy wystąpili - Komendant Szkoły Policji w Pile - insp. Jerzy Powiecki oraz Zastępcy

Komendanta: insp. Piotr Gaca i mł. insp. Roman Gryczka. Szkołę Policji w Pile reprezentowali również przedstawiciele Wydziału Zaopatrzenia - mł. insp. Robert Bartol - Naczelnik Wydziału oraz jego Zastępca – kom. Marcin Druszcz.

Nowa, tak potrzebna szkole inwestycja, możliwa będzie do zrealizowania między innymi dzięki podpisanej w maju br. umowy, pomiędzy Gminą Piła – reprezentowaną przez p. Piotra Głowskiego, Prezydenta Piły, a Szkołą Policji w Pile – reprezentowaną przez insp. Jerzego Powieckiego, Komendanta Szkoły. Na mocy powyższej umowy przekazane zostały przez Gminę Piła środki finansowe na Fundusz Wsparcia Policji. Kwota ponad 270 tysięcy złotych, przeznaczona została na pokrycie kosztów związanych z opracowaniem dokumentacji projektowo-kosztorysowej w ramach planowanej budowy akademika. To dopiero pierwszy krok, bez którego jednak nie można rozpocząć tej inwestycji.

Budynek zakwaterowania dla słuchaczy Szkoły Policji w Pile zaprojektowany będzie na planie litery L (dłuższy bok – 75,05 m, krótszy bok – 50,18 m) na pięciu kondygnacjach. Każda kondygnacja, pomijając ostatnią (poddasze), mieści moduły mieszkalne składające się z przedpokoju, wspólnej łazienki i dwóch pokoi. Przewidziano moduły 2 pokojowe,

w których kwatrowane będą w sumie cztery osoby oraz moduły jednopokojowe, w których kwatrowane będą dwie osoby. Ostatnia kondygnacja częściowo jako poddasze nieużytkowe z możliwością aranżacji na potrzeby mieszkaniowe w kolejnych etapach realizacji inwestycji. W budynku przewidzianych będzie 386 miejsc dla słuchaczy z możliwością aranżacji poddasza na użytek kolejnych 73 osób.

Na każdym piętrze, oprócz poddasza, w centralnej części budynku zlokalizowany będzie pokój dowódcy. Na parterze zaprojektowano wartownię przy wjeździe na teren szkoły oraz portiernię przy głównym wejściu do budynku. Użytkownicy budynku będą też mieli do dyspozycji pomieszczenie pralni i suszarni zlokalizowane na parterze. Na ostatniej kondygnacji w głównej wieży budynku znajdzie swoje miejsce sala wielofunkcyjna m.in. dla celów kulturalnych, szkoleniowych itp. W celu łatwej komunikacji, istniejący budynek, połączony zostanie z nowym - łącznikiem na poziomie pierwszej kondygnacji.

Powierzchnia użytkowa budynku to dokładnie 6588,3 m², a jego kubatura wynosi 28010 m³.

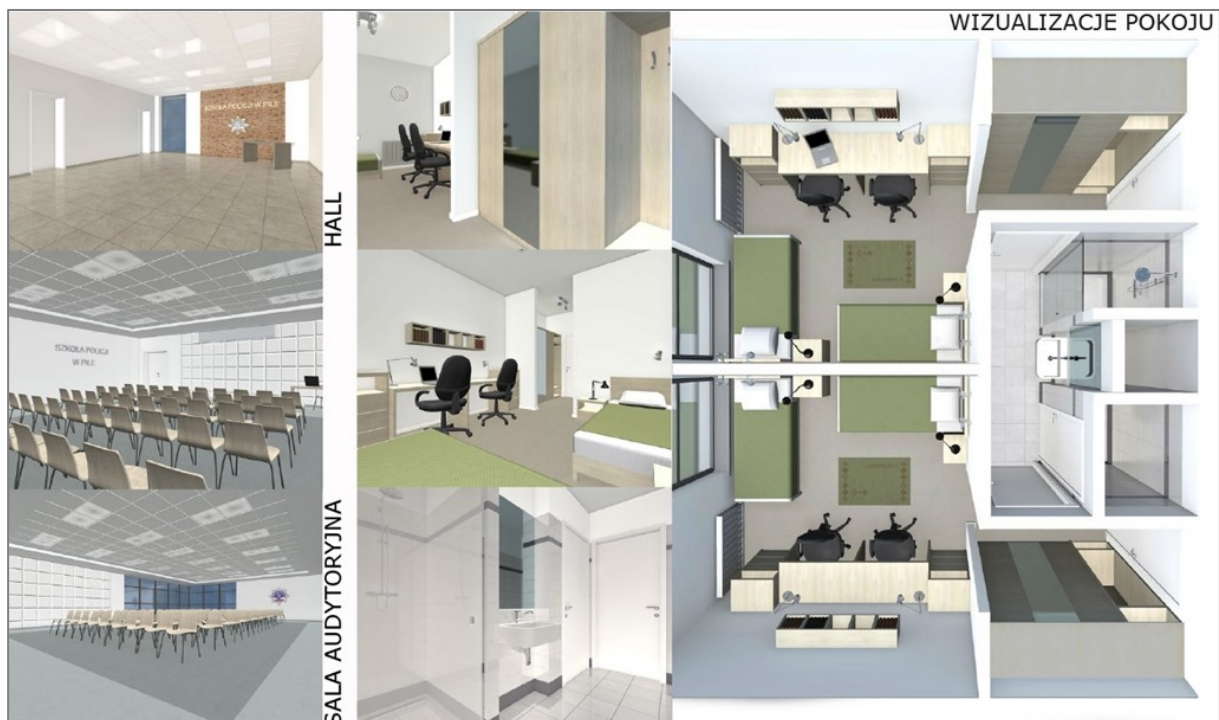
Istniejący budynek główny Szkoły Policji w Pile jest obiektem z lat 20. ubie-

głego wieku i podlega ochronie konserwatorskiej, tym samym nowy budynek nie może znacząco odbiegać formą architektoniczną i zastosowanymi materiałami. Projektowany obiekt swą bryłą i materiałami zastosowanymi na elewacjach nawiązuje do sąsiedniej zabudowy. Materiały wykończeniowe elewacji i dachu to głównie ceramika w formie płyt elewacyjnych i dachówki karpiówki. Elementem wspólnym dla ist-

niejącej i nowej zabudowy jest wieża. Projekt budowy budynku zamieszkania zbiorowego został wstępnie uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków Delegatura w Pile.

Zakłada się, że uda się zrealizować powyższą inwestycję w następujących ramach czasowych:

- do końca bieżącego roku uda się uzyskać kompletny projekt techniczny,
- w roku 2016 uzyskać zezwolenie na budowę, zatwierdzenie – uzgodnienia programu inwestycji, co jest warunkiem finansowania inwestycji,
- w latach 2017-2019 – realizacja inwestycji (budowa),
- rok 2020 – to czas wyposażania i uruchamianie inwestycji.

Jolanta Curyło

Starszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile

PRZESTĘPSTWA ROZBÓJNICZE

Rozbój - art. 280 k.k.

1. Przestępstwo rozboju - typ podstawowy z art. 280 § 1 k.k.

Przestępstwo rozboju jest przestępstwem dwuczłonowym, obejmującym metody rozbójnicze, które stanowią środek ocelu w postaci kradzieży. Konsekwencją złożoności tego przestępstwa jest podwójny przedmiot ochrony. Głównym przedmiotem ochrony art. 280 § 1 k.k. jest mienie rozumiane jako prawo własności, prawa rzeczowe, prawa obligacyjne i posiadanie do rzeczy ruchomych. Ubocznym przedmiotem ochrony jest zdrowie, wolność i nietykalność cielesna człowieka. Z uwagi na podwójny przedmiot ochrony przestępstwa rozboju, o stopniu społecznej szkodliwości tego czynu decyduje nie tyle wartość zabranych rzeczy, ile stopień zagrożenia dla zdrowia i wolności pokrzywdzonych.

Podmiot przestępstwa jest powszechny – sprawcą może być każdy podmiot, który spełnia warunki do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Na podstawie art. 10 § 2 k.k. za przestępstwo rozboju mogą ponosić odpowiedzialność karną także nieletni, którzy w chwili czynu ukończyli lat 15, jeżeli istnieje negatywna prognoza co do ich postawy w przyszłości.

W zakresie strony przedmiotowej, rozbój pochłania wszystkie formy kradzieży określone w art. 278 k.k., gdyż do jego ustawowych znamion należą wszystkie istotne elementy kradzieży, a odróżnia się od niej dodatkowo metodami rozbójniczymi stosowanymi wobec każdej osoby, która stanie na przeszkodzie do zawładnięcia

rzeczą.¹ Rozbój pojęciowo obejmuje zabór w celu przywłaszczenia: rzeczy ruchomej, polskiego lub obcego pieniądza lub innego środka płatniczego, dokumentu uprawniającego do otrzymania sumy pieniężnej lub zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenia uczestnictwa w spółce, uzyskania bez zgody osoby uprawnionej programu komputerowego, kradzieży energii, karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego. Oznacza to, że sprawca może przy użyciu metod z art. 280 § 1 k.k. dokonać również zaboru energii, programu komputerowego oraz karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego.² Rzecz stanowiąca współwłasność sprawcy jest w rozumieniu przepisów prawa karnego co do przestępstw przeciwko mieniu, w tym w odniesieniu do rozboju rzeczą cudzą i może być przedmiotem tego przestępstwa, np. cudzą rzeczą ruchomą będzie dla małżonków rzecz wchodząca w skład majątku wspólnego.³

Dowód osobisty lub inny dokument stwierdzający tożsamość nie może być przedmiotem rozboju, gdyż nie jest rzeczą w rozumieniu prawa cywilnego, ani przedmiotem w rozumieniu art. 115 § 8 k.k.⁴ W sytuacji, gdy sprawca rozboju jednym czynem dokonuje zaboru portfela z pie-

¹ por. Wyrok SA w Katowicach z dn. 27.05.1993 r., II AKR 169/93, OSAiSN 1994/2 poz. 8; por. Wyrok SA w Szczecinie z dn. 03.10.2006 r. II AKa 99/06 Lex nr 283411; por. Wyrok SN z dn. 11.09.2014 r. WA 26/14;

² por. Wyrok SA we Wrocławiu z dn. 05.08.2004 r., II AKa 220/04, LexPolonica nr 378605;

³ Por. Wyrok SA w Warszawie z dn. 13.10.2013 r. II AKa 322/13;

⁴ por. Wyrok SN z dnia 25.04.1980 r. Rw 143/80 OSNKW 1980/ 8 /poz. 68.

niędzmi oraz zaboru znajdującego się w nim dowodu osobistego należy zastosować kumulatywny zbieg przepisów tj. art. 280 § 1 k.k. i art. 275 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.

Ponadto, strona przedmiotowa rozbójnictwa obejmuje zachowanie się sprawcy polegające na następujących metodach rozbójniczych:

- użyciu przemocy wobec osoby lub
 - groźbie natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby albo
 - doprowadzeniu osoby do stanu nieprzytomności lub
 - doprowadzeniu osoby do stanu bezradności
- i zaborze rzeczy w celu przywłaszczenia.

Zamach na osobę stanowi w przypadku tego przestępstwa jedynie środek prowadzący do realizacji celu, jakim jest zabór rzeczy pokrzywdzonemu lub zmuszenie go do natychmiastowego wydania rzeczy. Metody te muszą mieć miejsce przed lub najpóźniej w chwili dokonywania zaboru rzeczy ruchomej. Jeżeli podczas jednego rozbójnictwa sprawca używa więcej niż jednej metody rozbójniczej np. bije, kopie, dusi, grozi pozbawieniem życia i zamyka w pomieszczeniu to stanowi to okoliczności dodatkowo obciążające. Użycie przemocy wobec osoby (lub innej metody) po dokonaniu zaboru rzeczy nie wypełnia jeszcze znamion rozbójnictwa, gdyż przestępstwo rozbójnictwa dokonane jest z chwilą zabrania i zawładnięcia rzeczy pokrzywdzonemu. Między metodami a kradzieżą zachodzić powinna jedność czasu i miejsca działania sprawcy, który „tu i teraz” używa metod rozbójniczych i „tu i teraz” kradnie, a pokrzywdzony nie ma czasu na reakcję między jednym a drugim członem przestępstwa; musi wystąpić zwartość czasowo-przestrzenna całego zdarzenia.

Natomiast, jeżeli sprawca w czasie jednego zdarzenia faktycznego dopuszcza się kolejnym, odrębnym działaniem rozbójnictwa lub usiłowania rozbójnictwa na dwóch lub więcej pokrzywdzonych, to takie zachowania stanowią odrębne czyny zabronione na każdej

z osób pokrzywdzonych i w konsekwencji dochodzi do realnego zbiegu przestępstw, gdyż sprawca wielokrotnie wypełnia znamiona rozbójnictwa odrębnymi czynnościami wobec różnych osób pokrzywdzonych.⁵

Przemoc wobec osoby jest rozumiana jako w stosunku do osoby i polega na bezpośrednim fizycznym oddziaływaniu na ciało człowieka, które to oddziaływanie uniemożliwia opór pokrzywdzonego lub go przełamuje albo wpływa na kształtowanie się jego woli przez zastosowanie siły fizycznej. Użyta siła fizyczna nie musi wywoływać jakichkolwiek następstw dla życia i zdrowia ofiary, gdyż wystarczy samo naruszenie nietykalności cielesnej, jeżeli jednak je wywołuje wówczas zachodzi kumulatywny zbieg przepisów z art. 156 k.k., 157 k.k. – uszczerbki na zdrowiu,⁶ np. art. 280 § 1 k.k. i art. 157 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Stopień intensywności użytej przemocy ma wpływ na wymiar kary. Naruszenie nietykalności cielesnej przez sprawcę może skutkować obezwładnieniem pokrzywdzonego jak np. wykręcenie ręki. Ze względu na wiek lub ograniczoną sprawność fizyczną wystarczy samo popchnięcie ofiary. Sformułowanie „używa przemocy wobec osoby” interpretowane jest szeroko, jako bezpośrednie oddziaływanie na nietykalność osobistą pokrzywdzonego np. uderzenie, szarpanie za włosy, uderzenie w twarz, popchnięcie, kopanie, duszenie, przywrócenie – czyli jakkolwiek czynność fizyczną, oddziaływującą na ciało lub psychikę w tak dotkliwy sposób, iż zmusza to pokrzywdzonego do poddania się woli sprawcy. W takich sytuacjach mamy do czynienia ze stosowaniem przemocy polegającej na naruszeniu nietykalności cielesnej pokrzywdzonych, która jeśli jest odpowiednio ukierunkowana i stanowi sposób objęcia przez sprawcę władztwa nad

⁵ por. Uchwała SN z dn. 16.05.1985r. Rw 381/85 OSNKW 1986/1-2/10; por. Uchwała SN z dn. 04.04.1985r.

⁶ Por. Wyrok SN z dn. 20.03.1973 r. V KRN 23/73 OSNKW 1973/10 poz. 129;

rzeczą.⁷ Jeśli przemoc jest skierowana wobec rzeczy, aby wymusić określone zachowanie np. sprawca niszczy samochód, aby wymusić na jego właścicielu natychmiastowe wydanie pieniędzy to wówczas nie jest to rozbój, gdyż do znamion art. 280 k.k. należy użycie tylko przemocy bezpośredniej wobec osoby, natomiast może mieć miejsce w tej sytuacji wymuszenie rozbójnicze z art. 282 k.k.

Metoda przemocy wobec osoby lub groźby natychmiastowego jej użycia może być użyta wobec każdej osoby, która stoi na przeszkodzie do zawładnięcia mieniem ruchomym przez sprawcę. Przemoc wobec osoby, jak i pozostałe metody rozbójnicze może być skierowana przeciwko samemu pokrzywdzonemu, osobom trzecim np. magazynierom, pełnomocnikom bądź osobom najbliższym dla pokrzywdzonego lub pozostającym z nim w takim stosunku, że przemoc na nie bezpośrednio oddziałuje na pokrzywdzonego np. przemoc użyta wobec dziecka jako metoda aby zmusić opiekuna do wydania sprawcy pieniędzy.⁸

Zakres znaczeniowy zwrotu „przemoc wobec osoby”, użyty w art. 280 § 1 k.k. i „gwałt na osobie”, użyty w art. 130 § 3 k.w. – są tożsame, co oznacza, że każdy przypadek kradzieży rzeczy przy zastosowaniu przemocy wobec osoby, niezależnie od wartości skradzionej rzeczy jest rozbójem.⁹ Rozbój bez względu na metodę rozbójniczą i wartość skradzionych rzeczy zawsze pozostaje czynem zabronionym z kodeksu karnego.

Groźba natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby oznacza zapowiedź natychmiastowego spełnienia takiego przestępstwa, które skierowane jest przeciwko osobie tj. groźba zabójstwa, uszkodzenia ciała, pobicia, naruszenia nietykalności cielesnej w celu sparaliżowania chęci przeciw-

stawienia się żądaniu sprawcy. Natychmiastowość oznacza możliwość zrealizowania groźby bezpośrednio po jej zapowiedzi przez sprawcę, tzn. „tu i teraz”. Groźba może być wyrażona nie tylko za pomocą słów, lecz również pozawerbalnie, za pomocą takiego zachowania, które ma na celu wywołanie obawy w psychice pokrzywdzonego i które obiektywnie jest w stanie obawę tę wywołać - może nastąpić gestem, mimiką, a także każdym innym zachowaniem się groźącego, które w sposób wyraźny lub dorozumiany dla pokrzywdzonego, daje mu poznać swoją treść.¹⁰ Sytuacja taka zachodzi np., gdy kilku sprawców, wysokich, wysportowanych otacza pokrzywdzonego i jeden z nich żąda wydania pieniędzy, przy czym świadomie demonstrują swoją przewagę fizyczną i agresywną mowę ciała, czym wywołują u pokrzywdzonego realne poczucie przerażenia i zagrożenia dla życia i zdrowia jego samego i innych osób. Powyższy stan może łączyć elementy groźby wobec osoby natomiast, ze względu na układ sił napastników - doprowadzenie pokrzywdzonego do stanu bezbronności.

Sprawca nie musi mieć zamiaru spełnienia tej groźby, jego celem jest terror psychiczny i sparaliżowanie woli pokrzywdzonego, które umożliwi mu kradzież rzeczy ruchomych. Groźba użycia przemocy wobec pokrzywdzonego musi wzbudzić w tej osobie realną obawę jej spełnienia. Groźba może stanowić także zapowiedź natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby trzeciej, godząc w pokrzywdzonego tylko pośrednio np. sprawca przykładą nóż do szyi niemowlęcia w obecności jego matki z niedwuznacznie wyrażoną groźbą użycia tegoż noża na wypadek nie spełnienia jego żądań.¹¹ Groźba nie musi stanowić skierowanej bezpośrednio do pokrzywdzonego zapowiedzi użycia przemocy wobec osoby a może także wynikać z rozmowy, jaką współsprawcy przeprowadzają ze sobą

⁷ por. M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny...op. cit., str. 104; por. Wyrok SA w Poznaniu z dn. 13.11.2014 r. II Aka 28/14;

⁸ por. Wyrok SN z dn. 26.11.1984 r., II KR 260/84 OSNKW 1985/7-7 poz. 64;

⁹ por. Uchwała SN z dn. 30.06.2008 r. IKZP 1/08 OSNKW 2009/1 poz. 1;

¹⁰ por. Wyrok SA we Wrocławiu z dn. 06.10.2014 r. II Aka 235/14; M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny ... op. cit., str. 118 i n.;

¹¹ por. Wyrok SN z dn. 26.11.1984 r. II KR 260/84 OSNKW 1985/7-8 poz. 64;

w obecności pokrzywdzonej osoby, jeżeli tą ją usłyszała np. „jak nam zaraz nie odda pieniędzy, to mu dokopiemy”.¹² Należy zwrócić uwagę, że pojęcia „groźba użycia przemocy wobec osoby” z art. 280 k.k., groźba karalna z art. 190 k.k. i groźba bezprawna z art. 115 § 12 k.k. nie są pojęciowo identyczne.

Stan nieprzytomności zachodzi, gdy sprawca bez użycia przemocy wobec osoby powoduje u pokrzywdzonego utratę jego świadomości np. poprzez podstępne odurzenie narkotykiem, upicie dużą ilością alkoholu, uśpienie środkiem nasennym, hipnozą. Jeżeli pokrzywdzony traci przytomność w wyniku bicia, uderzeń, ciosów, to taki stan jest konsekwencją użycia przemocy wobec osoby o tak silnym natężeniu, a nie stanem doprowadzenia do nieprzytomności w rozumieniu znamion art. 280 k.k.¹³

Nieprzytomność wiąże się z całkowitym brakiem świadomości. Stan częściowej nietrzeźwości, spowodowany przez sprawcę, mógłby być rozpatrywany jako postać bezbronności. Podobnie, za stan bezbronności należy uznać sytuację, gdy na skutek użycia niektórych środków farmakologicznych lub narkotycznych pokrzywdzony zdaje sobie sprawę z sytuacji, w której się znajduje, ale nie może pokierować swoim postępowaniem na skutek zaburzeń psychomotorycznych.¹⁴

Sprawca, który zastał już osobę pokrzywdzoną w stanie nieprzytomności i wykorzystuje ten stan, aby dokonać zaboru w celu przywłaszczenia rzeczy popełnia kradzież, a nie rozbój.

Stan bezbronności oznacza sytuację, w której pokrzywdzony ma świadomość, przytomność i wie, co się dzieje, ale nie może przeciwdziałać i stawić oporu wsku-

tek braku sił np. obezwładniony przez zastosowanie środków farmakologicznych, chemicznych itp. lub brak swobody ruchów np. związany, przetrzymany za pomocą chwytów obezwładniających, zamknięty w pomieszczeniu.¹⁵ Doprowadzenie człowieka do stanu bezbronności staje się zasadne wtedy, gdy ów stan jest wynikiem zachowania niebędącego użyciem przemocy na osobie, aczkolwiek sprawca angażuje w jakimś stopniu siłę fizyczną o charakterze przymusu np. przetrzymanie, unieruchomienie, ale ta siła fizyczna sama w sobie nie ma na celu zadania dolegliwości fizycznej mającej na celu pokonanie oporu osoby pokrzywdzonej. Stan ten może również wynikać z wielości napastników lub znacznej dysproporcji sił, gdzie pokrzywdzony jest pozbawiony możliwości przeciwdziałania zaborowi rzeczy albo też jest w istotnym zakresie ograniczony.¹⁶ Stan bezbronności może być wywołany poprzez użycie psa, przejawiające się w tzw. szczuciu nim pokrzywdzonego. Pies może być środkiem do popełnienia rozboju, jeżeli jego użycie przeciw pokrzywdzonemu wywołało uczucie tak wielkiego zagrożenia, że zaprzestał wszelkiego oporu poddając się woli sprawcy.¹⁷ Bezbronność pokrzywdzonego musi być konsekwencją działań sprawcy. W sytuacji, gdy stan bezbronności pokrzywdzonego wynika z choroby, ułomności fizycznej lub psychicznej, wieku, spożycia alkoholu, czyli okoliczności od sprawcy niezależnych, które on jednak wykorzystuje, to takie zachowanie nie jest rozbojem z art. 280 k.k.¹⁸

Za pomocą metod rozbójniczych sprawca dokonuje kradzieży w rozumieniu art. 278 k.k. Rozbój jest przestępstwem materialnym, do którego znamion należy skutek w postaci wyjęcia rzeczy spod władztwa osoby uprawnionej i przejęcie

¹² por. P. Wiatrowski, Typ podstawowy przestępstwa rozboju w doktrynie i orzecznictwie, Prokuratura i prawo 2010/3 str. 75;

¹³ por. Wyrok SN z dn. 26.11.1980 Rw 410/80, OSNKW 1981/3, poz. 14; por. wyrok SN z dn. 05.07.1984 r., II KR 134/84 OSNKW 1985/3-4, poz. 22;

¹⁴ P. Wiatrowski, Typ podstawowy przestępstwa... op. cit. str. 78;

¹⁵ por. Wyrok SN z dn. 17.02.1975 r. II KR 285/74 OSNKW 1975/7 poz. 89;

¹⁶ por. Wyrok z dn. 14.06.1986 r. V KRN 99/89 OSNKW 1989/7-12 poz. 48;

¹⁷ por. Wyrok Sn z dn. 16.06.1975 r. I KR OSNPG 1976/1 poz. 5;

¹⁸ M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 122;

pod trwałe władztwo sprawcy – identycznie jak przy przestępstwie z art. 278 § 1 k.k. Przy rozboju nie jest istotne, czy sprawca wyniósł rzecz poza miejsce dokonania zaboru.¹⁹ Zabór polega na ustanowieniu nowego władztwa. Samo użycie metod rozbójniczych, bez względu na ich konsekwencje stanowi jedynie usiłowanie rozboju – rozbój jest dokonany z chwilą dokonanej kradzieży.

Przy rozboju określenie „zabiera” odnosi się zarówno do sytuacji, w której sprawca własnorecznie odbiera pokrzywdzonemu rzecz, którą zamierza przywłaszczyć np., gdy sprawca wyrywa, wyjmuje, jak też do wypadków, gdy pokrzywdzony pod wpływem groźby użycia przemocy sam bezzwłocznie wydaje napastnikowi żądany przedmiot, np. gdy pokrzywdzony podaje pieniądze, osobiście otwiera sejf, wypłaca pieniądze z bankomatu. Zgodna jest powszechna praktyka, że osobiste wykonywanie znamienia czasownikowego „zabiera” nie jest konieczne.²⁰

Dokonanie wypłaty pieniędzy na podstawie karty bankomatowej skradzionej podczas napadu rabunkowego, a także przy wykorzystaniu kodu, którego ujawnienia domagał się sprawca rozboju, stanowi czyn współukarany następczy przestępstwa z art. 280 k.k. a nie odrębne przestępstwo z art. 279 k.k.²¹

Strona podmiotowa przestępstwa z art. 280 k.k. polega na umyślności w zamiarze bezpośrednim, gdzie występuje podwójna kierunkowość działania:

- w celu przywłaszczenia rzeczy,
- w celu sparaliżowania osoby lub uniemożliwienia stawiania oporu przez posiadacza rzeczy lub inną osobę.

Oznacza to, że sprawca swoją świadomością musi obejmować kradzież rzeczy

i fakt osiągnięcia tego celu przy wykorzystaniu metod rozbójniczych. Zamiar zaboru rzeczy u sprawcy musi wystąpić przed lub najpóźniej w chwili stosowania wobec osoby metod z art. 280 § 1 k.k.²²

Istota rozboju polega na tym, że sprawca stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę jej natychmiastowego użycia na osobie po to, by bezprawnie zawładnąć cudzą rzeczą i ją przywłaszczyć, natomiast jeśli sprawca stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, znoszenia lub w celu wymuszenia zwrotu wierzytelności to popełnia przestępstwo z art. 191 § 1 lub 2 k.k. Zmuszanie do naprawienia szkody nawet przy użyciu niebezpiecznego przedmiotu nie może być uznane za przestępstwo rozboju lub wymuszenia rozbójniczego, sprawca działa bowiem w innym zamiarze niż przewidują to znamiona art. 280 k.k.²³ Podobnie jest w sprawie zaboru łańcuszka i pierścionka pokrzywdzonej zbiorowym zgwałceniem, jeśli zamiar zaboru powstał u sprawców później, kiedy ofiara znajdowała się już w stanie bezbronności,²⁴ wówczas sprawcy niezależnie od przestępstwa zgwałcenia popełniają kradzież. Jeżeli jednak sprawcy działali w realizacji powziętego z góry zamiaru rozboju i zgwałcenia zbiorowego, przy użyciu tej samej przemocy wobec osoby, to należy zastosować kwalifikację kumulatywną - art. 197 § 3 pkt 1 i art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., gdyż potraktowanie tych czynów jako odrębnych przestępstw prowadziłoby do karania zastosowania przemocy dwukrotnie.²⁵

¹⁹ por. Wyrok Sn z dnia 11.02.1980 r., IIKR 333/79 OSNPG 1980 nr 11, poz.131;

²⁰ por. Wyrok SN z dn. 19.02.1973 r. OSNKG 1973/7-8; zob. Wyrok SA w Krakowie z dn. 24.11.2010 r. II Aka218/10;

²¹ Por. Wyrok SA we Wrocławiu z dn. 09.07.2014 r. II Aka 180/14;

²² por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 125 i n.; Wyrok SA we Wrocławiu z dn. 25.06.2014 r. II Aka 175/14;

²³ por. Wyrok SN z dn. 07.12.1973 r. IV KR 314/73 OSNKG 1974/5 poz. 93; por. Wyrok SA w Lublinie z dn. 04.11.2004 r. II AKA 298/2004 Prokuratura i Prawo – dodatek 2005/7-8 poz. 25;

²⁴ por. Wyrok SN z dnia 24.06.1985 r. II KR 112/85 OSNPG 1986 nr 5 poz. 62;

²⁵ por. Wyrok SN z dnia 16.08.1973 r. IV KR 1679/73 OSNPG 1974 nr 1 poz. 1; por. P. Wiatrowski, Typ podstawowy ... op. cit., str. 67 i n.;

2. Przestępstwo rozbój kwalifikowanego – art. 280 § 2 k.k.

Przedmioty ochrony przed zamachem sprawcy są niemal identyczne jak w art. 280 § 1 k.k. – głównym jest własność, posiadanie lub inne prawa rzeczowe i obligacyjne do rzeczy ruchomych, drugim – zdrowie, nietykalność cielesna i wolność człowieka, a przede wszystkim życie człowieka. Typ kwalifikowany rozbój wzmacnia ochronę tego drugiego przedmiotu, czego wyrazem jest surowsza sankcja w sytuacji, gdy działanie sprawcy bezpośrednio zagraża życiu człowieka.²⁶

Podmiot przestępstwa jest powszechny. Odpowiedzialność karna nieletnich, którzy ukończyli 15 lat może mieć zastosowanie za rozbój z art. 280 § 2 k.k., co wynika z art. 10 § 2 k.k.

Strona podmiotowa jest umyślna w zamiarze bezpośrednim, a działanie sprawcy charakteryzuje się podwójną kierunkowością obejmującą zamach na mienie i zamach na osobę, jak przy wcześniej przedstawionym roboju typu podstawowego z art. 280 § 1 k.k.

Strona przedmiotowa polega na zastosowaniu przez sprawcę przemocy wobec osoby, groźby natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby, doprowadzeniu do stanu bezbronności lub nieprzytomności, gdzie napastnik dodatkowo intensyfikuje swoje działania poprzez posługiwanie się:

- bronią palną,
- nożem,
- innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem,
- środkiem obezwładniającym,
- działania w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu lub działania wspólnie z inną osobą, posługującą się taką bronią, przedmiotem, środkiem lub sposobem w sposób bezpośrednio zagrażający życiu i w konsekwencji za pomocą tego doprowadza do zaboru w celu przywłaszczenia rzeczy ruchomej.

²⁶ por. Wyrok SA w Łodzi z dn. 14.08.2014 r. II AkA 155/14;

Określenie z art. 280 § 2 k.k., „posługuje się” jest pojęciem szeroko rozumianym i obejmuje wszelkie manipulowanie bronią, nożem, przedmiotami lub środkami w celu wywołania w psychice ofiary stanu bezbronności, w tym także ich okazywanie w celu wzbudzenia w pokrzywdzonym obawy ich użycia, np. demonstrowanie, przykładanie do ciała pokrzywdzonego.²⁷ O posługiwaniu się niebezpiecznym przedmiotem może być mowa, gdy sprawca fizycznie oddziałuje tym przedmiotem na człowieka np. narusza jego nietykalność, uszkadza ciało lub celowo tak się zachowuje, żeby wzbudzić u pokrzywdzonego paraliżującą wolę przekonanie, że tym niebezpiecznym przedmiotem może natychmiast się posłużyć wobec człowieka, np. poprzez wypowiedź, ruchy, gesty.²⁸

Nie stanowi posługiwania się bronią lub przedmiotem wymienionym w art. 280 § 2 k.k. jedynie posiadanie przez sprawcę broni lub takiego przedmiotu, jeżeli nie towarzyszy temu co najmniej ich okazanie, manipulowanie nimi itp. w celu zastraszenia pokrzywdzonego, że może być użyta zgodnie z przeznaczeniem. Elementem kwalifikującym jest posługiwanie się bronią lub innym przedmiotem, nie zaś fakt jego posiadania przy sobie przez sprawcę w chwili rozbój. Samo grożenie słowne użyciem niebezpiecznego przedmiotu, ale bez jednoznacznego jego uzewnętrznienia powoduje tylko kwalifikację z art. 280 § 1 k.k.²⁹

Pojęcie „posługuje się” z art. 280 § 2 k.k. jest znaczeniowo szersze niż słowo „używa” z art. 159 k.k., art. 223 k.k. Każde „użycie” jest „posługiwaniem się”, ale posiadanie przy sobie czy posługiwanie się nie wystarcza do przypisania kwalifikacji z art. 159 k.k. i art. 223 k.k., gdyż w tych przypadkach sprawca powinien użyć tych

²⁷ por. Wyrok SN z dn. 03.05.1984 r. IIKR 81/85 OSNPG 1984/11/99; por. wyr. SN 12.11.1985 IV KR 274/85 OSNKW 1986/9-10/78;

²⁸ por. Wyrok SN z dn. 19.03.1985 r. IVKR 53/85 Kodeks karny z orzecnictwem opr. K. Januszkiewicz, Gdańsk 1996, str. 659 i n.;

²⁹ por. Wyrok SN z dn. 12.09.1989 r. III KR 163/89 OSNPG 1990/4/35;

przedmiotów zgodnie z ich przeznaczeniem np. oddać strzał, zadać cios nożem lub innym przedmiotem.³⁰ Jeżeli sprawca przystępując do dokonania rozboju posługuje się niebezpiecznym przedmiotem, to choćby w dalszym toku zajścia, a w szczególności przy zaborze mienia, przedmiotem takim już się nie posługiwał, czyn jego wyczerpuje znamiona art. 280 § 2 k.k.

Broń palna to niebezpieczne dla życia lub zdrowia urządzenie, które w wyniku działania sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, jest zdolne do wystrzelenia pocisku lub substancji z lufy albo z elementu zastępującego lufę, a przez to do rażenia celów na odległość. Bronią palną jest broń: bojowa, myśliwska, sportowa, gazowa³¹, alarmowa i sygnałowa.³² Broń gazowa stanowi broń palną w rozumieniu art. 263 § 2 k.k. i art. 280 § 2 k.k.³³

Posłużenie się bronią palną w rozumieniu art. 280 § 2 k.k. nie musi polegać na oddaniu strzałów lub nawet usiłowaniu oddania strzałów, bowiem do wyczerpania znamion tego przestępstwa broń w ogóle nie musi być nabita. Defekty broni palnej, nadające się do usunięcia nie pozbawiają urządzenia cech broni palnej. Wystarczy, że sprawca posiada broń palną ze sobą i wykonuje z nią określone operacje stwarzające u pokrzywdzonego przeświadczenie, że broń ta może być w każdej chwili użyta zgodnie z jej podstawowym przeznaczeniem.³⁴ Dla przyjęcia, że przedmiot, którym posługiwał się sprawca rozboju stanowi broń palną, konieczne jest stwierdzenie przedmiotowej cechy w postaci zdolności do rażenia pociskiem z odpowiedniej odle-

głości. Straszaki i zbliżone do nich przedmioty (atrapy), które służą jedynie do zabawy, nie posiadają tej cechy i nie mogą być uznane za broń palną w rozumieniu art. 280 § 2 k.k.³⁵ Odczucie pokrzywdzonego o używaniu przez sprawcę rozboju przedmiotu niebezpiecznego nie wystarczy, aby przypisać sprawcy posługiwanie się takim przedmiotem, gdyż konieczne jest stwierdzenie obiektywnych cech takiego przedmiotu, więc zidentyfikowanie go i opisanie cech kwalifikujących go jako niebezpieczny. Póki nie stwierdzi się (udowodni), że używane narzędzie było obiektywnie niebezpieczne, nie można ustalić, że sprawca posługiwał się bronią lub innym niebezpiecznym przedmiotem w rozumieniu art. 280 § 2 k.k.³⁶ Na etapie śledztwa wszczętego z art. 280 § 2 k.k., w sytuacji dopiero podejrzenia posługiwania się przez sprawcę bronią palną np., gdy sprawcy posługiwali się przedmiotem przypominającym broń palną, którego jeszcze nie znaleziono, należy za pomocą czynności dowodowych dążyć do potwierdzenia lub wykluczenia okoliczności posłużenia się bronią palną. Dopiero obiektywne i pełne ustalenia dowodowe dadzą podstawę do zweryfikowania znamion posłużenia się bronią palną z art. 280 § 2 k.k.

Niedopuszczalne jest domniemanie, że bliżej nieokreślony przedmiot jest podobnie niebezpieczny jak broń palna lub nóż.³⁷ Ta sama reguła dotyczy przypadków podejrzenia posługiwania się podczas rozboju nożem, innym niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym z art. 280 § 2 k.k.

Nóż, obok broni palnej jest istotnym punktem odniesienia do określenia stopnia niebezpieczności dla życia człowieka. Noże do tapet, do owoców, do chleba, do masła, do papieru itd. różnią się między sobą drugorzędnymi szczegółami. Każdy z nich

³⁰ por. Wyrok SN z dn. 07.09.2004 r. IIKK 377/03 Lex nr 137739,

³¹ por. Uchwała SN z dn. 29.01.2004 r. IKZP 39/03 OSNKW 2004 nr 2 poz. 13;

³² Ustawa z dn. 21.05.1999 r. o broni i amunicji, (tekst jedn. Dz. U. 2004 r. Nr 52 poz. 525) art. 7.1., art. 4.1;

³³ por. Uchwała SN z dn. 29.01.2004 r., IKZP 39/03, OSNKW2004/2 poz. 13;

³⁴ por. Wyrok SN z dn. 09.12.2002r. IIKKN 373/00 Lex nr 56921; zob. Wyrok SA w Warszawie z dn. 20.01.2014 r. II Aka 228/13;

³⁵ por. Wyrok SN z dn. z dn. 08.10.1976 r. IV KR 196/76 OSNKW 1976 /12/ poz. 147;

³⁶ por. Wyrok SA w Krakowie z dn. 11.05.2006 r. II AKa 61/06 Prokuratura i Pr.2006/10/17 – dodatek;

³⁷ por. Wyrok SA w Warszawie z dn. 01.12.2004 r. II AKa 464/2004 LexPolonica nr 374277;

należy do zakresu przewidzianego w art. 280 § 2 k.k. i przepis nie wprowadza innych wymagań,³⁸ chociaż zasadnym wydaje się aby był to nóż ostry. Odnosi się to w zasadzie do każdego noża, z wyjątkiem atrap, odłamków itp. Scyzoryk jest to nóż składany, zatem posługiwanie się nim w rozboju – choćby złożonym – wyczerpuje znamiona zbrodni rozboju z art. 280 § 2 k.k.³⁹ Żyłka, choć ma niewielkie rozmiary, cechuje się z uwagi na swoją konstrukcję (niezwykle cienkie i ostre ostrze), wielką możliwością i łatwością powodowania ran ciętych. Jej użycie powoduje podobne zagrożenie dla zdrowia, a nawet życia, jak użycie noża.⁴⁰ Do przyjęcia kwalifikowanej postaci rozboju z uwagi na posługiwanie się nożem wystarczy wszelkie manipulowanie nim, w tym także okazanie przez sprawcę rozboju tego noża osobie pokrzywdzonej w celu wzbudzenia w niej obawy jego użycia i wywołania w jej psychice uczucia bezradności zaistniałą sytuacją. Każda zatem forma demonstrowania noża – czy to skierowanie ostrzem w kierunku ciała osoby pokrzywdzonej, czy też, prezentowanie groźby natychmiastowego jego zastosowania - w celu dokonania zaboru rzeczy, zmierzająca do spotęgowania przemocy lub wywołania większej obawy i poczucia zagrożenia może być uznana za posługiwanie się tym przedmiotem. Nie jest też konieczne, aby osoba pokrzywdzona stawiała sprawcy opór⁴¹.

Inny podobnie niebezpieczny przedmiot – może nim być każda rzecz, każdy przedmiot podobnie niebezpieczny do broni palnej lub noża, czyli taki, przy użyciu którego można człowieka zabić np.: kamień, łom, młotek, siekiera, „tulipany”, kij bejsbolowy, wszelkiego rodzaju narzędzia ostre itp., pies określonej niebezpiecznej rasy. Użycie niebezpiecznego zwierzęcia w za-

leżności od sytuacji może być również traktowane jako działanie w inny niebezpieczny sposób. Przepis art. 280 §2 k.k. stanowiąc o niebezpiecznym przedmiocie odwołuje się do jego cech fizycznych i właściwości, konstrukcji, a nie do sposobu jego użycia. Chodzi zatem o przedmioty niebezpieczne same w sobie, przedmioty, które w ręku sprawcy mogą stać się tak niebezpiecznymi, jak broń palna czy nóż. Niebezpieczny przedmiot, to urządzenie, który ze względu na swój kształt, wymiary, masę, tnącą powierzchnię, ostrość lub zawarty w nim materiał wybuchowy lub łatwopalny, zwyczajnie użyty zagraża bezpośrednim niebezpieczeństwem spowodowania śmierci, a więc których wspólną cechą jest niebezpieczny charakter.⁴² Decydujące znaczenie mają takie cechy (właściwości) przedmiotu, które powodują, że wykorzystanie ich zwykłych funkcji lub działania przedmiotu przeciwko człowiekowi wywoła powstanie realnego zagrożenia o równowadze odpowiadającej użyciu broni palnej lub noża.⁴³

Niebezpieczność narzędzia tylko ze względu na jego sposób użycia, a nie cechy właściwości przedmiotu np. duszenie szalikiem ofiary, nie należy kwalifikować jako „inny podobnie niebezpieczny przedmiot”. Siła rąk nie może być uznana za niebezpieczny przedmiot w rozumieniu art. 280 § 2 k.k.⁴⁴, gdyż niebezpieczny przedmiot stanowi „przedłużenie” ręki, głowy, nogi.

Środki obezwładniające – to wszelkiego rodzaju środki chemiczne lub farmakologiczne, które posiadają zdolność do oddziaływania na procesy psychiczne wywołujące paraliż, ograniczenie lub wyłączenie zdolności poruszania się. Do środków obezwładniających zalicza się m.in. paralizatory, miotacze gazu, narkotyki, leki

³⁸ por. Wyrok SA w Krakowie z dn. 04.05.2005 r. II AKa 57/2005, LexPolonica nr 393420;

³⁹ por. Wyrok SA w Krakowie z dnia 22.03.2007 r. II AKa 246/2006, LexPolonica nr 1574870;

⁴⁰ por. Wyrok SA w Lublinie z dn. 18.12.2007 r. II Ka 114/2007, LexPolonica nr 1952627;

⁴¹ por. Wyrok SA w Warszawie z dn. 01.12.2004 r. II Ka 464/2004, LexPolonica nr 374277;

⁴² por. Wyrok SN z dn. 30.09.1975 r. VI KRn 33/75, s.120; por. wyrok SN z dn. 05.02.1990 r., II KR 231/89, OSNPG 1990/10/73; por. wyrok SA w Łodzi z dn. 28.02.2001 r., II AKa 9/01, Prokuratura i prawo, dodatek, nr 9/2002, poz. 28;

⁴³ por. Postanowienie SN z dn. 01.10.2008 r. IV KK 88/2008, LexPolonica Ne 2229656; por. Wyrok SA we Wrocławiu z dn. 06.10.2014 r.

⁴⁴ por. Wyrok SN z dn. 13.05.1974 r. V KR 24/7224 OSNKW 1974/11/206;

psychotropowe. Samo użycie środków obezwładniających, które doprowadzają do stanu bezbronności lub nieprzytomności należy kwalifikować z art. 280 § 1 k.k. Wymieniony w art. 280 § 2 k.k., podobnie jak i inne wskazane, tam przedmioty i sposoby działania muszą być o tak szczególnej intensywności i o takim natężeniu, że stają się niebezpieczne w sposób bezpośrednio zagrażający życiu napadniętego człowieka. Niezbędne jest wykazanie, iż sprawca poprzez swoje działanie spowodował realne i bezpośrednie zagrożenie dla życia człowieka w konkretnym przypadku.⁴⁵ W sytuacji posłużenia się przez sprawcę środkami obezwładniającymi o charakterze farmakologicznym lub chemicznym, z uwagi na konieczność ustalenia, czy środek stanowił bezpośrednie zagrożenie dla życia, konieczne może być powołanie biegłego w celu identyfikacji środka, jego właściwości, jak i jego działania na organizm pokrzywdzonego.⁴⁶

Działanie w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu (inny, niż sposoby wyżej opisane) - jest to takie zachowanie sprawcy, które stwarza bezpośrednio, realne i natychmiastowe zagrożenie dla życia napadniętej osoby np.: duszenie ofiary szalikiem, skakanie po klatce piersiowej, zadawanie pokrzywdzonemu silnych ciosów butem w głowę, szcucie psem atakującego szyję ofiary. W wyniku takich zachowań sprawca swoim zachowaniem stwarza bezpośrednio i konkretne zagrożenie życia dla pokrzywdzonego.⁴⁷

Działanie wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem, środkami lub sposobem – w tej sytuacji musi być co najmniej dwóch współsprawców, którzy wspólnie i w porozumieniu realizują znamiona art. 280 § 2 k.k. poprzez jednoczesne działanie lub podział ról w realizacji przestępstwa np. jeden stosuje

przemoc wobec osoby posługując się niebezpiecznym przedmiotem, drugi w tym czasie dokonuje kradzieży, następnie sprawcy dzielą się skradzionymi rzeczami.

Do przyjęcia odpowiedzialności za współsprawstwo określone w art. 280 § 2 k.k. tego współdziałającego, który samodzielnie nie posługiwał się bronią palną, nożem, przedmiotem, środkiem obezwładniającym, ani też nie działał w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu, konieczne jest udowodnienie, że miał on świadomość, że współdziała z osobą, która posługuje się bronią palną, nożem lub innym środkiem obezwładniającym lub działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu, a więc że co najmniej przewidywał i godził się na ten stan.⁴⁸

W sytuacji przekroczenia wcześniejszego porozumienia (tzw. eksces) w zakresie użycia np. noża lub wyraźnego sprzeciwu w trakcie rozboju pozostałych sprawców, co do jego użycia, współdziałający, którzy nie używali noża nie mogą ponosić odpowiedzialności za rozbój z posługiwaniem się nożem, bronią, przedmiotem, środkiem.⁴⁹

Zbieg przepisów ustawy do przestępstw z art. 280 § 1,2 k.k. może być następujący:

1. Przepis art. 280 k.k. może pozostawać w kumulatywnym zbiegu z art. 148 k.k., gdy sprawca używając przemocy wobec osoby doprowadza swoim zachowaniem do skutku śmiertelnego i jednocześnie z okoliczności sprawy wynika, że przemoc użyta przez sprawcę wobec osoby była środkiem do zawładnięcia rzeczą należącej do ofiary. Konieczne jest wówczas wykazanie, że sprawca oprócz zamiaru rozboju działał także z zamiarem zabójstwa. Zabójstwo kwalifikowane w związku z rozbojem, przewidziane w art. 148 § 2 pkt 2 k.k. jest funkcjonalnie

⁴⁵ por. Uchwała SN z dn. 24.01.2001 r. I KZP 45/00 OSNKW 2001/3-4/17

⁴⁶ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 146;

⁴⁷ por. Postanowienie SN z dn. 15.12.2006 r. IIK 208/06 Prok. i Pr. 2007/7-8/poz.9

⁴⁸ por. Wyrok SA w Katowicach z dn. 25.05.2006 r. LexPolonica nr 1268599; por. Wyr. SA w Katowicach z dn. 20.11.2008 r. II AKa 344//2008 LexPolonica nr 2049393;

⁴⁹ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 150 i n.

związane z przestępstwem z art. 280 § 1 i 2 k.k.⁵⁰

2. Art. 280 k.k. może pozostawać w zbiegu kumulatywnym przepisów z art. 156 k.k. i art. 157 k.k., gdy w wyniku metod rozbójniczych doszło do uszczerbku na zdrowiu lub śmiertelnego następstwa z art. 156 § 3 k.k. oraz w zbiegu z art. 207 k.k., gdy doszło do realizacji znamion rozboju w ramach przestępstwa znęcania się.
3. Przepis art. 280 k.k. nie pozostaje w kumulatywnym zbiegu z art. 281 k.k., jednakże możliwe jednak są tutaj dwie sytuacje:
 - a) sprawca dokonuje rozboju, a następnie w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy używa przemocy wobec pokrzywdzonego rozbojem, w tym przypadku przemoc użyta została dwa razy wobec tej samej osoby - rozbój pochłania przestępstwo z art. 281 k.k. – sprawca odpowiada tylko za rozbój;
 - b) po dokonaniu rozboju sprawca używa przemocy (lub innej metody rozbójniczej) wobec innej osoby niż pokrzywdzona rozbojem, w celu utrzymania się w posiadaniu skradzionej rzeczy - wówczas dopuszcza się on nowego przestępstwa z art. 281 k.k. – w takiej sytuacji art. 280 k.k. i 281 k.k. pozostają w zbiegu realnym przestępstw.⁵¹
4. Art. 280 k.k. może pozostawać w zbiegu kumulatywnym z przepisem z art. 275 k.k. i art. 276 k.k., w sytuacji, gdy dokumenty objęte ochroną tych przepisów były również przedmiotem zaboru lub usunięcia spod władania.⁵²

⁵⁰ Por. Wyrok SO w Białymstoku z dn. 04.02. 2015 r. III K 212/13;

⁵¹ por. Uchwała SN z dn. 08.04.1988 r. WZP 3/88 LexPolonica nr 305713; por. Wyrok SN z dn. 28.09.1973 r. IIKR 123/73 OSNKW 1974/2 poz. 30;

⁵² por. Uchwała SN z dn. 08.04.1988 r. WZP 3/88 LexPolonica nr 305713; por. Wyrok SN z dn. 28.09.1973 r. IIKR 123/73 OSNKW 1974/2 poz. 30;

Kradzież rozbójnicza – art. 281 k.k.

Przy przestępstwie kradzieży rozbójniczej główny i uboczny przedmiot ochrony jest identyczny jak w przypadku rozboju z art. 280 § 1 k.k., tj. własność, posiadanie lub inne prawa rzeczowe albo obligacyjne do rzeczy ruchomej oraz zdrowie, wolność i nietykalność cielesna człowieka.

Kradzież rozbójnicza jest przestępstwem powszechnym, jego sprawcą może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej, jednakże z tym ograniczeniem, że sprawcą (lub współsprawcami) może być wyłącznie ta osoba, która wcześniej dokonała kradzieży a następnie w celu utrzymania się w posiadaniu skradzionych rzeczy stosuje metody rozbójnicze z art. 281 k.k.

Natomiast ten, kto bezpośrednio po dokonaniu kradzieży przez innego sprawcę, używa przemocy wobec osoby grozi jej natychmiastowym użyciem albo doprowadza osobę do stanu bezbronności lub nieprzytomności po to, aby sprawca kradzieży utrzymał się w posiadaniu zabranej rzeczy, dopuszcza się pomocnictwa do przestępstwa z art. 281 k.k.⁵³

Strona przedmiotowa, tj. zachowanie sprawcy czynu z art. 281 k.k. polega na:

- dokonaniu najpierw kradzieży rzeczy ruchomej,
- a następnie na użyciu jednej z metod rozbójniczych w celu utrzymania się w posiadaniu skradzionej rzeczy.

Kradzież może być dokonana w postaci kradzieży zwykłej z art. 278 k.k., jej postaci kwalifikowanej w zw. z art. 294 k.k., jak i wykroczenia kradzieży z art. 119 k.w. lub kradzieży drzewa z lasu z art. 120 § 1 k.w. Przy przestępstwie kradzieży rozbójniczej wartość skradzionych rzeczy ruchomych nie ma wpływu na kwalifikację prawną, co wynika z art. 130 § 3 k.w. i bez względu na wartość skradzionych rzeczy kradzież rozbójnicza jest zawsze czynem zabronionym z kodeksu karnego. Istotne

⁵³ por. Wyrok SA w Lublinie z dn. 15.10.1993 r. II AkR 168/93 LexPolonica nr 30 5212;

i konieczne jest, aby kradzież była już dokonana i aby wystąpił skutek w postaci zaboru rzeczy ruchomej innej osobie (wyjęcie spod jej władztwa) i przejęcie tej rzeczy pod trwałe władztwo sprawcy. W sytuacji zastosowania metod rozbójniczych w trakcie fazy usiłowania kradzieży nie stanowi to zachowanie kradzieży rozbójniczej, natomiast może stanowić rozbój, w toku którego metody rozbójnicze mogą być użyte przed, najpóźniej w trakcie usiłowania kradzieży rzeczy ruchomej. Z tego powodu sprawca, który dostał się do wnętrza samochodu w celu jego uruchomienia, do którego nie doszło i posługuje się kijem bejsbolowym wobec pokrzywdzonego, nie dokonuje kradzieży rozbójniczej, gdyż kradzież była na etapie usiłowania.⁵⁴

Następnie bezpośrednio do dokonaniu kradzieży, w celu utrzymania się w posiadaniu rzeczy skradzionej sprawca używa:

- przemocy wobec osoby,
- groźby natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby,
- doprowadza do stanu nieprzytomności,
- doprowadza do stanu bezbronności osobę.

Powyższe metody są identyczne znaczeniowo jak przy przestępstwie rozboju z art. 280 k.k. Metody te następują „bezpośrednio po dokonaniu kradzieży” tzn. natychmiast po zabraniu rzeczy lub przynajmniej w czasie podjętego niezwłocznie i nieprzerwanego pościgu za sprawcą. Musi w tym przypadku wystąpić bezpośrednie powiązanie czasowe - tzn. pokrzywdzony kradieżą lub inną osobą, która stanowi według sprawcy przeszkodę w utrzymaniu się przez niego w posiadaniu zabranej rzeczy, natychmiast lub niezwłocznie ma podjąć próbę odzyskania skradzionej cudzej rzeczy ruchomej, przed czym broni się sprawca kradzieży, chcąc udaremnić pościg. Sam pościg za sprawcą w celu odzyskania skradzionych rzeczy może trwać długi czas, byleby nie było przerw w tym

pościgu i była zachowana ciągłość akcji.⁵⁵ Przesłpstwo kradzieży rozbójniczej jest przestępstwem, które można popełnić wyłącznie z działania.

Kradzież rozbójnicza jest dokonana już z chwilą użycia przemocy wobec osoby lub groźby natychmiastowego użycia takiej przemocy albo doprowadzenia człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności. Dokonanie tego przestępstwa nie jest uzależnione od skutecznego utrzymania się sprawcy w posiadaniu zabranej cudzej rzeczy ruchomej.

Do znamion kradzieży rozbójniczej należy m.in. dokonanie kradzieży tj. powstanie skutku w postaci wyjęcia rzeczy spod władztwa osoby i przejęcie rzeczy pod samodzielne władztwo sprawcy. Ten skutek w postaci zaboru rzeczy ma miejsce jedynie w przypadku kradzieży rozbójniczej, polegającej na groźbie natychmiastowego użycia przemocy wobec osoby, gdyż ta część zachowania sprawcy ma charakter formalny. W przypadku zachowania sprawcy polegającego na użyciu przemocy wobec osoby, kradzież rozbójnicza charakteryzuje się dwoma skutkami, zaborem rzeczy oraz co najmniej naruszeniem nietykalności cieleśnej osoby (np. uderzenie, kopnięcie, szarpanie), wobec której została użyta przemoc.

W przypadku działania sprawcy polegającego na doprowadzeniu osoby do stanu nieprzytomności, przestępstwo z art. 281 k.k. ma także podwójny skutek tj. zabór rzeczy i doprowadzenie człowieka do stanu nieprzytomności. Podwójny skutek występuje również, gdy zachowanie sprawcy polega na doprowadzeniu człowieka do stanu bezbronności.⁵⁶

Między zachowaniem sprawcy a skutkiem musi istnieć bezpośredni związek przyczynowo-skutkowy. Przy tym przestępstwie sprawca bezpośrednio działa na cudzą rzecz ruchomą, którą kradnie oraz na osobę, której zagrożona jest wolność, nietykalność cielesna lub zdrowie.

⁵⁴ por. Wyrok SA w Katowicach z dn. 22.07.2004 r. II AKa 219/04, Prok. i Prawo 2005, nr 7-8, poz. 29; por. Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 08.08.2012 r. II Aka 212/12;

⁵⁵ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 158 i n.;

⁵⁶ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 161;

Kradzież rozbójnicza jest przestępstwem umyślnym, o podwójnej kierunkowości działania sprawcy, tzn. cechuje go działanie w celu przywłaszczenia, a następnie po dokonaniu kradzieży stosowanie metod rozbójniczych w celu utrzymania się w posiadaniu skradzionych rzeczy.

Jeżeli sprawca po dokonaniu rozboju jeszcze raz użyje wobec pokrzywdzonego metod rozbójniczych w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy, odpowiada nadal za jedno przestępstwo rozboju.

Jeżeli sprawca po dokonaniu rozboju, w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy używa metod rozbójniczych wobec innej osoby, niż pokrzywdzona rozbojem wówczas występują dwa odrębne przestępstwa z art. 280 k.k. i art. 281 k.k., pozostające ze sobą w zbiegu realnym.⁵⁷

Art. 281 k.k. może pozostawać w kumulatywnym zbiegu przepisów z:

1. Przepisem z art. 148 k.k., art. 156 k.k., art. 157 k.k., ze względu na pozbawienie życia lub spowodowanie uszczerbku na zdrowiu;
2. Ponadto art. 281 k.k. może pozostawać w kumulatywnym zbiegu przepisów z art. 275 § 1 k.k. i art. 276 k.k.;
3. W sytuacji, gdy sprawca najpierw dokonał kradzieży z włamaniem, a następnie użył metod rozbójniczych wobec osoby w celu utrzymania się w posiadaniu zabranej rzeczy, zachodzi kwalifikacja kumulatywna przepisów tj., art. 279 § 1 k.k. i art. 281 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.⁵⁸

Różnice między rozbojem a kradzieżą rozbójniczą w zakresie ustawowych znamion polegają na tym, że:

1. W rozboju, metody rozbójnicze muszą być użyte przed kradzieżą, najpóźniej w jej trakcie, w celu pokonania przeszkody w postaci osoby i dokonania kradzieży, natomiast przy kradzieży rozbójniczej sprawca najpierw dokonuje kradzieży, a następnie w celu utrzymania się w po-

siadaniu skradzionych rzeczy stosuje takie same metody rozbójnicze.

2. Przy rozboju sprawca działa tj. dokonuje zaboru rzeczy ruchomej w celu przywłaszczenia, natomiast przy kradzieży rozbójniczej głównym celem działania sprawcy jest utrzymanie się w posiadaniu skradzionej rzeczy.
3. Rozbój jest dokonany z chwilą wyjęcia rzeczy spod władztwa osoby uprawnej i objęcie rzeczy władztwem sprawcy, natomiast kradzież rozbójnicza jest dokonana z chwilą użycia metod rozbójniczych, po dokonanej kradzieży.

Wymuszenie rozbójnicze – art. 282 k.k.

Głównym przedmiotem ochrony jest własność, posiadanie, inne prawa rzeczowe i obligacyjne przysługujące określonej osobie oraz swoboda prowadzenia działalności gospodarczej, natomiast ubocznym przedmiotem ochrony jest życie, zdrowie, wolność i nietykalność cielesna człowieka.

Podmiot przestępstwa jest powszechny, jego sprawcą może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

Strona podmiotowa wymuszenia rozbójniczego polega na umyślności wyłącznie w zamiarze bezpośrednim. Całe działanie sprawcy ukierunkowane jest na osiągnięcie korzyści majątkowej z tego przestępstwa. Korzyść majątkowa określona w art. 115 § 4 k.k., powinna być rozumiana jako pożytki, zyski majątkowe, jakiegokolwiek przysporzenie o charakterze majątkowym - zwiększenie aktywów, zmniejszenie pasywów lub zmniejszenie obciążeń, uniknięcie strat dla siebie lub kogoś innego.⁵⁹ Sam sposób oddziaływania zmierzający do realizacji powyższego celu tj. zastosowanie przemocy, groźby zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie objęty jest również zamiarem bezpośrednim.

⁵⁷ por. Wyrok SN z dn. 28.09.1973 r. II KR 123/73, OSNKW 1974/2/poz. 30;

⁵⁸ por. Wyrok SN z dn. 28.11.1990 r. II KR 97/90;

⁵⁹ por. Uchwała SN z dn. 30.01.1980 r., VII KZP 41/78, OSNKW 1980/3/poz. 24;

Zmuszenie do naprawienia szkody, nawet przy użyciu niebezpiecznego przedmiotu, nie może być uznane za realizujące znamiona wymuszenia rozbójniczego z powodu tego, że sprawca działa w innym zamiarze niż jest przewidziany w art. 282 k.k.⁶⁰

Jeżeli sprawca działa środkami przewidzianymi w art. 282 k.k. w celu wymuszenia zwrotu wierzytelności dla siebie lub innej osoby, to ze względu na cel działania popełnia występki z art. 191 § 2 k.k., a nie przestępstwo z art. 282 k.k., i to niezależnie czy wierzytelność była rzeczywista, czy też sprawca pozostawał w błędnym subiektywnym przekonaniu, że przysługuje mu wierzytelność.⁶¹

Strona przedmiotowa - zachowanie się sprawcy polega na doprowadzeniu innej osoby do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym lub do zaprzestania działalności gospodarczej przez taką osobę poprzez stosowanie:

- przemocy,
- groźby zamachu na życie lub zdrowie,
- groźby gwałtownego zamachu na mienie.

Celem tych metod rozbójniczych jest oddziaływanie na psychikę osoby pokrzywdzonej w sposób prowadzący do rozporządzenia mieniem lub zaprzestania działalności gospodarczej. Ewentualne zaistnienie skutku musi być następstwem sparaliżowanej woli osoby pokrzywdzonej poprzez zastosowanie powyższych metod działania sprawcy.

Przemoc w rozumieniu art. 282 k.k. jest to przemoc bezpośrednio stosowana wobec osoby (w tym zakresie tak jak przy rozboju z art. 280 § 1 k.k.), jak i przemoc na rzecz. Przemoc na rzecz jest bezpośrednio ukierunkowana na rzecz poprzez np. niszczenie, uszkodzanie i pozbawianie władztwa nad mieniem, blokowanie otwar-

cia pomieszczenia, blokowanie ruchu pojazdów, aby pośrednio wpłynąć, zastraszyć, sparaliżować wolę pokrzywdzonego i poprzez to wymusić na nim określone decyzje majątkowe.

Groźba zamachu na życie lub zdrowie to zapowiedź dokonania przestępstwa przeciwko życiu, np. zabójstwa albo przeciwko zdrowiu, np. spowodowania uszczerbku na zdrowiu, zarażenia chorobą - a nie jakakolwiek groźba bezprawna w rozumieniu art. 115 § 12 k.k. Groźba ta powinna wzbudzić u adresata uzasadnioną obawę jej spełnienia, w związku z tym, jeżeli pokrzywdzony zlekceważył groźbę lub zapomniał o niej, wówczas brak znamion przestępstwa wymuszenia rozbójniczego. Groźba ta może być skierowana przeciwko osobie, która ma dokonać określonego rozporządzenia mieniem lub zaprzestać działalności gospodarczej, jak i przeciwko każdej innej osobie, w szczególności najbliższej pokrzywdzonemu.⁶² Groźba naruszenia nietykalności cielesnej nie stanowi groźby zamachu na życie lub zdrowie w rozumieniu art. 282 k.k.⁶³

Groźba gwałtownego zamachu na mienie to zagrożenie zniszczeniem lub uszkodzeniem mienia, przy czym zapowiedziany zamach musi być gwałtowny. Przy ocenie gwałtownego zamachu bierzemy pod uwagę rozmiar groźących mieniu szkód i wysokość możliwych strat, gdyby groźba została spełniona. Gwałtowny zamach może stanowić np. podpalenie, wysadzenie w powietrze, zniszczenie, uszkodzenie rzeczy, wytrucie zwierząt, zatopienie, czyli jest to akt agresywny, gdzie sprawca używa przemocy, materiałów wybuchowych, ognia. Reasumując, przez groźbę gwałtownego zamachu na mienie w rozumieniu art. 282 k.k. należy rozumieć zapowiedź - w przypadku nie spełnienia żądania - każdego bezprawnego zamachu godzącego w to mienie za pomocą szybko i intensywnie stosowanej przemocy, mającej spowodo-

⁶⁰ por. Wyrok SN z dn. 07.12.1973 r. IV KR 314/73 OSNKW 1974/5/poz. 93;

⁶¹ por. uzasadnienie Wyroku SN z dn. 08.12.2004 r. V KK 282/2004 OSNKW 2005/1/poz. 10; por. Wyrok SN z dn. 05.03.2003 r. III KKN 195/2001 OSNKW 2003/5-6/poz. 55;

⁶² por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 170 i n.;

⁶³ por. Wyrok SN z dn. 20.05.1977 r., Rw 145/77, OSNKW 1977/7-8/poz. 61;

wać zniszczenie, uszkodzenie mienia albo pozbawienie nad nim władztwa.⁶⁴ Groźby powyższe mogą być przez sprawcę wyrażone w sposób dosłowny, jak i dorozumiany, ale mają wzbudzić strach i poczucie zagrożenia u pokrzywdzonego.

Rozporządzenie mieniem (skutek) może przybrać postać wydania pieniędzy, wartościowych przedmiotów, podpisania weksła, podpisania umowy, dokonania zapisu testamentowego, złożenia oświadczenia tj. rozporządzenia się wszelakimi prawami majątkowymi dotyczącymi ruchomości, nieruchomości, wierzytelności, praw obligacyjnych. Rozporządzenie mieniem może dotyczyć majątku stanowiącego własność osoby mającej się rozporządzić, jak również majątku, gdzie osoba rozporządzająca jedynie zarządza majątkiem cudzym np. magazyniera, pełnomocnika, przedstawiciela ustawowego.

Dla przestępstwa określonego w 282 k.k. niezbędne jest, aby celem sprawcy było osiągnięcie korzyści majątkowej i to niezależnie od źródła jej pochodzenia. Korzyść ta nie musi więc pochodzić od osoby, wobec której sprawca kieruje przewidziane przepisem groźby np. sprawca może kierować groźby porwania do dzieci, aby ich rodzice wypłacili okup, nawet kosztem zaciągnięcia zobowiązań na ten cel. Skutkiem wymuszenia rozbójniczego jest każde rozporządzenie mieniem przez pokrzywdzonego, i to zarówno na korzyść sprawcy, jak i osoby przez niego wskazanej, przy czym odmiennie niż w wypadku 286 k.k., art. 282 k.k. nie wymaga, aby następstwem groźby było „niekorzystne” rozporządzenie mieniem,⁶⁵ chociaż najczęściej takim jest. Wymuszenie rozbójnicze jest dokonane wówczas, gdy pokrzywdzony rozporządzi się swoim majątkiem, tj. swoimi prawami majątkowymi np. wyda pieniądze, podpisze umowę przeniesienia własności nieruchomości, podpisze umowę zaciągnięcia pożyczki, wystawi czek. Rozporządzenie się

prawami majątkowymi nie może być utożsamiane z fizycznym przekazaniem władztwa nad rzeczą przez sprawcę, np. w sytuacji, gdy pokrzywdzony podpisał akt notarialny przeniesienia własności mieszkania na sprawcę, chociaż jeszcze może w nim mieszkać jako lokator przez określony czas lub w sytuacji, gdy pokrzywdzony pozostał w wyznaczonym miejscu okup, chociaż sprawca jeszcze go nie przejął. Samo zastosowanie przez sprawcę jednego ze środków oddziaływania, ujętych w art. 282 k.k., nie połączone z reakcją pokrzywdzonego w postaci rozporządzenia mieniem lub zaprzestania działalności gospodarczej, stanowi usiłowanie wymuszenia rozbójniczego.⁶⁶ Sam sposób rozporządzenia mieniem nie musi być ze sprawcami dokładnie uzgodniony.⁶⁷ Fakt nieposiadania przez pokrzywdzonego majątku ani środków pieniężnych nie wyklucza możliwości przypisania sprawcom popełnienia przestępstwa usiłowania wymuszenia rozbójniczego.⁶⁸

Pojęcie „działalności gospodarczej” oznacza każdą działalność mającą cel zarobkowy, wykonywaną w sposób zawodowy i ciągły w formie zorganizowanej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz. U. 2015 r. poz. 584). Przez zaprzestanie działalności gospodarczej (tzw. alternatywny skutek) w rozumieniu art. 282 k.k. należy rozumieć zlikwidowanie, zawieszenie, zmiana profilu działalności, przekazanie działalności gospodarczej innej osobie. Zaprzestanie działalności może być stałe lub na określony czas.

Między metodami rozbójniczymi z art. 282 k.k. a jednym z alternatywnych skutków musi istnieć bezpośredni związek przyczynowo-skutkowy, tzn. rozporządzenie majątkiem lub zaprzestanie działalności

⁶⁴ por. Uchwała SN z dn. 19.02.1997 r. IKZP 39/96 OSNKW 1997/3-4/ poz. 22;

⁶⁵ por. Wyrok SN z dn. 17.04.1998 r. IV KK 411/97 OSNKW/5-6/poz.27;

⁶⁶ por. Wyrok SN z dn. 27.02.1970 r. Rw 129/70 OSNKW 1970/4-5, poz. 43;

⁶⁷ por. Wyrok SN z dn. 18.10.2007 r. II KK 170/2007, LexPolonica nr 1878432;

⁶⁸ por. z uzasadnienia Postanowienia SN z dn. 30.11.2006 r. III KK 287/2006, LexPolonica nr 2049074; por. Wyrok SN z dn. 27.02.1970 r. Rw 129/70 OSNKW 1970/4-5/poz. 43;

gospodarczej musi być bezpośrednią konsekwencją tych metod.

Przy odróżnieniu rozboju od wymuszenia rozbójniczego w zakresie ustawowych znamion należy uwzględnić:

1. Odmienny czynnik czasowy przy obu przestępstwach. Przy rozboju sprawca wchodzi w posiadanie rzeczy ruchomych osoby pokrzywdzonej bezpośrednio po użyciu przemocy wobec osoby, groźbie użycia takiej przemocy, doprowadzeniu do stanu bezbronności lub nieprzytomności, przy czym obojętne jest czy czyni to własnoręcznie, czy też zmusza pokrzywdzonego do natychmiastowego wydania jej. Przy wymuszeniu rozbójniczym sprawca zmusza pokrzywdzonego do rozporządzenia mieniem ruchomym i mieniem nieruchomym oraz innymi prawami majątkowymi, prawami obligacyjnymi na przyszłość np. haracz lub okup ma być złożony za godzinę, za tydzień, na drugi dzień lub systematycznie co tydzień, pod groźbą zabójstwa. Ta właśnie różnica w czasie stwarza możliwość uratowania mienia (np. poprzez zawiadomienie Policji) powoduje, że stopień społecznego niebezpieczeństwa wymuszenia rozbójniczego jest niższy niż rozboju, co znalazło wyraz w zróżnicowanej sankcji za te przestępstwa.⁶⁹ W sytuacji, gdy sprawca w celu osiągnięcia korzyści majątkowej stosuje przemoc pośrednią (np. poprzez zablokowanie pasa ruchu i zmuszenie w ten sposób do zatrzymania się) i zmusza pokrzywdzonego od razu do wydania mienia to wówczas zachodzi przestępstwo wymuszenia z art. 282 k.k., natomiast nie ma zastosowania art. 280 k.k., gdyż do znamion tego przestępstwa należy tylko przemoc wobec osoby (a nie przemoc na rzecz), ani czyn z art. 191 § 2 k.k. W takiej sytuacji rozporządzenie

mieniem w rozumieniu art. 282 k.k. nie może oznaczać wyłącznie rozporządzenia na przyszłość.⁷⁰

2. Istotne jest również to, że przy wymuszeniu rozbójniczym „przymuszony” pokrzywdzony sam rozporządza się mieniem, przy rozboju zabiera sam sprawca albo zmusza pokrzywdzonego do wydania rzeczy.
3. Nieco inne są sposoby działania sprawcy przy rozboju - przemoc wobec osoby, groźba natychmiastowego jej użycia, doprowadzenie do stanu nieprzytomności lub bezbronności, przy wymuszeniu - przemoc wobec osoby lub na rzecz, groźba zamachu na życie lub zdrowie, groźba gwałtownego zamachu na mienie.
4. Rozbój dokonany jest z chwilą dokonania kradzieży, tj. z chwilą wyjęcia spod władztwa osoby uprawnionej i przejęcia pod trwałe władztwo sprawcy, natomiast wymuszenie rozbójnicze dokonane jest z chwilą rozdysponowania mieniem lub zaprzestania działalności gospodarczej przez pokrzywdzonego.
5. Przedmiotem wykonawczym przy rozboju jest wyłącznie cudza rzecz ruchoma, natomiast przy wymuszeniu rozbójniczym mienie, rozumiane szeroko jako ogół praw majątkowych.
6. Oba przestępstwa mają charakter kierunkowy, ale przy rozboju – sprawca dokonuje zaboru w celu przywłaszczenia natomiast, przy wymuszeniu rozbójniczym – działa w celu osiągnięcia z tego przestępstwa korzyści majątkowej.

Przestępstwo wymuszenia rozbójniczego z art. 282 k.k. może najczęściej pozostać w zbiegu kumulatywnym z przepisem z:

- 1) art. 148 k.k., 156 k.k., art. 157 k.k., ze względu na ochronę życia i zdrowia człowieka.
- 2) art. 252 k.k., ze względu na wzięcie lub

⁶⁹ por. Postanowienie SN z dn. 034.03.1970 r. V KRN 25/70, OSNKW 1970/5/84; por. Wyrok SN z dn. 30.03.1972 r. II KR 350/71, OSNPG 1972/8/130; por. Wyrok SN z dn. 28.04.1989 r. V KRN 74/89 OSNPG 1989/11/113; por. Wyrok SA we Wrocławiu z dn. 16.02.2012 r. II Aka 22/12;

⁷⁰ por. Wyrok SA w Lublinie z dn. 16.06.1999 r. II AKa 89/99, KZS 1999/12, poz. 35; por. glosa: W. Cieślak Prokuratura i Prawo 2001/2, str. 109; por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 170;

przetrzymanie zakładnika.⁷¹

- 3) art. 288 k.k., ze względu na zniszczenie, uszkodzenie rzeczy spowodowane przemocą skierowaną na rzecz lub gwałtowny zamach na mienie.

Wypadki mniejszej wagi przestępstw rozbójniczych - art. 283 k.k.

Przepis ten powoduje łagodniejszy wymiar kary dla sprawców przestępstw określonych w art. 280 § 1 k.k. lub 281 k.k. lub 282 k.k. oraz art. 279 k.k. i są to typy uprzywilejowane tych przestępstw. Zawsze w przypadku przyjęcia wypadku mniejszej wagi konieczna jest złożona kwalifikacja prawna np. art. 280 § 1 k.k. w zw. z art. 283 k.k.

Wypadek mniejszej wagi zachodzi wówczas, gdy okoliczności popełnienia czynu zabronionego wskazują, że z jednej strony sam czyn charakteryzuje się niewielkim stopniem społecznej szkodliwości, z drugiej zaś, że jego sprawca nie jest na tyle niebezpieczny dla społeczeństwa, aby stosować w stosunku dla niego zwykłą karę przewidzianą za dokonane przestępstwo. O przyjęciu wypadku mniejszej wagi oceniać należy przedmiotowe i podmiotowe znamiona czynu w typie podstawowym, dla danego typu przestępstwa, tzn. wszystkie znamiona w typie podstawowym muszą wystąpić i dopiero wówczas należy oceniać elementy łagodzące. Podstawowym kryterium oceny jest stopień społecznej szkodliwości czynu, przy uwzględnieniu elementów określonych w art. 115 § 2 k.k.

Do elementów przedmiotowych należą: rodzaj dobra, w które godzi przestępstwo; zachowanie się i sposób działania sprawcy; użyte środki; charakter i rozmiar wyrządzonej lub grożącej szkody; czas; miejsce i inne okoliczności popełnienia czynu oraz odczucie szkody przez pokrzywdzonego. Ważnymi elementami strony podmiotowej są: stopień zawinienia, motywacja i cel działania sprawcy tj. rodzaju umyślności, premedytacja, upór w dążeniu do osiągnięcia przestępczego celu, przypadkowość, wpływ innej osoby, obawę przed skutkami działania.⁷² Wypadek mniejszej wagi nie może być utożsamiany z małą wartością mienia będącego przedmiotem przestępstwa, gdyż w takich sytuacjach należy ocenić wysokość i dokuczliwość szkody życiowej, jaką poniósł pokrzywdzony, przy uwzględnieniu pozostałych elementów społecznej szkodliwości czynu, np. kradzież kwoty 500 zł zamożnemu biznesmenowi a kradzież tej samej kwoty skromnemu emerytowi, powoduje, że ta szkoda będzie bardziej dokuczliwa życiowo dla pokrzywdzonego - emeryta.

⁷¹ por. Wyrok SA w Katowicach z dn. 15.01.2009r. II Aka 321/08;

⁷² por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 192; por. Wyrok SA w Katowicach z dn. 04.10.2007 r. II Aka 344/07;

„FOLLOW THE MONEY” ZBYT TRUDNE W POLSKICH REALIACH?

W wydaniu nr 3 (24) 2015 *Kwartalnika Prawno-Kryminalistycznego* Szkoły Policji w Pile, można było zapoznać się z interesującą publikacją Piotra Niemczyka pt. *FOLLOW THE MONEY* dot. zagadnienia nieopisywanego zbyt szeroko w specjalistycznej prasie poruszającej problematykę zwalczania przestępczości, a związanego z kradzieżą własności intelektualnej w Internecie i następnie legalizowaniu pochodzących z tego przestępstwa środków finansowych, często poza granicą RP oraz obszarem państw Unii Europejskiej. Jest to niezauważalny niestety problemowo typ przestępczości, lecz niewątpliwie groźny i dotkliwy w wielu aspektach.

Analiza tego rodzaju przestępczości jednoznacznie wskazuje, że ten rodzaj przestępczości, ze względu na złożoność i wielopoziomowość procesu przygotowawczego, realizacyjnego oraz ochronnego (maskującego), ma zazwyczaj charakter działań podejmowanych w warunkach zorganizowanej przestępczości ekonomicznej, na poziomie krajowym oraz międzynarodowym. Przestępstwa te mogą być dokonywane przez określone grono osób posiadające ściśle określony, specjalistyczny podział zadań i ról, w przygotowaniu, realizowaniu, a także zabezpieczeniu działań zmierzających do popełnienia przestępstwa na szkodę profesjonalnych i nieprofesjonalnych uczestników obrotu gospodarczego, jak również prawnie chronionych interesów ekonomicznych Skarbu Państwa.

Należy podkreślić, że interesy ekonomiczne państwa są chronione w ramach realizowania przez KNF wskazanych w art. 4 ustawy o nadzorze nad rynkiem kapitałowym⁷³ celów nadzoru, tj. zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rynku kapitałowego, w szczególności bezpieczeństwa obrotu oraz ochrony inwestorów i innych

jego uczestników, a także przestrzegania reguł uczciwego obrotu.

W kontekście wskazanego w ww. publikacji zakresu zadaniowego KNF należy podkreślić szeroki zakres uprawnień organu nadzoru finansowego związany ze sprawowaniem nadzoru nad prawidłowością i bezpieczeństwem wtórnego obrotu instrumentami finansowymi na rynku zorganizowanym, w zakresie wykrywania nieprawidłowości na tym rynku oraz przygotowywania stosownych wniosków o skierowanie zawiadomienia do organów ścigania lub o wszczęcie postępowania administracyjnego, polegający na:

- przeprowadzeniu działań analitycznych,
- prowadzeniu postępowań sprawdzających lub wyjaśniających,
- sporządzaniu i kierowaniu zawiadomienia do organów ścigania lub wszczynaniu postępowań administracyjnych skutkujących nałożeniem kar pieniężnych.

W wyjątkowych sytuacjach powzięte w trakcie postępowania sprawdzającego informacje mogą skutkować podjęciem decyzji o podjęciu na poziomie UKNF działań specjalnych takich jak:

- zawieszenie notowań określonym instrumentem finansowym,
- podanie do publicznej wiadomości ustaleń KNF w formie komunikatu,
- blokada rachunku papierów wartościowych i/lub rachunku pieniężnego do 48 godzin (decyzja przewodniczącego KNF w tym zakresie musi zostać podjęta równocześnie ze skierowaniem zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do prokuratury wraz wnioskiem o dokonanie przez prokuraturę dalszej blokady rachunku papierów wartościowych lub rachunku zbiorczego, innego rachunku, na którym są zapisywane instrumenty finansowe niebędące papierami wartościowymi lub rachunku pieniężnego na czas oznaczony, nie dłuższy

⁷³ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym (Dz. U. z 2004 r., poz. 1537 z późn. zm.).

jednak niż 3 miesiące od otrzymania tego zawiadomienia)⁷⁴.

Należy wskazać również na treść *Programu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015-2020*⁷⁵ opracowanego w MSW w ścisłej współpracy z resortem finansów i prokuraturą w ramach realizacji Porozumienia z dnia 30 stycznia 2014 r. zawartego pomiędzy Ministrem Spraw Wewnętrznych, Ministrem Finansów i Prokuratorem Generalnym o współpracy w zakresie wypracowania systemowych rozwiązań w odniesieniu do przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej, który został zatwierdzony przez Radę Ministrów w formie uchwały przyjętej w dniu 6 października 2015 r.⁷⁶ Jest to oczywiście m.in. realizacja Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej.

Program jest dokumentem o charakterze operacyjno-wdrożeniowym w rozumieniu ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. *o zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1649 z późn. zm.) – wynikającym ze Strategii „Sprawne Państwo 2020”, jednej z dziewięciu zintegrowanych strategii rozwoju kraju, do której celów należy *Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego* (Cel nr 7 ze wskazanej Strategii), obejmujący wśród innych szczegółowych kierunków interwencji między innymi *Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępstw oraz zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego* (7.2), w tym *Ograniczenie przestępczości gospodarczej* (7.2.1) oraz *Odzyskiwanie mienia pochodzącego z przestępstw* (7.2.8.).

⁷⁴ Vide, Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym.

⁷⁵ <https://msw.gov.pl/pl/bezpieczenstwo/program-przeciwdzialani/13150,Programu-przeciwdzialania-i-zwalczania-przestepczosci-gospodarczej-na-lata-2015-.html>

⁷⁶ <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzje-rzadu/uchwala-w-sprawie-programu-przeciwdzialania-i-zwalczania-przestepczosci.html>

Jednocześnie *Program* pozostaje w zgodzie z założeniami, nadrzędnej względem *Strategii „Sprawne Państwo 2020” – Strategii Rozwoju Kraju 2020*, która wyznacza i porządkuje cele oraz priorytety rozwoju Polski w perspektywie średniookresowej. Działania przewidziane z kolei w tej *Strategii* obejmują m.in. budowę systemu ochrony wobec przestępczości, w tym również przestępczości gospodarczej.

Ponadto, problematyka przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej została ujęta w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, która zakłada kontynuację wysiłków w celu zwiększenia efektywności przeciwdziałania tej formy przestępczości, odzyskiwania utraconego mienia oraz minimalizowania strat budżetu państwa.

Na zagrożenia związane z przestępczością zorganizowaną wskazuje również *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego*, gdzie wśród celów strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa wskazano przeciwdziałanie międzynarodowej przestępczości zorganizowanej.

W Programie przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej na lata 2015-2020 podniesiono, iż niektóre obszary przestępczości gospodarczej, tj. przestępczość dotycząca zamówień publicznych oraz związana z naruszeniami praw własności intelektualnej, zostały objęte strategicznymi programami w ramach innych dokumentów o charakterze rządowym, w związku z powyższym obszary te wyłączone zostały z zakresu przedmiotowego tego Programu. Dokumentami tymi są Rządowy Program Przeciwdziałania Korupcji na lata 2014 – 2019, przyjęty uchwałą nr 37 Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 2014 r. (M. P. z 2014 r., poz. 299) oraz Propozycje działań na rzecz ochrony praw autorskich i praw pokrewnych 2015-2017, przyjęte przez Zespół do Spraw Przeciwdziałania Naruszeniom Prawa Autorskiego i Praw Pokrewnych, powołany przez Prezesa Rady Ministrów w dniu 23 kwietnia 2013 r. Nie negując możliwości przyjęcia takiego rozwiązania wydaje się, iż chociaż w sposób ogólny

zagadnienia te powinny być omówione w zakresie zadań, które powinny być podejmowane w zakresie całej przestępczości gospodarczej, z ewentualnym odwołaniem się do specyfiki poszczególnych jej rodzajów w odrębnych, niemniej powiązanych wspólną metodyką dokumentach. Podobnie i zakres podmiotów uczestniczących w opracowaniu tego dokumentu wydaje się zbyt wąski.

W dokumencie tym wskazano, iż przestępczość gospodarcza (ekonomiczna) powoduje najwyższe straty, wynikające z działalności przestępczej, zarówno dla budżetu państwa (np. poprzez zmniejszenie wpływów, uzyskiwanie nienależnych zwrotów, wyłudzenie dopłat), jak i sektora prywatnego – poprzez bezpośrednie zmniejszenie dochodów oraz spadek konkurencyjności, w tym w kontekście rozwoju szarej strefy, czy zawyżania kosztów działalności przez podmioty gospodarcze niedziałające z naruszeniem prawa. Co istotne, wpływ na poziom funkcjonowania szarej strefy, a w efekcie również zagrożenie przestępczością gospodarczą, ma również sposób prowadzenia polityki podatkowej państwa. Przestępczość gospodarcza dotyczy zatem nie tylko sfery bezpieczeństwa i porządku publicznego, lecz również bezpieczeństwa ekonomicznego państwa, a także przekłada się na opłacalność i bezpieczeństwo prowadzenia działalności gospodarczej.

Przestępstwom ekonomicznym towarzyszą często również inne rodzaje nielegalnej działalności, w tym typowa przestępczość kryminalna (np. fałszowanie dokumentów), a także przestępczość korupcyjna i pranie pieniędzy.

Z tego powodu, jako celowe uznano przygotowanie strategicznego dokumentu, w formie *Programu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej*, który umożliwi określenie i koordynację realizacji głównych obszarów polityki państwa w zakresie wzmacniania mechanizmów przeciwdziałania i zwalczania tej formy przestępczości.

Jak wskazano w dokumencie *Programu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej* stanowi on także

realizację koncepcji, takiego *zintegrowanego* podejścia do zjawiska przestępczości, którego potrzeba podkreślana jest na forum Unii Europejskiej. W zakresie podmiotowym, *zintegrowane* podejście oznacza pogłębienie współpracy między służbami, organami i instytucjami zaangażowanymi w przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości. Jednocześnie zakłada ono współdziałanie organów ścigania z innymi organami administracji centralnej i samorządowej, a także przedstawicielami sektora prywatnego czy środowisk naukowych, które nie realizują bezpośrednich zadań związanych z przeciwdziałaniem przestępczości gospodarczej, jednak odpowiednie wykorzystanie ich właściwości w połączeniu z przedsięwzięciami tych organów pozwala oddziaływać na sferę działalności przestępczej.

Należy podkreślić, iż w zakresie przedmiotowym, *zintegrowane* podejście powinno się odnosić do wszystkich dostępnych instrumentów służących przeciwdziałaniu i zwalczaniu przestępczości, tj. zarówno czynności operacyjno - rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych czy kontrolnych, jak i innych możliwych do zastosowania w danym przypadku instrumentów prawno-administracyjnych, przy założeniu ich wzajemnego uzupełniania się w aspekcie możliwych do realizacji czynności o charakterze retroaktywnym, proaktywnym i destrukcyjnym.

Tak, jak to zostało wskazane w publikacji Pana Piotra Niemczyka podnosi się kwestię, iż w przyjętym w Polsce modelu przeciwdziałania i zwalczania przestępczości gospodarczej funkcjonuje wiele niezależnych od siebie służb, organów i instytucji, w efekcie czego część działań prowadzonych w tym zakresie ma charakter rozproszony i często zawężony swoim zasięgiem do poszczególnych resortów i podmiotów. Niemniej wyłączone z niego całkowicie - pomimo wskazanych twierdzeń o konieczności koordynacyjnych działań i zainteresowań - materię i poważne zagrożenia dla bezpieczeństwa ekonomicznego państwa, jakie zostały wskazane w publikacji Pana Piotra Niemczyka „*Follow the money*”.

W tym zakresie słuszną wydaje się być twierdzenie, iż odpowiedzią na przestępczość zorganizowaną o charakterze multidyscyplinarnych, powinno być nie tyle opracowywanie dokumentów o charakterze intencjonalnym, co tworzenie zespołów lub centrów, zajmujących się nie tylko czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi i dochodzeniowo-śledczymi, ale także analitycznymi i koordynacyjnymi oraz informacyjnego wsparcia ze strony innych organów administracji publicznej posiadających odpowiednie doświadczenie i narzędzia, w tym informatyczne do prowadzenia działań organów ścigania o charakterze ofensywnym, jak i defensywnym, a nawet czynności destrukcyjnych zmierzających do uniemożliwienia podejmowania określonych działań bezpośrednio prowadzących do popełnienia przestępstw. Przykładem może być podmiot powołany w 1992 r. w USA, a to National White Collar Crime Center (NW3C). Centrum to powstało na bazie The Leviticus Project, czyli projektu powołanego w 1978 r. do koordynacji czynności dotyczących przestępstw popełnianych w przemyśle węglowym, które to czynności były podejmowane przez wiele organów i agencji w różnych stanach. Jest ono w znacznej części finansowane przez Departament Sprawiedliwości USA.

Aktualnie zadaniem NW3C jest zapewnienie przepływu informacji pomiędzy organami wymiaru sprawiedliwości na te-

renie wszystkich stanów USA w celu realizacji wsparcia dla zapobiegania, ścigania i oskarżania w sprawach dotyczących przestępczości ekonomicznej (economic crime) i zaawansowanych technologii (high-tech crime). W ramach tych zadań realizowane jest również m.in. partnerstwo strategiczne z największymi firmami informatycznymi, w celu opracowywania oprogramowania dedykowanego do wykorzystywania w ramach postępowań karnych.

Mając na uwadze, iż podstawowym celem działalności przestępczej jest osiągnięcie zysku, jedną z najistotniejszych metod walki z nią jest pozbawianie sprawców przestępstw dochodów z nielegalnego procederu lub obniżanie jego opłacalności. W związku z tym, w *Programie* uwzględnione zostały również kwestie związane z odzyskiwaniem mienia z przestępstw. Ich realizacja związana będzie jednak z zapewnieniem właściwego współdziałania wszystkich organów i instytucji realizujących zadania publiczne, a w tym zakresie nie uczyniono zbyt wiele. Podstawowymi bowiem problemami jest niezwłoczne uzyskiwanie dowodów elektronicznych i danych dotyczących przepływów finansowych, w tym objętych tajemnicą bankową. Na tej płaszczyźnie trudno jednak wskazać na rozwiązania ogólnokrajowe pozwalające na niezwłoczne uzyskiwanie tych informacji przez organy ścigania i prokuratorów.

Od Autorów:

Poglądy wyrażone w artykule są osobistymi poglądami autorów i nie mają związku ze stanowiskiem instytucji, w których są oni zatrudnieni.

Krzysztof Mucha - Były wieloletni pracownik sektora bankowego oraz komórek organizacyjnych Ministerstwa Finansów zajmujących się sektorem finansowym. Obecnie pracownik organu nadzoru finansowego. Wykładowca akademicki oraz autor szkoleń w zakresie rozpoznawania i analizowania zagrożeń dla bezpieczeństwa ekonomicznego państwa dla funkcjonariuszy i pracowników służb oraz organów państwa. Autor szeregu publikacji z zakresy zwalczania przestępczości finansowej.

Krzysztof Wójcik - Prokurator Prokuratury Apelacyjnej w Krakowie, delegowany do Prokuratury Generalnej, obecnie Zastępca Dyrektora Departamentu Organizacji Pracy i Wizytacji Prokuratury Generalnej. W przeszłości m.in. jako kierownik Zespołu Prokuratora Generalnego do spraw mafii krakowskiej, naczelnik Wydziału Śledczego Prokuratury Wojewódzkiej w Krakowie, zastępca Prokuratora Wojewódzkiego (Okręgowego) w Krakowie, członek zespołów wizytacyjnych (kontrolnych) Prokuratora Generalnego w zakresie spraw prowadzonych w Wydziałach V ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji w Prokuraturach Apelacyjnych, wykładowca Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Autor publikacji i szkoleń dla sędziów, prokuratorów oraz pracowników organów administracji państwowej w zakresie metodyki i taktyki rozpracowywania oraz ścigania zorganizowanej przestępczości ekonomicznej i korupcji.

Hanna Bigielmajer - młodszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej SP w Pile
Aneta Wróblewska - wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej SP w Pile
Krzysztof Wróblewski - wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej SP w Pile

PRAWA I OBOWIĄZKI STRON W POSTĘPOWANIU PRZYGOTOWAWCZYM (stan prawny: marzec 2015 r.)

Prawa i obowiązki pokrzywdzonego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r.

Zgodnie z treścią art. 49 § 1 k.p.k., pokrzywdzonym (w znaczeniu ogólnym) jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo. Może nim być również niemająca osobowości prawnej instytucja państwowa lub samorządowa oraz, po nowelizacji, inna jednostka organizacyjna, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną (art. 49 § 2 k.p.k.). Pokrzywdzony jest w postępowaniu przygotowawczym stroną czynną, a więc tą, która występuje z żądaniem rozstrzygnięcia w przedmiocie odpowiedzialności karnej sprawcy (strony biernej).

Nowelizacja kodeksu postępowania karnego⁷⁷ zmienia pozycję pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, wzmacniając ją oraz ułatwiając realizowanie uprawnień jako strony czynnej postępowania przygotowawczego. Ma służyć również zwiększeniu zaspokojenia poczucia sprawiedliwości tego uczestnika postępowania karnego. Część zmienionych przepisów obowiązuje

⁷⁷ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z dnia 25.10.2013 r., poz. 1247).

od 9 listopada 2013 r., część od 2 czerwca 2014 r., a pozostałe wejdą w życie dopiero 1 lipca 2015 r. (w tym również wprowadzone ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw). Odrębną ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2013. 849), wprowadzono zmiany obowiązujące od 27 stycznia 2014 r. Ponadto, w sposób istotny zmienia sytuację prawną tej strony procesowej ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. 2015. 21), której przepisy zasadniczo wchodzi w życie z dniem 8 kwietnia 2015 r.

Zmiany przepisów dotyczące pokrzywdzonego, wprowadzone ustawą z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 2013. 849), które zaczęły obowiązywać od dnia 27 stycznia 2014 r.

Z dniem 27 stycznia 2014 r., w związku z tym, że zgodnie z nowymi przepisami wszystkie typy przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności ścigane są z urzędu, a nie - jak dotychczas - na wniosek pokrzywdzonego, uchylono przepis art. 205 k.k. i zmieniono treść art. 12 § 3 k.p.k. Zbędnym stał się bowiem zapis o niemożliwości cofnięcia

wniosku złożonego w postępowaniu karnym przez osobę pokrzywdzoną przestępstwem zgwałcenia.

Art. 12 § 3 k.p.k. Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu – do rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. Ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne.

Zmianie, jak i uzupełnieniu o nowe art. 185c i 185d, uległy również regulacje art. 185a i art. 185b k.p.k. Obecnie pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat przesłuchuje się w charakterze świadka w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy, groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII, XXV i XXVI kodeksu karnego tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba ze wyjądkami na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego (art. 185a § 1 k.p.k.). Dotychczas podobny tryb stosowany był tylko do przestępstw określonych w rozdziale XXV – Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności i XXVI – Przestępstwa przeciwko rodzinie i nie obejmował przestępstw przeciwko wolności z rozdziału XXIII.

Przesłuchanie tego rodzaju przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca, pełnomocnik pokrzywdzonego oraz osoby wskazane w art. 51 § 2 k.p.k., czyli przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje, mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Nowelizacja rozszerza ten katalog o każdą osobę pełnoletnią, wskazaną przez pokrzywdzonego (art. 185a § 2 k.p.k.). Również małoletniego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w taki sposób, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wyrzucić

negatywny wpływ na jego stan psychiczny (art. 185a § 4 k.p.k.). Wspomnieć w tym miejscu należy, że ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz.U. 2015. 21), dokonująca również w pewnym zakresie nowelizacji k.p.k., wprowadza w art. 299a § 1 k.p.k. prawo dla każdego pokrzywdzonego do wskazania osoby, która będzie mogła być obecna podczas czynności z nim wykonywanych w postępowaniu przygotowawczym, jeżeli nie uniemożliwi to przeprowadzenia czynności albo nie utrudni jej w istotny sposób.

Świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w art. 185a § 1-3, jeżeli jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, przy czym ma to zastosowanie w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXV i XXVI kodeksu karnego (art. 185b § 1 k.p.k.). Małoletni świadek, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, może być przesłuchany w trybie określonym w art. 177 § 1a (tj. przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość), gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny (art. 185b § 2 k.p.k.). Nie ma to zastosowania do świadka współdziałającego w popełnieniu czynu zabronionego lub świadka, którego czyn pozostaje w związku z czynem, o który toczy się postępowanie karne (art. 185b § 3 k.p.k.).

Obowiązkowo dokonuje się utrwalenia tego rodzaju przesłuchań za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk (art. 147 § 2a k.p.k.), a następnie na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje protokół (art. 185a § 3 k.p.k.). Są to przepisy szczególne w stosunku do art. 391-392 k.p.k., mówiące o wyjątkowych

sytuacjach odczytywania protokołów przesłuchań na rozprawie.

Ponadto dodano nowe przepisy - art. 185c k.p.k. oraz 185d k.p.k. dotyczące warunków przesłuchania pokrzywdzonego przestępstwami określonymi w art. 197 - 199 k.k. (zgwałcenie, wykorzystanie bezradności lub stosunku zależności w celu doprowadzenia do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej). Zawiadomienie o przestępstwie określonym w art. 197 - 199 k.k., jeżeli składa je pokrzywdzony, powinno ograniczyć się do wskazania najważniejszych faktów i dowodów, pozwalających na dokonanie kwalifikacji prawnej czynu oraz podjęcie niezbędnych czynności wykrywczych i dowodowych, np. zatrzymanie sprawcy. Pamiętać jednak należy, że zgodnie z art. 148 § 2 zd. 2 k.p.k., osoby biorące udział w czynności mają prawo żądać zamieszczenia w protokole z pełną dokładnością wszystkiego, co dotyczy ich praw lub interesów. Przesłuchanie takiego pokrzywdzonego w charakterze świadka przeprowadzić jednak może tylko sąd na posiedzeniu, co ma zapobiegać wtórnej wiktyimizacji pokrzywdzonego. Takim celem wprowadzenia powyższego uregulowania należy się kierować, dokonując wykładni przepisu. Zdarzają się jednak przypadki, zgłaszane przez policjantów z jednostek terenowych, iż sądy traktują przyjęcie zawiadomienia w „zbyt szerokim zakresie” jako wkraczanie w ich wyłączne kompetencje.

Jeżeli zajdzie konieczność ponownego przesłuchania pokrzywdzonego w charakterze świadka, na jego wniosek przesłuchanie przeprowadza się w sposób wskazany w art. 177 § 1a, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania pokrzywdzonego lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny. Jeżeli przesłuchanie odbywa się z udziałem biegłego psychologa, należy zapewnić, na wniosek pokrzywdzonego, aby był on osobą tej samej płci co pokrzywdzony, chyba że będzie to utrudniać postępowanie.

Przesłuchanie w trybie określonym w art. 185a – 185c k.p.k. przeprowadza się w odpowiednio przystosowanym pomieszczeniu w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą.⁷⁸

Zmiany przepisów dotyczące pokrzywdzonego wprowadzone ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z dnia 25.10.2013 r., poz. 1247), które zaczęły obowiązywać od dnia 2 czerwca 2014 r.

Przepisy kodeksu postępowania karnego mają na celu takie ukształtowanie postępowania karnego, aby uwzględnione zostały prawnie chronione interesy pokrzywdzonego, o czym mówi wprost art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k., zmieniony ustawą z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka poprzez dodanie zapisu o jednoczesnym poszanowaniu jego godności. Zgodnie z art. 16 § 1 k.p.k., organ prowadzący postępowanie jest zobowiązany pouczyć jego uczestników o ciężących obowiązkach i o przysługujących im uprawnieniach; brak takiego pouczenia lub mylne pouczenie nie może wywoływać ujemnych skutków procesowych dla uczestnika postępowania lub innej osoby, której to dotyczy. Organ prowadzący postępowanie powinien ponadto w miarę potrzeby udzielać uczestnikom postępowania informacji o ciężących obowiązkach i o przysługujących im uprawnieniach także w wypadkach, gdy ustawa wyraźnie takiego obowiązku nie stanowi. W razie braku takiego pouczenia, gdy w świetle okoliczności sprawy było ono nieodzowne, albo mylnego pouczenia, stosuje się odpowiednio § 1 – art. 16 § 2 k.p.k.

Obowiązek pisemnego poinformowania pokrzywdzonego o jego uprawnieniach przed pierwszym przesłuchaniem w postępowaniu przygotowawczym jeszcze do nie-

⁷⁸ Sposób przygotowania przesłuchania przeprowadzane w trybie art. 185a – 185c k.p.k. określa Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2013 roku (Dz. U.2013.1642).

dawna był uregulowany tylko w sposób ogólny w § 167 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 r. (Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, Dz. U. nr 49, poz. 296). Nie był on uregulowany w kodeksie postępowania karnego, więc nie miał rangi ustawowej. W praktyce jednak, jak wynika z treści pisemnego wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 9 sierpnia 2011 r., skierowanego do Ministra Sprawiedliwości, obowiązek ten nie zawsze jest realizowany w prawidłowy sposób przez organy ścigania, co w konsekwencji powoduje niemożność skorzystania z przysługujących tej stronie postępowania przygotowawczego gwarancji procesowych.⁷⁹

Wprowadzenie do art. 300 k.p.k. nowego § 2, który zaczął obowiązywać od dnia 2 czerwca 2014 r., wynikało również z potrzeby równego traktowania stron postępowania przygotowawczego, tj. podejrzanego i pokrzywdzonego. Wcześniej tylko podejrzany miał zagwarantowane ustawowo prawo do uzyskania pakietu informacji o prawach i obowiązkach.

Nowe brzmienie przepisu art. 300 § 2 k.p.k. poprawia w znacznym stopniu sytuację pokrzywdzonego, ponieważ gwarantuje uzyskanie na równi z podejrzanym kompleksowej informacji o przysługujących temu uczestnikowi postępowania karnego uprawnieniach.⁸⁰

Znowelizowany art. 300 § 2 k.p.k. stanowi, że przed pierwszym przesłuchaniem poucza się pokrzywdzonego o posiadaniu statusu strony procesowej w postępowaniu przygotowawczym oraz o wynikających z tego uprawnieniach (które wiążą się z jego aktywnością jako strony postępowania przygotowawczego), w szczególności:

- 1) do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia i warunkach uczestniczenia w tych czynnościach, określonych w art. 51 – 52 k.p.k. i art. 315-318 k.p.k.,
- 2) do korzystania z pomocy pełnomocnika, w tym do złożenia wniosku o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w okolicznościach wskazanych w art. 78 k.p.k.,
- 3) do końcowego zapoznania się z materiałami postępowania,
- 4) o uprawnieniach określonych w art. 23a § 1, art. 87a i art. 306 k.p.k.,
- 5) o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 138 i art. 139.⁸¹

W przepisie tym nie przewidziano przekazania pokrzywdzonemu informacji o możliwościach naprawienia szkody przez oskarżonego, jak również tych, które wiążą się z uzyskaniem statusu strony postępowania sądowego. W związku z powyższym, treść art. 300 § 2 k.p.k., została uzupełniona przez ustawę z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (a następnie uporządkowana ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw) o informację o:

- 1) prawie do tłumacza w razie konieczności przetłumaczenia pisma lub zapoznania z treścią dowodu – art.204 k.p.k.;
- 2) możliwościach naprawienia szkody przez oskarżonego lub uzyskania kompensaty państwowej;
- 3) dostępie do pomocy prawnej;
- 4) dostępnych środkach ochrony i pomocy;
- 5) możliwości wydania europejskiego nakazu ochrony;
- 6) organizacjach wsparcia pokrzywdzonych;
- 7) możliwości zwrotu kosztów poniesionych w związku z udziałem w postępowaniu;
- 8) prawie do złożenia wniosku o umorzenie postępowania na podstawie art. 59 a k.k.

⁷⁹ Por: Kochel K.: *Pozycja oraz uprawnienia pokrzywdzonego w projekcie nowelizacji kodeksu postępowania karnego*; w: *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*. Redakcja naukowa: Wiliński P., Lex a Wolters Kluwer business, Warszawa 2013, s. 582.

⁸⁰ Kochel K.: *Pozycja ...*, s. 587.

⁸¹ Por: *Ibidem*.

Pouczenie należy wręczyć pokrzywdzonemu na piśmie; pokrzywdzony otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem - 300 § 2 k.p.k.

Wydane na podstawie art. 300 § 3 k.p.k. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 maja 2014 r. (Dz. U. z dnia 3 czerwca 2014 r., poz. 739) w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach pokrzywdzonego w postępowaniu karnym dokonuje w zakresie swojej regulacji wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz. Urz. UE L 315 z 14.11.2012, str. 57). Standardy wypracowane przez Unię Europejską narzucają bowiem państwom członkowskim pewne minimum, które musi być spełnione, by uznać proces za rzetelny. Nowy wzór pouczenia obowiązuje od dnia 4 lipca 2014 r. Przewidziane rozwiązanie skraca treść formularza, nie obciąża nadmiernie pokrzywdzonego informacjami i pozwala mu lepiej zorientować się w swoich prawach na tym etapie procesu, tj. w postępowaniu przygotowawczym.

Z uwagi na to, że pouczenie o uprawnieniach i obowiązkach pokrzywdzonego w postępowaniu karnym wprowadzone Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 maja 2014 r. (Dz. U. z dnia 3 czerwca 2014 r., poz. 739) nie wyczerpuje w swej treści pełnego katalogu uprawnień i obowiązków zawartych w Rozdziale 54a k.p.k. dotyczącym postępowania przyspieszonego, mając na względzie przepis art. 16 k.p.k. oraz art. 517 c § 2 k.p.k. w Biurze Służby Kryminalnej KGP został opracowany wzór formularza „Dodatkowe uprawnienia pokrzywdzonego w związku z prowadzeniem postępowania przyspieszonego” (MS – 88). Wzór tego pouczenia został rozesłany do wszystkich Komendantów Wojewódzkich i Komendanta Stołecznego pismem z dnia 24 czerwca 2014 r., L.dz. KR-

WKS- 3662/14/WR, z poleceniem stosowania.

Dodatkowe pouczenie należy wręczyć pokrzywdzonemu razem z pouczeniem określonym w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 maja 2014 r. (Dz. U. z dnia 3 czerwca 2014 r., poz. 739), tj. z pouczeniem o uprawnieniach i obowiązkach pokrzywdzonego w postępowaniu karnym. Pozostaje przy tym obowiązek dołączenia po jednym, podpisanym przez uczestnika postępowania egzemplarzu do akt głównych sprawy.

Należy mieć też na względzie fakt, że obowiązują Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 1 kwietnia 2014 r. dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Prokuratorzy zostali zobowiązani nie tylko do poinformowania pokrzywdzonych o prawach w postępowaniu karnym, ale również do udzielania dodatkowych, szczegółowych informacji i pouczeń o uprawnieniach, wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Prokuratorzy będą również informowali pokrzywdzonych o formach pomocy udzielanej w ramach gminnych i powiatowych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, o działalności ośrodków pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz działalności organizacji pozarządowych na danym terenie, świadczących pomoc pokrzywdzonym przemocą w rodzinie. Nowe wytyczne oprócz obowiązków informacyjnych (edukacyjnych) określają również reguły postępowania prokuratorów w zakresie prowadzenia, a w szczególności gromadzenia dowodów w sprawach karnych dotyczących przemocy w rodzinie, a także jakie działania dodatkowe (poza karne) powinna podjąć prokuratura. Warto podkreślić, że wytyczne Prokuratora Generalnego są wiążące również dla Policji i innych organów uprawnionych do prowadzenia postępowań przygotowawczych.⁸²

⁸² Źródła internetowe: <http://www.pg.gov.pl/> aktualnosci-prokuratury-generalnej/przeciwdzialanie-

W związku z dalszą nowelizacją art. 300 k.p.k. przez ustawę z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka oraz ustawę z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Minister Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia nowe wzory pisemnych pouczeń, o których mowa w § 1–3, mając na względzie takie poinformowanie o treści obowiązujących przepisów, które umożliwi ich zrozumienie także osobie niekorzystającej z pomocy obrońcy lub pełnomocnika. Nowe wzory pouczeń mają obowiązywać od 8 kwietnia 2015 r., w związku z wejściem w życie ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, a następnie od 1 lipca 2015 r., w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

Pouczenie o prawach i obowiązkach będzie otrzymywał przed pierwszym przesłuchaniem nie tylko pokrzywdzony, ale również świadek:

art. 300 § 3 k.p.k.: Przed pierwszym przesłuchaniem poucza się świadka o jego uprawnieniach i obowiązkach określonych w art. 177–192a oraz dostępnych środkach ochrony i pomocy, o których mowa w ustawie z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka.

Ustawa o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka wprowadza szereg uregulowań, dających pokrzywdzonemu i świadkowi nowe uprawnienia, mające służyć zwiększeniu ich bezpieczeństwa oraz bezpieczeństwa osób im najbliższych. W dalszej konsekwencji uregulowania te wymusiły również zmianę procedury przesłuchania oraz jego dokumentowania, a zatem nowelizację art. 148, 191, 197 i 156a k.p.k.

Na podstawie ww. ustawy, w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia tych osób w związku z toczącym się lub zakończonym postępowaniem karnym, nawet przed jego wszczęciem, pokrzywdzonemu, świadkowi i osobom dla nich najbliższym, przysługują środki ochrony i pomocy w postaci:

- 1) ochrona na czas czynności procesowej, która może polegać na obecności funkcjonariuszy Policji w pobliżu osoby chronionej w trakcie czynności procesowej z jej udziałem, w drodze do miejsca przeprowadzenia tej czynności lub w drodze powrotnej;
- 2) ochrona osobista, która może polegać na stałej obecności funkcjonariuszy Policji w pobliżu osoby chronionej, czasowej obecności funkcjonariuszy Policji w pobliżu osoby chronionej, czasowej obserwacji osoby chronionej i otoczenia, w którym przebywa, wskazaniu osobie chronionej bezpiecznych miejsc przebywania oraz czasu i bezpiecznego sposobu przemieszczania się, określeniu zakresu, warunków i sposobu kontaktowania się osoby chronionej z innymi osobami;
- 3) pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu, która polega na podejmowaniu czynności organizacyjnych umożliwiających osobie chronionej pobyt w innym miejscu niż dotychczasowe poprzez:
 - udostępnienie tymczasowego lokalu mieszkalnego, zapewniającego zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych;
 - pomoc w wynajęciu mieszkania;
 - pomoc w przeprowadzce lub zagospodarowaniu;
 - pomoc w załatwieniu ważnych spraw życiowych związanych ze zmianą miejsca pobytu.

Osobie, której udzielono pomocy w zakresie zmiany miejsca pobytu, która nie posiada źródeł utrzymania ani nie może podjąć pracy z powodu zagrożenia dla ży-

cia lub zdrowia, można udzielić pomocy finansowej przeznaczonej na:

- zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych;
- pokrycie całości lub części kosztów tymczasowego udostępnienia lokalu mieszkalnego lub wynajęcia mieszkania;
- pokrycie kosztów uzyskania świadczeń opieki zdrowotnej, określonych w art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.), jeżeli osoba ta nie podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Wysokość pomocy finansowej, o której mowa w ust. 1 pkt 1, określa się, biorąc pod uwagę zakres i charakter udzielanych środków pomocy i ochrony oraz dotychczasowe wynagrodzenie osoby chronionej. Pomoc finansowa nie przekracza miesięcznie 3500 zł, a dla osoby małoletniej 2000 zł.

Środków ochrony i pomocy udziela komendant wojewódzki (Stołeczny) Policji, w którego okręgu mają miejsce pobytu pokrzywdzony, świadek lub osoby im najbliższe, wobec których ma być stosowany środek ochrony lub pomocy, na pisemny wniosek pokrzywdzonego lub świadka. W komendach wojewódzkich (Stołecznej) zostaną powołani koordynatorzy, którzy będą mieli za zadanie zapewnienie w tym zakresie współdziałania jednostek Policji, gromadzenie informacji o ewentualnych zagrożeniach, zapewnienie jednostkom Policji informacji o podmiotach udzielających pomocy psychologicznej.

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka wprowadza ponadto dodatkowe środki o charakterze procesowym, które również mają służyć ochronie pokrzywdzonego i świadka, tj. anonimizację danych o miejscu zamieszkania i zatrudnienia osób pokrzywdzonych i świadków, przesłuchiwanych w postępowaniu karnym, jeżeli nie mają one znaczenia dla rozstrzygnięcia

sprawy. Dane te mają być zamieszczane nie w protokole przesłuchania, ale w tzw. załączniku adresowym, zasadniczo tylko do wiadomości organu prowadzącego postępowanie. Stąd zmiana art. 191 k.p.k., określającego przebieg przesłuchania. Mianowicie pytania zadawane świadkowi podczas fazy składania zeznań, nie mogą zmierzać do ustalenia jego miejsca zamieszkania lub pracy, jeżeli te informacje nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 191 § 1b k.p.k.). Miejsce jego zamieszkania ma być ustalone na podstawie dokumentu tożsamości lub na podstawie jego pisemnego oświadczenia (art. 191 § 1a k.p.k.), we wstępnej fazie przesłuchania, i zamieszczone w załączniku, o którym mowa poniżej.

Znowelizowany art. 148 § 2a – 2c k.p.k. określa sposób protokołowania takiego przesłuchania, a wzory nowych protokołów m.in. przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz przesłuchania świadka są już opracowane i dostępne do pobrania ze strony internetowej Biura Służby Kryminalnej KGP.⁸³ Zatem od 8 kwietnia 2015 r., w protokole zasadniczo nie będą zamieszczane dane dotyczące miejsca pracy i miejsca zamieszkania pokrzywdzonych i świadków uczestniczących w czynności. Wpisywane one będą do załącznika adresowego do protokołu⁸⁴, a następnie przechowywane w tzw. załączniku adresowym do akt sprawy, wraz z innymi dokumentami zawierającymi takie dane (np. zwrotekami wezwań, fakturami, notatkami urzędowymi itd.). Zgodnie ze stanowiskiem BSK KGP, rozesłanym do jednostek pismem z dnia 23 marca 2015 r., nr KR-DŚ-712/2015/JB, załącznik adresowy może przybrać postać zamkniętej koperty przechowywanej w aktach, lub dodatkowego tomu akt, które przed udostępnieniem akt

⁸³<http://www.policja.pl/pol/kgp/bsk/dokumenty/zagadnienia-procesu-kar/obowiazujace-akty/110351,OBOWIAZUJACE-AKTY-PRAWNE-I-FORMULARZE-PROCESOWE.html>

⁸⁴ Zob. wzór załącznika adresowego: <http://www.policja.pl/pol/kgp/bsk/dokumenty/zagadnienia-procesu-kar/projekty-aktow-prawnych/108262,Projekty-aktow-prawnych-i-formularzy-procesowych.html>

do wglądu osobom uprawnionym, muszą zostać z nich usunięte. Dane te jednak nie stanowią informacji niejawnych w rozumieniu ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. 182. 1228), stąd też mogą być ujawnione w trakcie postępowania, jeżeli będą miały znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, na podstawie decyzji prokuratora lub sądu (art. 148 § 2c k.p.k.). Dodany art. 156a k.p.k. precyzuje, że dokumenty te będą mogły być udostępnione tylko organom państwowym oraz organom samorządu terytorialnego na ich żądanie. Ewentualnie także na wniosek innych instytucji lub osób, jeżeli będzie przemawiał za tym ich ważny interes.

Do akt sprawy załączane będą uwierzytelnione kserokopie dokumentów, sporządzone w sposób uniemożliwiający zapoznanie się z adresem lub miejscem zatrudnienia świadka. Wyjątek dotyczy funkcjonariusza publicznego, składającego zeznania w charakterze świadka w związku z pełnioną funkcją (np. policjant), którego miejsce pracy ujawnia się w protokole, chyba że jest to niewskazane ze względu na dobro postępowania (art. 148 § 2a-2b k.p.k.).

Na podstawie znowelizowanego art. 304 § 1 k.p.k., wyżej opisana procedura ma również zastosowanie do danych adresowych osoby zawiadamiającej o przestępstwie, nawet jeżeli nie posiada ona statusu pokrzywdzonego lub świadka.

Procedurę anonimizacji danych pokrzywdzonego lub świadka należy stosować do spraw wszczętych po 8 kwietnia 2015 r.

Inne prawa pokrzywdzonego, wprowadzone ustawą o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, a będące wyrazem wdrożenia do polskiego systemu prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE, to przede wszystkim:

1) rozszerzenie katalogu osób uprawnionych do wstąpienia w prawa zmarłego pokrzywdzonego o osoby pozostające na jego utrzymaniu – art. 52 k.p.k., art. 58 § 1 k.p.k., art. 61 § 1 k.p.k.;

2) rozszerzenie obowiązków informacyjnych wobec pokrzywdzonego, w szczególności o obowiązek poinformowania go o ucieczce oskarżonego z aresztu śledczego – art. 253 § 3 k.p.k.;

3) umożliwienie przesłuchania podczas rozprawy w drodze wideokonferencji, w przypadku ryzyka krępującego oddziaływania obecności oskarżonego – art. 390 k.p.k.

Wyżej wymieniona ustawa implementuje również przepisy dyrektywy 2011/99/UE, wprowadzając do k.p.k. dwa nowe rozdziały, tj. 66j i 66k (obowiązujące już od 11 stycznia 2015 r.), dotyczące europejskiego nakazu ochrony, mającego zapewnić wykonywanie i kontynuowanie ochrony udzielonej danej osobie na podstawie orzeczenia sądu w jednym z państw członkowskich Unii Europejskiej, we wszystkich innych państwach Unii, w których osoba ta przebywa.

Przepisy ustawy z dnia 27 września 2013 roku o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r. poz. 1247) również mają na celu m.in. zapewnienie zgodności przepisów kodeksu postępowania karnego z normami Konstytucji RP i Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W dniu 2 czerwca 2014 r. weszły w życie znowelizowane § 5 i § 5a w art. 156 k.p.k.

Art. 156 § 5 k.p.k. otrzymał brzmienie: „Jeżeli nie zachodzi potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa, w toku postępowania przygotowawczego stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym udostępnia się akta, umożliwia sporządzanie odpisów lub kopii oraz wydaje odpłatnie uwierzytelnione odpisy lub kopie; prawo to przysługuje stronom także po zakończeniu postępowania przygotowawczego. W przedmiocie udostępnienia akt, sporządzenia odpisów lub kopii lub wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii prowadzący postępowanie przygotowawcze wydaje zarządzenie. Za zgodą prokuratora akta w toku

postępowania przygotowawczego mogą być w wyjątkowych wypadkach udostępnione innemu osobom.”

Po nowelizacji pokrzywdzony uzyskał również prawo do końcowego zapoznania z aktami postępowania przygotowawczego. Zapis zawarty w obowiązującym już art. 156 § 5 k.p.k. koresponduje z art. 321 § 1 k.p.k., który wejdzie w życie z dniem 1 lipca 2015 r.

Art. 321. § 1 k.p.k. Jeżeli istnieją podstawy do zamknięcia śledztwa, na wniosek podejrzanego, pokrzywdzonego, obrońcy lub pełnomocnika o umożliwienie końcowego zapoznania się z materiałami postępowania, prowadzący postępowanie powiadamia wnioskującego o możliwości przejrzenia akt i wyznacza mu termin do zapoznania się z nimi, zapewniając udostępnienie mu akt sprawy wraz z informacją, jakie materiały z tych akt, stosownie do wymogów określonych w art. 334 § 1, będą przekazane sądowi wraz z aktem oskarżenia, i pouczeniem go o uprawnieniu wskazanym w § 5, co odnotowuje się w protokole końcowego zapoznania się strony, obrońcy lub pełnomocnika z materiałami postępowania. W celu przejrzenia akt prokurator może udostępnić akta w postaci elektronicznej.

Na podstawie art. 159 k.p.k. na odmowę udostępnienia akt w postępowaniu przygotowawczym przysługuje stronom zażalenie. Na zarządzenie prokuratora zażalenie przysługuje do prokuratora bezpośrednio przełożonego, natomiast od dnia 1 lipca 2015 r. na zarządzenie wydane przez prokuratora stronom będzie przysługiwało zażalenie do sądu.

Novum w obecnym porządku prawnym jest rozszerzenie prawa do skorzystania z udostępnienia akt, przysługującego na mocy nowego art. 156 § 5 k.p.k. po zakończeniu postępowania przygotowawczego. Zakładać należy, że uprawnienie to dotyczy tej części akt postępowania przygotowawczego, która na podstawie decyzji oskarżyciela publicznego, nie została przekazana sądowi wraz z aktem oskarżenia. Przez Policję to uprawnienie stron będzie

w praktyce realizowane w przypadku dochodzeń własnych umorzonych „w sprawie” oraz umorzonych i wpisanych do rejestru przestępstw (art. 325f k.p.k.), Przepis art. 156 § 5 k.p.k. nakłada na prowadzącego postępowanie przygotowawcze, obowiązek udostępnienia uprawnionym podmiotom akt postępowania przygotowawczego w czasie jego trwania, w tym obowiązek umożliwienia sporządzania odpisów lub kopii, w sytuacji, gdy nie zachodzi potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa. W nowym porządku prawnym, w postępowaniu przygotowawczym, uwzględnienie lub odmowa uwzględnienia wniosku uprawnionego podmiotu o udostępnienie akt, sporządzenie z nich odpisów i kopii oraz odpłatne wydanie uwierzytelnionych odpisów lub kopii następuje w formie zarządzenia, które wymaga pisemnego uzasadnienia (art. 99 § 2 k.p.k. - zarządzenie wymaga pisemnego uzasadnienia, jeżeli podlega zaskarżeniu).

W zarządzeniu uwzględniającym wniosek o udostępnienie należy dokładnie określić zakres i sposób udostępnienia akt oraz sporządzenia lub wydania z nich odpisów lub kserokopii. Przestankami odmowy udostępnienia akt postępowania może być jedynie potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa. W przeciwieństwie do postępowania sądowego (objętego zasadą pełnej jawności akt sprawy dla stron postępowania) postępowania przygotowawcze objęte jest zasadą tajności. Wynika to ze specyfiki postępowania przygotowawczego, w którym ustalane jest dopiero potencjalne sprawstwo danej osoby i weryfikowane są okoliczności sprawy. Dobro tego postępowania nakazuje, aby nie ujawniać pewnych faktów i informacji przedwcześnie, albowiem uczynienie tego mogłoby zniweczyć starania organów ścigania. Zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania oznacza stworzenie przez organ je prowadzący takich warunków, aby postępowanie to przebiegało w sposób określony przez ustawę procesową, zmierzając ku

osiągnięciu jego celów. Odmowa udostępnienia akt powinna następować jedynie wówczas, gdy udostępnienie niesie realne zagrożenie dla prawidłowego toku postępowania, które należy określać przede wszystkim przez ogólne cele postępowania karnego, o których mowa w art. 2 k.p.k. oraz cele postępowania przygotowawczego wskazane w art. 297 k.p.k.

W tych wszystkich wypadkach, gdy wystąpią negatywne przesłanki udostępnienia stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym akt sprawy z powodu np. zagrożenia interesów pokrzywdzonego, świadków, podejrzanego, czy samego postępowania albo ważnego interesu państwa, organ procesowy powinien odmówić udostępnienia im akt, wydając zarządzenie w tym przedmiocie. Zarządzenie powinno zawierać uzasadnienie, w którym należy wskazać te okoliczności sprawy, które stały na przeszkodzie udostępnieniu. Przyczynami odmownej decyzji mogą być zwłaszcza – ryzyko przedwczesnego ujawnienia dowodów, ich zniekształcenia, utraty, ryzyko zastraszania świadków lub współpodejrzanych. Organ procesowy nie jest zobowiązany bezsprzecznie wykazać istnienie przykładowych okoliczności, lecz jedynie uprawdopodobnić to, że zapewnienie dostępu do akt postępowania zagraża jego prawidłowemu tokowi. Odmowa dostępu do akt może obejmować cały zgromadzony na danym etapie postępowania materiał procesowy, poszczególne fragmenty akt albo też konkretne jego elementy – protokoły przesłuchań, opinie czy ekspertyzy. Wydaje się, że tylko w nielicznych sprawach znajdą przesłanki pozwalające na odmówienie wyżej wskazanym podmiotom dostępu do całości akt sprawy, natomiast w większości wypadków odmowa będzie mogła być ograniczona jedynie do części akt, a nawet poszczególnych dokumentów. Tylko w przypadku dochodzeń własnych Policji decyzja, zarówno pozytywna, jak i negatywna w przedmiocie udostępnienia akt stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym, należy do funkcjonariusza Policji prowa-

dzącego postępowanie. Wydane w tym przedmiocie zarządzenie podlega zaskarżeniu do prokuratora nadzorującego dochodzenie. Decyzje w przedmiocie udostępnienia uprawnionym podmiotom akt postępowania, uwzględniające potrzebę ochrony ważnego interesu państwa są ściśle związane przepisami o ochronie informacji niejawnych, w tym także z przepisami Kodeksu postępowania karnego odnoszącymi się do materiałów postępowania, którym nadano odpowiednią klauzulę tajności (np. art. 179, 180, 181 § 1, 184, art. 226 k.p.k.). Nadmienić należy, że potrzeba ochrony „ważnego interesu państwa” jest jedną z przesłanek wyłączenia jawności rozprawy (art. 360 i 157 k.p.k.). Decyzje związane z tą przesłanką będzie wydawał prokurator, bez względu na formę postępowania przygotowawczego.⁸⁵

Zmiany przepisów dotyczące pokrzywdzonego wprowadzone ustawą z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z dnia 25.10.2013 r., poz. 1247), które zaczną obowiązywać od dnia 1 lipca 2015 r.

Nowelizacja k.p.k.⁸⁶ dokonuje zmian w sposobie określenia pokrzywdzonego nie będącego osobą fizyczną. Według nowego brzmienia art. 49 § 2 k.p.k., który wejdzie w życie w dniu 1 lipca 2015 r., pokrzywdzonym może być także niemająca osobowości prawnej: 1) instytucja państwowa lub samorządowa, 2) inna jednostka organizacyjna, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną.

Wprowadzenie w nowej regulacji kryterium zdolności prawnej koresponduje z przepisami włączonymi do k.k.s. i k.c.

⁸⁵ Wojtuszek R., Pęsko A.: Zmiany w Kodeksie postępowania karnego; w: *Kwartalnik Prawno – Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile*, nr 2/2014, s. 55-56.

⁸⁶ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z dnia 25.10.2013 r., poz. 1247).

Dotychczasowy art. 49 § 2 k.p.k. nie uwzględnia bowiem zmian, jakie nastąpiły w tym zakresie zarówno w k.c., jak również w k.k.s. Pomija także okoliczność funkcjonowania w obrocie jednostek organizacyjnych, które co prawda nie posiadają osobowości prawnej, ale mają zdolność prawną przyznaną im przez przepisy szczególne. Nowy przepis art. 49 § 2 k.p.k. nie posługuje się już dotychczasowym podziałem na instytucje państwowe, samorządowe czy społeczne, ale wprowadza jedno kryterium: zdolności prawnej przysługującej danej jednostce organizacyjnej, bez względu na to, czy ma ona charakter jednostki publicznej, społecznej czy prywatnej. Zmianę należy ocenić pozytywnie, umożliwi ona bowiem podmiotom posiadającym zdolność prawną, a nie będącym instytucjami państwowymi i samorządowymi, a więc posiadającym zdolność do bycia podmiotem praw i obowiązków, a nieposiadającym osobowości prawnej (tzw. ułomne osoby prawne), np. wspólnotom mieszkaniowym, stowarzyszeniom zwykłym, spółkom jawnym, spółkom partnerskim, spółkom komandytowym, spółkom akcyjnym w organizacji czy spółkom z ograniczoną odpowiedzialnością w organizacji, obronę swoich interesów w przypadku pokrzywdzenia przestępstwem oraz przyznanie tym podmiotom możliwości uczestniczenia i korzystania z uprawnień strony w procesie karnym już na etapie postępowania przygotowawczego. Należy zaznaczyć, że uprawnienia procesowe pokrzywdzonego na gruncie znowelizowanych przepisów będzie mógł wykonywać wyłącznie następca prawny danej osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej, a więc podmiot przejmujący całość jej praw i obowiązków. Usuwa to obecną lukę w zakresie ochrony praw procesowych podmiotów, które nie są osobami fizycznymi, a także rozstrzyga wątpliwości, jakie pojawiają się w związku ze znaczeniem procesowym przekształceń podmiotowych po stronie takich podmiotów.⁸⁷

Zmianie uległy także przepisy dotyczące pełnomocnika pokrzywdzonego. Według nowego brzmienia art. 88 k.p.k.: „Pełnomocnikiem może być adwokat lub radca prawny. Do pełnomocnika stosuje się odpowiednio art. 77, 78, 81a § 1- 83, 84 i 86 § 2 oraz przepisy wydane na podstawie art. 81a § 4.

Art. 81a. § 1. obrońca z urzędu wyznaczany jest z listy obrońców.

§ 2. Wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy rozpoznaje niezwłocznie.

§ 3. Jeżeli okoliczności wskazują na konieczność natychmiastowego podjęcia obrony, prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy, w sposób wskazany w art. 137, powiadamia oskarżonego oraz obrońcę o wyznaczeniu obrońcy z urzędu.

§ 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia:

1) sposób zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu, w tym sposób ustalania listy obrońców udzielających pomocy prawnej z urzędu oraz sposób wyznaczania obrońcy udzielającego pomocy prawnej z urzędu,

2) tryb i sposób przekazywania do sądu wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu oraz szczegółowy tryb rozpoznawania takiego wniosku

– mając na uwadze konieczność zapewnienia prawidłowego toku postępowania oraz prawidłowej realizacji prawa do obrony.

Istotne *novum* dotyczy prawa czynnej strony postępowania do wystąpienia o ustanowienie w postępowaniu sądowym pełnomocnika z urzędu bez wymogów określonych dotychczasowym „prawem dla ubogich”, a więc bez konieczności wykazania przez pokrzywdzonego, że na takiego pełnomocnika po prostu go nie stać z uwagi na trudną sytuację materialną. Jeśli na etapie postępowania sądowego pokrzywdzony, i to każdy bez wyjątku, pod warunkiem, że nie ma pełnomocnika z wyboru, złoży wniosek o wyznaczenie pełnomocnika

⁸⁷ Por. Kochel K.: Pozycja ..., s. 579.

z urzędu, pełnomocnik taki zostanie mu wyznaczony.

Art. 87a. § 1 k.p.k. Na wniosek strony innej niż oskarżony, która nie ma pełnomocnika z wyboru, prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy wyznacza w postępowaniu sądowym pełnomocnika z urzędu.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do wyznaczenia pełnomocnika w celu dokonania określonej czynności procesowej w toku postępowania sądowego.

§ 3. O uprawnieniu do złożenia wniosku oraz o tym, że w zależności od wyniku procesu strona taka może być obciążona kosztami wyznaczenia pełnomocnika z urzędu, należy pouczyć ją przy doręczeniu zawiadomienia o terminie rozprawy albo posiedzenia, o którym mowa w art. 341 § 1, art. 343 § 5 oraz art. 343a.

§ 4. Ponowne wyznaczenie pełnomocnika w trybie, o którym mowa w § 1 i 2, dopuszczalne jest jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach.

Zawieszenie biegu terminu zawitego na czas wyznaczenia pełnomocnika

Art. 127a. § 1 k.p.k. Jeżeli warunkiem skuteczności czynności procesowej jest jej dokonanie przez obrońcę lub pełnomocnika, termin do jej dokonania ulega zawieszeniu dla strony postępowania na czas rozpoznania wniosku o przyznanie pomocy prawnej w tym zakresie.

§ 2. W wypadku wyznaczenia obrońcy lub pełnomocnika z urzędu termin do dokonania czynności przez wyznaczonego przedstawiciela procesowego rozpoczyna bieg od daty doręczenia mu postanowienia lub zarządzenia o tym wyznaczeniu.

W art. 49a k.p.k., który zacznie obowiązywać od dnia 1 lipca 2015 r., dokonano zmiany terminu, do którego dopuszczalne jest złożenie wniosku o nałożenie obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 46 § 1 k.k. Według nowego brzmienia pokrzywdzony, a także prokurator, może zło-

żyć wniosek, o którym mowa w art. 46 § 1 k.k., aż do zamknięcia przewodu sądowego na rozprawie głównej. Do tej pory wniosek taki mógł być złożony jedynie do zakończenia pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego na rozprawie głównej. Poszerzono tym samym możliwość uzyskania satysfakcji majątkowej przez pokrzywdzonego przestępstwem. Przedłużenie terminu do chwili zamknięcia przewodu sądowego w sposób istotny wzmacnia gwarancje procesowe pokrzywdzonego, a ponadto eliminuje wątpliwość co do terminu, do którego wspomniany wniosek może być złożony, jeżeli pokrzywdzony nie jest w postępowaniu sądowym przesłuchiwany, tj. w sytuacjach rozpoznawania na posiedzeniu kwestii wydania wyroku skazującego bez rozprawy (art. 343 i art. 474a k.p.k.) lub gdy mamy do czynienia z rozpoznaniem na rozprawie wniosku oskarżonego o skazanie go bez dalszego postępowania dowodowego (art. 387 i 338a k.p.k.). Wydłużenie terminu do złożenia przez pokrzywdzonego wniosku o orzeczenie środka karnego z art. 46 k.k. będzie miało zastosowanie wyłącznie do spraw, gdy w dniu wejścia w życie projektowanej ustawy termin taki jeszcze nie upłynął (art. 33 pkt 3 k.k.).

Ponadto, 1 lipca 2015 r. wejdzie w życie znowelizowany art. 321 k.p.k.

Art. 321 § 1 k.p.k. Jeżeli istnieją podstawy do zamknięcia śledztwa, na wniosek podejrzanego, pokrzywdzonego, obrońcy lub pełnomocnika o umożliwienie końcowego zapoznania się z materiałami postępowania, prowadzący postępowanie powiadamia wnioskującego o możliwości przejrzenia akt i wyznacza mu termin do zapoznania się z nimi, zapewniając udostępnienie mu akt sprawy wraz z informacją, jakie materiały z tych akt, stosownie do wymogów określonych w art. 334 § 1 k.p.k., będą przekazane sądowi wraz z aktem oskarżenia, i pouczeniem go o uprawnieniu wskazanym w § 5, co odnotowuje się w protokole końcowego zapoznania się strony, obrońcy lub pełnomocnika z materiałami postępowania.

W celu przejrzenia akt prokurator może udostępnić akta w postaci elektronicznej.

§ 2. Prokurator może ograniczyć liczbę pokrzywdzonych, którym umożliwi końcowe zapoznanie się z materiałami postępowania, o którym mowa w § 1, jeżeli jest to konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. W takim wypadku pozostali pokrzywdzeni mają prawo do przejrzenia akt, a prowadzący postępowanie zapewnia im udostępnienie akt sprawy wraz z informacją, jakie materiały z tych akt, stosownie do wymogów określonych w art. 334 § 1, będą przekazane sądowi wraz z aktem oskarżenia, i poucza ich o uprawnieniu wskazanym w § 5. O przejrzeniu akt przez każdego z tych pokrzywdzonych, udzielonej informacji i pouczeniu zamieszcza się adnotację w aktach sprawy.

Prawo pokrzywdzonego do informacji o możliwości końcowego zapoznania się z materiałami postępowania, po nowelizacji ma charakter bezwzględny, bowiem ustawodawca nie przewidział wyjątków od informowania pokrzywdzonego o tym uprawnieniu. Jednakże na mocy nowego art. 321 § 2 k.p.k. prokurator może ograniczyć liczbę pokrzywdzonych, którym umożliwi końcowe zapoznanie się z materiałami postępowania, o którym mowa w § 1, jeżeli jest to konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Pozostali pokrzywdzeni mają prawo do przejrzenia akt, a prowadzący postępowanie zapewnia im udostępnienie akt sprawy wraz z informacją, jakie materiały z tych akt, stosownie do wymogów określonych w art. 334 § 1, będą przekazane sądowi wraz z aktem oskarżenia, i poucza ich o uprawnieniu wskazanym w § 5. O przejrzeniu akt przez każdego z tych pokrzywdzonych, udzielonej informacji i pouczeniu zamieszcza się adnotację w aktach sprawy.

W praktyce będzie chodziło o sprawy typu Amber Gold, gdzie występuje kilkanaście tysięcy pokrzywdzonych, jak również oszustwa na szeroką skalę na internetowym portalu aukcyjnym Allegro. Powyższa zmiana przepisu ma zapobiec m.in.

przedawnieniu postępowania i jest ważna z punktu widzenia ekonomiki procesowej. Według założeń modelu kontradiktoryjnego, celem jest szybkie i sprawne zakończenie sprawy. Pojawia się jednak pytanie, czym powinien kierować się prokurator, dokonując swoistej gradacji pokrzywdzonych i podejmując decyzje, który z nich może, a który nie może się z aktami sprawy po jej zakończeniu zapoznać. W tym miejscu należy przypomnieć, że na podstawie art. 156 § 5 k.p.k., który obowiązuje od 2 czerwca 2014 r., przyznano prawo do zapoznania się z aktami postępowania przygotowawczego w trakcie jego trwania każdemu pokrzywdzonemu bez wyjątku.

Termin zapoznania się strony, obrońcy i pełnomocnika z materiałami śledztwa powinien być tak wyznaczony, aby od dnia doręczenia zawiadomienia o możliwości takiego zapoznania się upłynęło co najmniej 7 dni – art. 321 § 3 k.p.k. Nieusprawiedliwione niestawiennictwo podejrzanego, pokrzywdzonego, obrońcy i pełnomocnika w wyznaczonym terminie mimo prawidłowego doręczenia im zawiadomienia nie tamuje dalszego postępowania – art. 321 § 4 k.p.k. W tym miejscu należy zaznaczyć, że jeżeli strona, nie podając nowego adresu, zmienia miejsce zamieszkania lub nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, pismo wysłane pod tym adresem uważa się za doręczone – art. 139 § 1 k.p.k.

W terminie 3 dni od dnia zapoznania się z materiałami postępowania strony, obrońcy lub pełnomocnicy mogą składać wnioski dowodowe, a także o uzupełnienie materiału dowodowego, który ma być przekazany sądowi wraz z aktem oskarżenia, o określone dokumenty zawarte w aktach sprawy – art. 321 § 5 k.p.k. Wnioski dowodowe, o których mowa w § 5, mogą być przez prokuratora nieuwzględnione, jeżeli cele postępowania przygotowawczego, o których mowa w art. 297 § 1, zostały osiągnięte, a wnioski te nie mają wpływu na zakres ustaleń wskazanych w art. 297 § 1 pkt 5, chyba że chodzi o wnioski doty-

czący dowodu, którego nieprzeprowadzenie grozi jego utratą lub zniekształceniem. W razie nieuwzględnienia wniosku dowodowego strony, prokurator przekazuje ten wniosek wraz z aktem oskarżenia sądowi. Przewodniczący składu orzekającego lub sąd rozstrzyga w przedmiocie wniosku przed rozprawą – art. 321 § 6 k.p.k. Jeżeli nie zachodzi potrzeba uzupełnienia śledztwa, wydaje się postanowienie o jego zamknięciu – art. 321 § 7 k.p.k.

Według przyjętej noweli,⁸⁸ do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego strony, obrońcy i pełnomocnicy mogą wnosić o zobowiązanie prokuratora do uzupełnienia materiałów postępowania przygotowawczego dołączonych do aktu oskarżenia o określone dokumenty zawarte w aktach tego postępowania. W przedmiocie tego wniosku sąd rozstrzyga w miarę możliwości jeszcze przed otwarciem przewodu sądowego (art. 381 § 2 k.p.k.). O przesłaniu aktu oskarżenia do sądu oraz o treści przepisów art. 343 i 343a oskarżyciel publiczny zawiadamia oskarżonego i ujawnionego pokrzywdzonego, a także osobę lub instytucję, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie. Pokrzywdzonego należy pouczyć o treści przepisu art. 49a k.p.k., a także o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 334 § 5 k.p.k.). Cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego nie pozbawia uprawnień oskarżyciela posiłkowego. Pokrzywdzony, który uprzednio nie korzystał z uprawnień oskarżyciela posiłkowego, może w terminie 14 dni od powiadomienia go o cofnięciu przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia oświadczyć, że przystępuje do postępowania jako oskarżyciel posiłkowy (art. 54 § 2 k.p.k.).

W kontekście omawianych zmian warto wspomnieć, że ustawa z dnia 27

września 2013 r. o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, a następnie ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, wprowadzają istotne zmiany w kwestii inicjatywy dowodowej w postępowaniu przed sądem, stąd też ustawodawca kładzie duży nacisk na obowiązek udzielania stronom postępowania rzetelnej informacji prawnej tak, aby były one świadome swojej roli oraz swoich praw i obowiązków w procesie.

Art. 167 § 1 k.p.k. W postępowaniu przed sądem, które zostało wszczęte z inicjatywy strony, dowody przeprowadzane są przez strony po ich dopuszczeniu przez przewodniczącego lub sąd. W razie niestawiennictwa strony, na której wniosek dowód został dopuszczony, a także w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, dowód przeprowadza sąd w granicach tezy dowodowej. W wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, sąd może dopuścić i przeprowadzić dowód z urzędu.

§ 2. W innym postępowaniu przed sądem niż wymienione w § 1 oraz w postępowaniu przygotowawczym dowody przeprowadzane są przez organ procesowy prowadzący postępowanie. Nie wyłącza to prawa do zgłoszenia wniosku dowodowego przez stronę.

W nowym, kontrydiktoryjnym modelu postępowania sądowego sąd pełni rolę arbitra, natomiast co do zasady dowody przeprowadzane są przez strony. Jednakże, zgodnie z nowelą⁸⁹ art. 168a k.p.k., niedopuszczalne jest wykorzystanie dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 k.k. (nie obejmuje więc czynu zabronionego stanowiącego wykroczenie).

⁸⁸ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z dnia 25.10.2013 r., poz. 1247).

⁸⁹ Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z dnia 25.10.2013 r., poz. 1247).

Wzrosła rola mediacji

Art. 23a. § 1 k.p.k. Sąd lub referendarz sądowy, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator lub inny organ prowadzący to postępowanie, może z inicjatywy lub za zgodą oskarżonego i pokrzywdzonego skierować sprawę do instytucji lub osoby do tego uprawnionej w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego między pokrzywdzonym i oskarżonym, o czym się ich poucza, informując o celach i zasadach postępowania mediacyjnego, w tym o treści art. 178a.

§ 2. Postępowanie mediacyjne nie powinno trwać dłużej niż miesiąc, a jego okresu nie wlicza się do czasu trwania postępowania przygotowawczego.

§ 3. Postępowania mediacyjnego nie może prowadzić osoba, co do której w sprawie zachodzą okoliczności określone w art. 40 i art. 41 § 1, czynny zawodowo sędzia, prokurator, asesor prokuratorski, a także aplikant wymienionych zawodów, ławnik, referendarz sądowy, asystent sędziego, asystent prokuratora oraz funkcjonariusz instytucji uprawnionej do ścigania przestępstw. Przepis art. 42 stosuje się odpowiednio.

§ 4. Udział oskarżonego i pokrzywdzonego w postępowaniu mediacyjnym jest dobrowolny. Zgodę na uczestniczenie w postępowaniu mediacyjnym odbiera organ kierujący sprawę do mediacji lub mediator, po wyjaśnieniu oskarżonemu i pokrzywdzonemu celów i zasad postępowania mediacyjnego i pouczeniu ich o możliwości cofnięcia tej zgody aż do zakończenia postępowania mediacyjnego.

§ 5. Mediatorowi udostępnia się akta sprawy w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego.

§ 6. Instytucja lub osoba do tego uprawniona sporządza, po przeprowadzeniu postępowania mediacyjnego, sprawozdanie z jego wyników. Do sprawozdania załącza się ugodę podpisaną przez oskarżonego, pokrzywdzonego i mediatora, jeżeli została zawarta.

§ 7. Postępowanie mediacyjne prowadzi się w sposób bezstronny i poufny.

Z kolei przepis art. 59a k.k., ujęty w ustawie nowelizującej k.p.k. z dnia 27 września 2013 r., i uzupełniony ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, wchodzący w życie 1 lipca 2015 r., wprowadza innowacyjne rozwiązanie nieznane dotychczas polskiemu prawu karnemu, a mianowicie tzw. umorzenie restytucyjne (pojednawcze), które realizuje funkcję kompensacyjną prawa karnego.

Art. 59a k.k.

§ 1. Jeżeli przed rozpoczęciem przewodu sądowego w pierwszej instancji sprawca, który nie był uprzednio skazany za przestępstwo umyślne z użyciem przemocy, pojednał się z pokrzywdzonym, w szczególności w wyniku mediacji i naprawił szkodę lub zadośćuczynił wyrządzonej krzywdzie, umarza się na wniosek pokrzywdzonego postępowanie karne o występki zagrożony karą nieprzekraczającą 3 lat pozbawienia wolności, a także o występki przeciwko mieniu zagrożony karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, jak również o występki określony w art. 157 § 1.

§ 2. Jeżeli czyn został popełniony na szkodę więcej niż jednego pokrzywdzonego, warunkiem zastosowania § 1 jest pojednanie się, naprawienie przez sprawcę szkody oraz zadośćuczynienie za wyrządzoną krzywdę w stosunku do wszystkich pokrzywdzonych.

§ 3. Przepisu § 1 nie stosuje się, jeżeli zachodzi szczególna okoliczność uzasadniająca, że umorzenie postępowania byłoby sprzeczne z potrzebą realizacji celów kary.

Powyższy przepis wprowadza nową, konsensualną możliwość zakończenia postępowania. Aby można było ją zastosować, muszą być spełnione określone warunki:

1. Sprawca nie był uprzednio skazany za przestępstwo umyślne z użyciem przemocy.
2. Sprawca pojednał się z pokrzywdzonym, naprawił szkodę lub zadośćuczynił wyrządzonej krzywdzie.

3. Sprawca popełnił występki zagrożony karą nieprzekraczającą 3 lat pozbawienia wolności.
4. Sprawca popełnił występki przeciwko mieniu zagrożony karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności.
5. Sprawca popełnił występki określony w art. 157 § 1 k.k. (średni umyślny uszczerbek na zdrowiu).
6. Wniosek o zastosowanie trybu art. 59a k.k. złożył pokrzywdzony.
7. Nie zachodzi szczególna okoliczność uzasadniająca, że umorzenie postępowania byłoby sprzeczne z potrzebą realizacji celów kary.⁹⁰

A zatem:

- otwarcie większego pola dla mediacji, mimo że w przyjętej formie tekstu ustawowego – brak bezpośredniego odesłania do mediacji;
 - chodzi o sytuacje, gdy jest szansa rozstrzygnięcia konfliktu w sposób satysfakcjonujący dla pokrzywdzonego, a nie zachodzi konieczność szerszej reakcji penalnej;
 - wprawdzie w treści przepisu mowa jest o **sprawcy**, a nie o **podejrzanym**, ale zastosowanie trybu ma miejsce dla sprawy, w której konkretnej osobie przedstawiono zarzut;
 - zarówno naprawienie szkody jak i zadośćuczynienie krzywdzie może być jednak dokonane przed przedstawieniem zarzutu;
 - decyzję może wydać sąd, a także prokurator, ale już nie funkcjonariusz prowadzący dochodzenie (art. 23 b § 1 k.p.k.);
 - informacja o złożeniu wniosku elementem aktu oskarżenia, jeżeli prokurator się do wniosku o umorzenie nie przychylił;
 - nie ma zastrzeżenia ustawowego co do formy złożenia wniosku przez pokrzywdzonego (może więc być pisemnie lub ustnie do protokołu);
- nowa podstawa do wykreślenia sprawy (zarówno gdy orzeczenie zapada w postępowaniu przygotowawczym jak i na etapie sądowym);
 - na postanowienie w przedmiocie wniosku o umorzenie na podstawie art. 59a k.k. przysługuje zażalenie (art. 23 b § 2 k.p.k.);
 - zażalenie prokuratora na decyzję sądu w przypadku, gdy sąd odrębnie ocenił wystąpienie przesłanki z § 1 i umorzył sprawę skierowaną z aktem oskarżenia (art. 339 § 5 k.p.k.) – przysługuje na zasadach ogólnych (zamknięcie drogi do wydania wyroku).⁹¹

Jeśli wniosek o umorzenie pokrzywdzony złoży w toku postępowania przygotowawczego funkcjonariuszowi Policji, sprawę należy niezwłocznie przekazać prokuratorowi, w takim stanie, w jakim ona się znajduje. Takie stanowisko interpretacyjne zawarła Prokuratura Generalna w piśmie PG VII G 073/75/14, skierowanym do Pełnomocnika Komendanta Głównego do spraw wdrażania w Policji zmian w procedurze karnej. Jest ono zgodne z wprowadzonym nowelizacją k.p.k. z dnia 20 lutego 2015 r. art. 23 b § 1 k.p.k.

Zawarte w nowelizacji k.p.k. propozycje rozwiązań dotyczące pokrzywdzonego, wzmacniające w niemałym zakresie w porównaniu z obecnie obowiązującymi pozycję tego uczestnika postępowania karnego, stwarzają tym samym dogodniejsze warunki jego udziału, w szczególności w postępowaniu przygotowawczym. Z tego też względu ochrona interesów pokrzywdzonego, przy zachowaniu odpowiedniej jego aktywności, nie powinna doznawać ograniczenia.

⁹⁰ Por. Materiały szkoleniowe dla funkcjonariuszy Policji. Nowelizacja Kodeksu postępowania karnego. Warszawa 2014, s. 10.

⁹¹ Materiały szkoleniowe (prezentacja) autorstwa Janusza Śliwy – prokuratora Prokuratury Apelacyjnej w Krakowie: Policja w świetle zmian procedury karnej 2015 (cz. I) przedstawiona podczas szkolenia dla funkcjonariuszy Policji w związku z nowelizacją procedury karnej wprowadzoną ustawą z dnia 27 września 2013 r., które odbyło się w dniach 7 – 8 sierpnia 2014 r. w Szkole Policji w Pile.

Prawa i obowiązki podejrzanego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r.

Prawa podejrzanego w świetle nowelizacji k.p.k. z dnia 27 września 2013 r. oraz z dnia 20 lutego 2015r.

Nowelizacja k.p.k. z 27 września 2013 r. oraz 20 lutego 2015 r., zmierzająca przede wszystkim do przemodelowania kontradyktoryjności procesu karnego w stadium jurysdykcyjnym, ma również na celu wzmocnienie gwarancji procesowych stron postępowania i zwiększenie ich prawa do informacji, jako wyraz dostosowania prawa polskiego do dyrektyw Unii Europejskiej⁹². Stąd też akcent na zasadę informacji prawnej. Już od 2 czerwca 2014 r. wszedł w życie znowelizowany art. 300 k.p.k.:

Art. 300 § 1. Przed pierwszym przesłuchaniem należy pouczyć podejrzanego o jego uprawnieniach: do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, do informacji o treści zarzutów i ich zmianach, do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, do korzystania z pomocy obrońcy, w tym do wystąpienia o obrońcę z urzędu w wypadku określonym w art. 78, do końcowego zapoznania się z materiałami postępowania przygotowawczego, jak również o uprawnieniach określonych w art. 23a § 1, art. 72 § 1 i art. 301 oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 74, art. 75, art. 133 § 2, art. 138 i art. 139. Pouczenie należy wręczyć podejrzanemu na piśmie; podejrzanemu otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem.

§ 2. Przed pierwszym przesłuchaniem poucza się pokrzywdzonego o posiadaniu statusu strony procesowej w postępowaniu przygotowawczym oraz o wynikających z tego uprawnieniach, w szczególności: do

składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia i warunkach uczestniczenia w tych czynnościach, określonych w art. 51, art. 52 i art. 315-318, do korzystania z pomocy pełnomocnika, w tym do złożenia wniosku o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu w okolicznościach wskazanych w art. 78, do końcowego zapoznania się z materiałami postępowania przygotowawczego, jak również o uprawnieniach określonych w art. 23a § 1, art. 87a i art. 306 oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 138 i art. 139. Pouczenie należy wręczyć pokrzywdzonemu na piśmie; pokrzywdzony otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem.

§ 3. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzory pisemnych pouczeń, o których mowa w § 1 i 2, mając na względzie konieczność zrozumienia pouczenia także przez osoby niekorzystające z pomocy pełnomocnika.

Zgodnie z upoważnieniem zawartym w § 3, wydane zostały stosowne rozporządzenia. Od 7 lipca 2014 r. obowiązuje nowy wzór pouczenia podejrzanego o prawach i obowiązkach w postępowaniu karnym, wzór pouczenia dla osoby zatrzymanej, który obowiązuje od 2 lipca 2014 r., wzór pouczenia dla osoby zatrzymanej na podstawie europejskiego nakazu zatrzymania, wzór pouczenia o uprawnieniach tymczasowo aresztowanego.

Przepisy zawarte w art. 300 k.p.k. zostały od tego czasu znowelizowane jeszcze dwukrotnie - w zakresie uprawnień pokrzywdzonego (§ 2) i świadka (§ 2a) ustawą z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, a następnie ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, o czym była już mowa powyżej. Natomiast § 1 art. 300, w zakresie uprawnień podejrzanego, został uzupełniony ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, o obowiązek pouczenia o:

⁹² zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz.U.UE L z dnia 1 czerwca 2012 r., 2012.142.1).

- uprawnieniach określonych w art. 335, art. 338 a i art. 387 k.p.k., tj. o prawie wnioskowania o skazanie na określoną karę lub środek karny bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 i 338a k.p.k.) lub bez przeprowadzania w pełni postępowania dowodowego przed sądem (art. 387 k.p.k.);
- treści art. 60a k.k., tj. o możliwości nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od jej wymierzenia przez sąd, w przypadku uwzględnienia wniosku złożonego na podstawie art. 335, art. 338a lub art. 387 k.p.k.;
- treści art. 59a k.k., tj. o możliwości umorzenia postępowania karnego na wniosek pokrzywdzonego, któremu sprawca naprawił wyrządzoną szkodę lub zadośćuczynił wyrządzonej krzywdzie.

Dotychczasowe przepisy wykonawcze, wydane na podstawie art. 300 § 3 k.p.k., zachowują moc do dnia wejścia w życie nowych przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 300 § 4 k.p.k., nie dłużej jednak niż przez 18 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy (art. 27 pkt 2 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw), czyli od 1 lipca 2015 r. Zatem do końca 2016 r. można posługiwać się obecnie obowiązującymi drukami pouczeń, jednakże należy je uzupełniać o informacje o prawach, które nie zostały jeszcze w nich uwzględnione. Wynika to chociażby z obowiązującej organ procesowy zasady informacji prawnej (art. 16 k.p.k.).

Pouczenie podejrzanego o jego prawach i obowiązkach jest obligatoryjne, w szczególności o prawie do obrony.

Art. 6. Oskarżonemu przysługuje prawo do obrony, w tym prawo do korzystania z pomocy obrońcy, o czym należy go pouczyć, gdyż z tego prawa wynika szereg innych uprawnień.

Prawo do składania i odmowy składania wyjaśnień, do odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania - art. 175 § 1, art. 176 § 1 k.p.k.

Art. 175. § 1. Oskarżony ma prawo składać wyjaśnienia; może jednak bez podania powodów odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub odmówić składania wyjaśnień. O prawie tym należy go pouczyć.

§ 2. Obecny przy czynnościach dowodowych oskarżony ma prawo składać wyjaśnienia co do każdego dowodu.

Art. 176. § 1. W postępowaniu przygotowawczym oskarżonemu należy, na jego żądanie lub jego obrońcy, umożliwić w toku przesłuchania złożenie wyjaśnień na piśmie. Przesłuchujący podejmie w tym wypadku środki zapobiegające porozumieniu się oskarżonego z innymi osobami w czasie spisywania wyjaśnień.

§ 2. Przesłuchujący może z ważnych powodów odmówić zgody na złożenie przez oskarżonego wyjaśnień na piśmie.

§ 3. (uchylony).

§ 4. Pisemne wyjaśnienia oskarżonego, podpisane przez niego, z zaznaczeniem daty ich złożenia, stanowią załącznik do protokołu.

W tym zakresie ustawy nowelizujące k.p.k. z dnia 27 września 2013 r. oraz z dnia 20 lutego 2015 r. nie dokonały żadnych zmian. Jednakże w art. 335 § 2 k.p.k., wprowadzonym ustawą z dnia 20 lutego 2015 r., pojawia się pojęcie „oświadczeń dowodowych” składanych przez podejrzanego (nie wyjaśnień), które nie mają odzwierciedlenia w przepisach art. 175 i 176 k.p.k. Można domniemywać, że mogą to być np. oświadczenia pisemne podejrzanego, sporządzone bez obecności policjanta, które zgodnie z art. 176 k.p.k. nie będą stanowiły wyjaśnień podejrzanego, ale mogą być samoistnym środkiem dowodowym w sprawie.

Prawo do informacji o treści zarzutów i ich zmianach oraz kwalifikacji prawnej zarzuczonego czynu - art. 313 § 1, art. 314, art. 325a § 2 i art. 325g § 2 k.p.k.

Zmiana art. 300 § 1 k.p.k., która weszła w życie 2 czerwca 2014r. przewiduje wprost:

Art. 300. § 1. Przed pierwszym przesłuchaniem należy pouczyć podejrzanego o jego uprawnieniach: do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, **do informacji o treści zarzutów i ich zmianach (...)**

Institucja przedstawienia zarzutów ma charakter gwarancyjny. Jej obecne uregulowanie w pełni odpowiada wymogom art. 6 ust. 3 lit. a EKPC o prawie do informacji o istocie i przyczynie skierowania oskarżenia wobec osoby.⁹³ Zgodnie z brzmieniem art. 313 k.p.k., zarzut stawiany osobie ma zawierać opis czynu i jego kwalifikację prawną, przy czym nie może to być zarzut ogólnikowy, gdyż utrudnia to obronę podejrzanemu.⁹⁴ Ma być sformułowany na podstawie uzasadnionego podejrzenia, że dany czyn popełniła konkretna osoba. Należy zatem wykazać wypełnienie znamion konkretnego przestępstwa za pomocą precyzyjnie określonych, sprawdzalnych i właściwie procesowo udokumentowanych okoliczności.⁹⁵ Wszelkie modyfikacje zarzutu w zakresie opisu czynu jak i jego kwalifikacji powinny być dokonywane w trybie zmiany zarzutów, na podstawie art. 314 k.p.k., a nie dopiero w akcie oskarżenia, co było dosyć powszechną praktyką w sytuacji zmiany kwalifikacji na łagodniejszą dla sprawcy.⁹⁶ Wprowadzenie do art. 300 § 1 k.p.k. zapisu o prawie podejrzanego do informacji o treści oraz o zmia-

nie zarzutu powinno wyeliminować tę niewłaściwą praktykę.

Nowelizacja art. 313 § 3 k.p.k. jest tylko wynikiem zmiany konstrukcji końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania (art. 321 k.p.k.) i stąd też zmiana nazwy z „zaznajomienia” na „zapoznanie”.

Art. 313 § 3. Podejrzanym może do czasu zawiadomienia go o terminie zapoznania się z materiałami śledztwa żądać podania mu ustnie podstaw zarzutów, a także sporządzenia uzasadnienia na piśmie, o czym należy go pouczyć. Uzasadnienie doręcza się podejrzanemu i ustanowionemu obrońcy w terminie 14 dni.

Prawo do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, np. o przesłuchanie świadka, uzyskanie dokumentu, dopuszczenie opinii biegłego - art. 315 § 1 k.p.k., art. 321 § 5 i 6 k.p.k.

Prawo stron do składania wniosków dowodowych i uczestniczenia w czynnościach dochodzenia lub śledztwa w czasie trwania postępowania przygotowawczego nie zostało zmodyfikowane w wyniku nowelizacji.

Art. 315. § 1. Podejrzanym i jego obrońcą oraz pokrzywdzonym i jego pełnomocnikiem mogą składać wnioski o dokonanie czynności śledztwa.

§ 2. Stronie, która złożyła wniosek, oraz jej obrońcy lub pełnomocnikowi nie można odmówić wzięcia udziału w czynności, jeżeli tego żądają. Przepis art. 318 zdanie drugie stosuje się.

Art. 316. § 1. Jeżeli czynności śledztwa nie będzie można powtórzyć na rozprawie, należy podejrzanego, pokrzywdzonego i ich przedstawicieli ustawowych, a obrońcę i pełnomocnika, jeżeli są już w sprawie ustanowieni, dopuścić do udziału w czynności, chyba że zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu w razie zwłoki.

⁹³ T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz., Tom I, wyd. 6, Warszawa 2014, s. 1071;

⁹⁴ Ibidem, s. 1072;

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ Zob. wyrok SN z dnia 30 maja 1985 r., I KR 119/85, LEX nr 20966;

§ 2. Podejrzanego pozbawionego wolności nie sprowadza się wtedy, gdy zwłoka grozi utratą lub zniekształceniem dowodu.

§ 3. Jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo, że świadka nie będzie można przesłuchać na rozprawie, strona lub prokurator albo inny organ prowadzący postępowanie mogą zwrócić się do sądu z żądaniem przesłuchania go przez sąd.

Art. 317. § 1. Strony, a obrońcę lub pełnomocnika, gdy są już w sprawie ustanowieni, należy także na żądanie dopuścić do udziału w innych czynnościach śledztwa.

§ 2. W szczególnie uzasadnionym wypadku prokurator może postanowieniem odmówić dopuszczenia do udziału w czynności ze względu na ważny interes śledztwa albo odmówić sprowadzenia oskarżonego pozbawionego wolności, gdy spowodowałyby to poważne trudności.

Art. 318. Gdy dopuszczono dowód z opinii biegłych albo instytucji naukowej lub specjalistycznej, podejrzanemu i jego obrońcy oraz pokrzywdzonemu i jego pełnomocnikowi doręcza się postanowienie o dopuszczeniu tego dowodu i zezwala na wzięcie udziału w przesłuchaniu biegłych oraz na zapoznanie się z opinią, jeżeli złożona została na piśmie. Podejrzanego pozbawionego wolności nie sprowadza się, gdy spowodowałyby to poważne trudności.

W związku jednak ze zmianą celów postępowania przygotowawczego:

Art. 297. § 1. Celem postępowania przygotowawczego jest:

- 1) ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo,
- 2) wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawy,
- 3) zebranie danych stosownie do art. 213 i 214,
- 4) wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody,
- 5) zebranie, zabezpieczenie i utrwalenie dowodów w zakresie niezbędnym do stwierdzenia zasadności wniesienia aktu

oskarżenia albo innego zakończenia postępowania, jak również do przedstawienia wniosku o dopuszczenie tych dowodów i przeprowadzenie ich przed sądem.

oraz naciskiem na zasadę bezpośredniego przeprowadzania dowodów przed sądem:

art. 167 k.p.k. po nowelizacji z dnia 20 lutego 2015r. otrzymuje ostatecznie brzmienie:

Art. 167. § 1. W postępowaniu przed sądem, które zostało wszczęte z inicjatywy strony, dowody przeprowadzane są przez strony po ich dopuszczeniu przez przewodniczącego lub sąd. W razie niestawiennictwa strony, na której wniosek dowód został dopuszczony, a także w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, dowód przeprowadza sąd w granicach tezy dowodowej. W wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, sąd może dopuścić i przeprowadzić dowód z urzędu.

§ 2. W innym postępowaniu przed sądem niż wymienione w § 1 oraz w postępowaniu przygotowawczym dowody przeprowadzane są przez organ procesowy prowadzący postępowanie. Nie wyłącza to prawa do zgłoszenia wniosku dowodowego przez stronę.

Art. 367a. § 1. Oskarżony, jego obrońca, oskarżyciel posiłkowy, oskarżyciel prywatny lub ich pełnomocnicy mogą wystąpić z wnioskiem do sądu o zarządzenie przez sąd dostarczenia przez odpowiedni organ dokumentów, których strona sama nie może uzyskać, albo o zwolnienie lub o wystąpienie o zwolnienie określonej osoby od zachowania tajemnicy dla potrzeb złożenia wniosku dowodowego. Przepis art. 170 § 1 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Wniosek, o którym mowa w § 1, w tym również złożony przed rozprawą, sąd może rozpoznać na posiedzeniu.”;

Należy wnioskować, że zakres postępowania dowodowego w postępowaniu przygotowawczym zostanie ograniczony

w przypadkach, kiedy prokurator będzie zmierzał do skierowania aktu oskarżenia do sądu zgodnie z brzmieniem znowelizowanego art. 297 § 1 pkt 5 k.p.k., (chyba że kierunkiem postępowania będzie umorzenie lub umorzenie „restytucyjne” z art. 59a k.k.). Potwierdza to sformułowanie zawarte znowelizowaną ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. art. 321 § 5 i 6 k.p.k., zmierzające do ograniczenia wniosków dowodowych blokujących przejście do fazy postępowania sądowego:

Art. 321 § 5. W terminie 3 dni od dnia zapoznania się z materiałami postępowania strony, obrońcy lub pełnomocnicy mogą składać wnioski dowodowe, a także wnioski o uzupełnienie materiału dowodowego, który ma być przekazany sądowi wraz z aktem oskarżenia, o określone dokumenty zawarte w aktach sprawy.

§ 6. Wnioski dowodowe, o których mowa w § 5, mogą być przez prokuratora nieuwzględnione, jeżeli cele postępowania przygotowawczego, o których mowa w art. 297 § 1, zostały osiągnięte, a wnioski te nie mają wpływu na zakres ustaleń wskazanych w art. 297 § 1 pkt 5, chyba że chodzi o wniosek dotyczący dowodu, którego nieprzeprowadzenie grozi jego utratą lub zniekształceniem. W razie nieuwzględnienia wniosku dowodowego strony prokurator przekazuje ten wniosek wraz z aktem oskarżenia sądowi. Przewodniczący składu orzekającego lub sąd rozstrzyga w przedmiocie wniosku przed rozprawą.

Prawo do korzystania z pomocy obrońcy

W nowelizacji k.p.k. z dnia 27 września 2013 r. istotnie rozszerzone zostało prawo podejrzanego i oskarżonego do korzystania z pomocy obrońcy, głównie w celu zapewnienia równości stron w kontradyktoryjnym postępowaniu sądowym, gdzie w roli oskarżyciela publicznego występuje prokurator. Zatem również drugiej stronie należało zapewnić możliwość korzystania z fachowej pomocy, i to już od

etapu postępowania przygotowawczego. Stąd w art. 78 § 1 k.p.k. dokonano zmiany „oskarżonego” na „podejrzanego”.

Art. 78. § 1 Podejrzanym, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

§ 2 Sąd może cofnąć wyznaczenie obrońcy, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których go wyznaczono.

Oznacza to, że tylko w postępowaniu przygotowawczym wyznaczenie obrońcy z urzędu będzie wymagało wykazania braku możliwości poniesienia kosztów obrony. Na etapie postępowania sądowego wystarczające ma być samo złożenie przez oskarżonego wniosku o wyznaczenie obrońcy do udziału w całym postępowaniu lub do wykonania określonej tylko czynności procesowej:

Art. 80a § 1. Na wniosek oskarżonego, który nie ma obrońcy z wyboru, prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy wyznacza w postępowaniu sądowym obrońcę z urzędu, chyba że ma zastosowanie art. 79 § 1 lub 2 albo art. 80. W takim wypadku udział obrońcy w rozprawie głównej jest obowiązkowy.

§ 2. Przepis § 1 zdanie pierwsze stosuje się odpowiednio do wyznaczenia obrońcy w celu dokonania określonej czynności procesowej w toku postępowania sądowego,

§ 3. Ponowne wyznaczenie obrońcy w trybie, o którym mowa w § 1 i 2, jest dopuszczalne jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach.

Celem wprowadzenia nowego przepisu art. 80a k.p.k. jest zapewnienie oskarżonemu możliwości korzystania z profesjonalnego zastępstwa procesowego, nawet dla dokonania tylko jednej czynności procesowej (art. 80 a § 2 k.p.k.) jeżeli dalszy udział obrońcy nie będzie konieczny, szczególnie

w kontekście wprowadzenia możliwości obciążenia oskarżonego kosztami obrony z urzędu w wypadku skazania lub warunkowego umorzenia postępowania karnego (art. 627, art. 629 k.p.k.). Na podstawie znowelizowanego art. 444 § 2 k.p.k. oskarżony może wnieść nawet o ustanowienie obrońcy w celu sporządzenia samej apelacji od wyroku:

Art. 444 § 2. O uprawnieniu do złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy w celu sporządzenia apelacji oraz o możliwości obciążenia wnioskującego kosztami wyznaczenia takiego obrońcy należy oskarżonego nieposiadającego obrońcy ponownie pouczyć przy ogłoszeniu lub doręczeniu wyroku, niezależnie od pouczenia udzielonego na podstawie art. 338 § 1a.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio w stosunku do pokrzywdzonego w wypadku wydania na posiedzeniu wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, a także w stosunku do oskarżyciela posiłkowego i oskarżyciela prywatnego.

W przypadku ustanowienia obrońcy z urzędu w trybie art. 80a § 1 k.p.k., jego udział w rozprawie głównej jest obowiązkowy. Nabiera to szczególnego znaczenia w sytuacji, kiedy znowelizowany art. 374 § 1 k.p.k. wprowadza prawo, a nie obowiązek oskarżonego udziału w rozprawie, chyba że przewodniczący lub sąd uzna jego obecność za obowiązkową (wyjątek dot. spraw o zbrodnie - zob. art. 374 § 1a k.p.k.).

Wyrazem ułatwienia dostępu do obrony z urzędu jest przyznanie kompetencji do wyznaczania obrońcy z urzędu referendarzom sądowym, którzy uzyskali m.in. uprawnienia do wydawania rozstrzygnięć o charakterze wykonawczym, np. wyznaczenie i cofnięcie obrońcy z urzędu w oparciu o „prawo ubogich” (art. 78 § 2, art. 81 § 1 k.p.k.), wyznaczenie obrońcy z urzędu w postępowaniu sądowym na wniosek oskarżonego (art. 80a § 1 k.p.k.), wyznaczenie obrońcy z urzędu na wniosek oskarżonego celem dokonania określonej czynności procesowej (art. 80a § 2 k.p.k.), wyznaczenie

obrońcy z urzędu w przypadku zaistnienia obrony obligatoryjnej a oskarżony nie ma obrońcy z wyboru (art. 81 § 1 k.p.k.), zmiany obrońcy z urzędu (art. 81 § 2 k.p.k.). Przyspiesza to ich wydawanie i znacznie odciąża sędziów. Dodatkowo ustawa z dnia 20 lutego 2015r. precyzuje w art. 81a k.p.k. tryb postępowania przy wyznaczaniu obrońcy z urzędu:

Art. 81a. § 1. Obrońca z urzędu wyznaczany jest z listy obrońców.

§ 2. Wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy rozpoznaje niezwłocznie.

§ 3. Jeżeli okoliczności wskazują na konieczność natychmiastowego podjęcia obrony, prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy, w sposób wskazany w art. 137, powiadamia oskarżonego oraz obrońcę o wyznaczeniu obrońcy z urzędu.

§ 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia:

1) sposób zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu, w tym sposób ustalania listy obrońców udzielających pomocy prawnej z urzędu oraz sposób wyznaczania obrońcy udzielającego pomocy prawnej z urzędu,

2) tryb i sposób przekazywania do sądu wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu oraz szczegółowy tryb rozpoznawania takiego wniosku

– mając na uwadze konieczność zapewnienia prawidłowego toku postępowania oraz prawidłowej realizacji prawa do obrony.

Celem realizacji funkcji gwarancyjnej od postanowień i zarządzeń wydanych przez referendarza sądowego strony mogą wnieść sprzeciw.

Art. 93a § 1. W wypadkach określonych w ustawie referendarz sądowy może wydawać postanowienia lub zarządzenia.

§ 2. Polecenia, które zgodnie z ustawą wydaje sąd, może wydawać także referendarz sądowy.

§ 3. Od postanowień i zarządzeń wydanych przez referendarza sądowego może być

wniesiony sprzeciw. Sprzeciw przysługuje stronom, a także osobie, której postanowienie bezpośrednio dotyczy, chyba że ustawa stanowi inaczej. W razie wniesienia sprzeciwu postanowienie lub zarządzenie traci moc.

§ 4. Prezes sądu odmawia przyjęcia sprzeciwu, jeżeli został wniesiony po terminie lub przez osobę nieuprawnioną.

Ponadto ustawą z dnia 20 lutego 2015 r., zmieniającą ustawę nowelizującą k.p.k. z dnia 27 września 2013 r., w art. 127a § 1 - 2 k.p.k. wprowadza się zawieszenie biegu terminu zawitego do dokonania czynności, jeżeli warunkiem jej skuteczności jest dokonanie przez obrońcę lub pełnomocnika, na czas rozpoznania wniosku o przyznanie pomocy prawnej w tym zakresie. W wypadku wyznaczenia obrońcy lub pełnomocnika z urzędu, termin do dokonania czynności przez wyznaczonego przedstawiciela procesowego rozpoczyna bieg od daty doręczenia mu postanowienia lub zarządzenia o tym wyznaczeniu.

Istotnych zmian dokonano w zakresie przesłanek obrony obligatoryjnej – art. 79 i 80 k.p.k., aby usunąć wątpliwości interpretacyjne oraz rozdzielić podstawy do obrony obligatoryjnej występujące *tempore criminis* i *tempore procedendi*.⁹⁷ Stąd też w § 1 pkt 1 art. 79 k.p.k. jako pierwszą przesłankę do obrony obligatoryjnej wskazano nie ukończenie 18 lat, w miejsce dotychczasowej „nieletniości”, zaś pojęcie poczytalności w pkt 3 zamieniono na zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem w czasie czynu. Zgodnie z postulatami doktryny i orzecznictwa sądowego⁹⁸, w pkt 4 dodano przesłankę uzasadnionych wątpliwości, czy stan zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie

obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny. Konsekwencją musi być zmiana zakresu opinii biegłych psychiatrów na temat stanu zdrowia psychicznego podejrzanego nie tylko w czasie popełnienia czynu zabronionego, ale także w czasie prowadzenia postępowania:

Art. 202 § 5 k.p.k., zmieniony ustawą z dnia 20 lutego 2015r. otrzymuje brzmienie:

§ 5. Opinia biegłych powinna zawierać stwierdzenia dotyczące zarówno poczytalności oskarżonego w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu, jak i jego aktualnego stanu zdrowia psychicznego, a zwłaszcza wskazanie, czy stan ten pozwala oskarżonemu na udział w postępowaniu i na prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, a w razie potrzeby także stwierdzenia co do okoliczności wymienionych w art. 93b kodeksu karnego.

Art. 79 § 1. W postępowaniu karnym oskarżony musi mieć obrońcę, jeżeli:

- 1) nie ukończył 18 lat,
- 2) jest głuchy, niemy lub niewidomy,
- 3) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona,
- 4) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny.

W wyżej wymienionych przypadkach udział obrońcy jest obowiązkowy w rozprawie oraz w tych posiedzeniach, w których obowiązkowy jest udział oskarżonego (art. 79 § 3 k.p.k.). Jeżeli jednak sąd uzna za uzasadnioną opinię biegłych psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicz-

⁹⁷ Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego, Uzasadnienie Projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw; wrzesień 2013r.

⁹⁸ Por. postanowienie SN z dnia 29.06.2010r., I KZP 6/10, OSNKW 2010.

nego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, orzeka że udział obrońcy nie jest obowiązkowy i zwalnia obrońcę z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu (art. 79 § 4 k.p.k.). Zatem po nowelizacji, to nie sama opinia biegłych psychiatrów jest decydująca o utrzymaniu obrony z urzędu, ale decyzja sądu, który dokonuje oceny, czy opinia biegłych jest uzasadniona. Ponadto po nowelizacji sąd „zwalnia obrońcę z jego obowiązków”, a nie jak dotychczas „cofa wyznaczenie obrońcy”, co sugerowało, że dotychczasowe działania obrońcy tracą ważność.

Art. 79 § 4. Uznając za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, sąd orzeka, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwalnia wówczas obrońcę z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne okoliczności przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu.

Zmianą o charakterze redakcyjnym jest zapis w art. 79 § 2 k.p.k., wskazujący na inne niż wynikające z § 1 okoliczności utrudniające obronę.

§ 2. Oskarżony musi mieć obrońcę również wtedy, gdy sąd uzna to za niezbędne ze względu na inne okoliczności utrudniające obronę.

Wspomnieć tu należy np. o sytuacji, gdy oskarżonym jest osoba niewładająca w wystarczającym stopniu językiem polskim i nieznająca w wystarczającym stopniu prawa polskiego. Oprócz możliwości przyznania obrońcy w takich sytuacjach, nowelizacja k.p.k. w art. 72 § 2 zd. 2,

wprowadza obowiązek wezwania tłumacza również w celu porozumienia się oskarżonego z obrońcą:

Art. 72 § 2 zd. 2. Na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy tłumacza należy wezwać również w celu porozumienia się oskarżonego z obrońcą w związku z czynnością, do udziału w której oskarżony jest uprawniony.

Kolejny przypadek obrony obligatoryjnej przewidziany jest w art. 80 k.p.k.:

Art. 80. Oskarżony musi mieć obrońcę w postępowaniu przed sądem okręgowym, jeżeli zarzucono mu zbrodnię. W takim wypadku udział obrońcy w rozprawie głównej jest obowiązkowy.

- gdzie nowelizacja wyeliminowała wolnościowe kryterium obrony obligatoryjnej, z uwagi na brak faktycznego uzasadnienia takiej obrony tylko ze względu na fakt pozbawienia wolności oskarżonego. Tym bardziej, że po nowelizacji zasadniczo udział w rozprawie oskarżonego jest jego prawem, a nie obowiązkiem. Jeśli jest pozbawiony wolności, ma prawo złożyć wniosek o doprowadzenie go na rozprawę, a w szczególności ma prawo złożyć wniosek o wyznaczenie mu obrońcy z urzędu. Taka regulacja pozwala na racjonalizację powoływania obrońcy w postępowaniu karnym.

Art. 353 § 3. Doręczając oskarżonemu pozbawionemu wolności, którego obecność na rozprawie nie jest obowiązkowa, zawiadomienie o terminie rozprawy, należy pouczyć go o prawie do złożenia wniosku o doprowadzenie go na rozprawę.

§ 4. Doręczając oskarżonemu wezwanie na rozprawę albo zawiadomienie o jej terminie, poucza się go o treści przepisów art. 374, art. 376, art. 377, art. 422, art. 427 § 4 i art. 447 § 5.

§ 5. Wniosek, o którym mowa w § 3, jak również wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu na podstawie art. 80a § 1 powinien być złożony w terminie 7 dni od daty doręczenia wezwania lub zawiadomienia. Wnioski złożone po terminie podlegają

rozpoznaniu, jeżeli nie powoduje to konieczności odroczenia rozprawy.

Celem zwiększenia dostępu do pomocy prawnej i zapewnienia równoprawności stron w kontradiktoryjnym procesie, poszerzono zakres podmiotów uprawnionych do wyznaczania obrońcy z urzędu o referendarza sądowego, o czym już wyżej była mowa:

Art. 81 § 1. Jeżeli w sytuacji określonej w art. 78 § 1, art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy wyznacza mu obrońcę z urzędu.

§ 2. Na uzasadniony wniosek oskarżonego lub jego obrońcy prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy może wyznaczyć nowego obrońcę w miejsce dotychczasowego.

Art. 81a. § 1. Obrońca z urzędu wyznaczany jest z listy obrońców.

§ 2. Wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy rozpoznaje niezwłocznie.

§ 3. Jeżeli okoliczności wskazują na konieczność natychmiastowego podjęcia obrony, prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy, w sposób wskazany w art. 137, powiadamia oskarżonego oraz obrońcę o wyznaczeniu obrońcy z urzędu.

§ 4. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia:

1) sposób zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu, w tym sposób ustalania listy obrońców udzielających pomocy prawnej z urzędu oraz sposób wyznaczania obrońcy udzielającego pomocy prawnej z urzędu,

2) tryb i sposób przekazywania do sądu wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu oraz szczegółowy tryb rozpoznawania takiego wniosku

– mając na uwadze konieczność zapewnienia prawidłowego toku postępowania oraz prawidłowej realizacji prawa do obrony.

Rozporządzenie takie nie zostało jeszcze wydane, natomiast funkcjonuje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 maja 2010 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu możliwości korzystania z pomocy obrońcy i jego wyboru w postępowaniu przyspieszonym oraz organizacji dyżurów adwokackich.

Istotniejszą jednak zmianą służącą wspomnianemu celowi jest poszerzenie kręgu podmiotów uprawnionych do pełnienia roli obrońcy o radców prawnych, choć w literaturze można się spotkać z opinią, że jest to kolejny krok w ramach polityki „otwierania zawodów – ku poszerzeniu uprawnień radców prawnych”.⁹⁹

Art. 82 k.p.k.

Obrońcą może być jedynie osoba uprawniona do obrony według przepisów o ustroju adwokatury lub ustawy o radcach prawnych.

Art. 8 ust. 6 ust. o radcach prawnych

Pomoc prawna polegająca na występowaniu przez radcę prawnego w charakterze obrońcy w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe może być świadczona w ramach wykonywania przez niego zawodu na podstawie umowy cywilnoprawnej, w kancelarii radcy prawnego oraz w spółce, o której mowa w ust. 1, pod warunkiem, że radca prawny nie pozostaje w stosunku pracy. Zakaz zatrudnienia nie dotyczy pracowników naukowych i naukowo - dydaktycznych.

Wg posiadanego przez autora rozważania, obecnie poszczególne sądy są w trakcie tworzenia list radców prawnych, którzy będą w związku z regulacją art. 8 ust. 6 ustawy o radcach prawnych uprawnieni, ale też zainteresowani pełnieniem od 1 lipca 2015r. funkcji obrońcy w sprawach karnych.

Konsekwentnie, wraz z umocowaniem radców prawnych do występowania

⁹⁹ Zob. T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz., Tom I, wyd. 6, Warszawa 2014, s. 369

w roli obrońcy, uzupełniony został przewidziany w art. 178 k.p.k. zakaz dowodowy przesłuchiwania w charakterze świadków obrońcy lub adwokata, o radcę prawnego.

Obecnie nadal trwają prace nad kolejnymi projektami ustaw zmieniających kodeks postępowania karnego, m.in.:

- Druk sejmowy nr 2540 – wprowadzający możliwość złożenia zażalenia na decyzję o cofnięciu oraz o odmowie wyznaczenia obrońcy;

USTAWA

z dnia

o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw

Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. nr 89, poz. 555, z późn. zm.) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 78 § 2 otrzymuje brzmienie:

"§ 2. Sąd może cofnąć wyznaczenie obrońcy, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których go wyznaczono. Na postanowienie o cofnięciu wyznaczenia obrońcy przysługuje zażalenie."

2) w art. 81 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli w sytuacji określonej w art. 78 § 1, art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, prezes sądu właściwego do rozpoznania sprawy wyznacza mu obrońcę z urzędu. Na zarządzenie o odmowie wyznaczenia obrońcy przysługuje zażalenie. Ponowny wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu zgłoszony na podstawie art. 78 § 1, oparty na tych samych okolicznościach, pozostawia się bez rozpoznania.”

*

Jest to konsekwencja wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2013 r., sygn. akt K 30/11, Dz. U. poz. 1262 (data publikacji: 29 października 2013 r.), stwierdzającego niezgodność art. 78 § 2

i art. 81 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej.

Trybunał orzekł, że:

- 1) art. 78 § 2 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje zaskarżenia postanowienia sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 42 ust. 2 Konstytucji;
- 2) art. 81 § 1 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje sądowej kontroli zarządzenia prezesa sądu o odmowie wyznaczenia obrońcy z urzędu dla oskarżonego, który złożył wniosek w trybie art. 78 § 1 k.p.k., jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i z art. 78 Konstytucji.

Zgodnie z postanowieniem art. 78 § 1 k.p.k., oskarżony, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaze, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędного utrzymania siebie i rodziny. Zgłoszenie wniosku w tym przedmiocie skutkuje wydaniem przez prezesa sądu właściwego do rozpoznania danej sprawy zarządzenia o wyznaczeniu obrońcy z urzędu bądź też - w razie stwierdzenia, że sytuacja materialna oskarżonego nie uzasadnia przyznania mu obrońcy z urzędu - negatywnego rozstrzygnięcia w tym zakresie. Opisywana kompetencja prezesa sądu wynika z art. 81 § 1 k.p.k., o formie zarządzenia mowa zaś jest w art. 93 § 2 k.p.k.

Zasadność wyznaczenia oskarżonemu obrońcy może zostać zweryfikowana przez sąd, który władny jest cofnąć to wyznaczenie, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których przyznana została obrona z urzędu. Niemniej w takim wypadku nie mamy do czynienia z kontrolą zarządzenia prezesa w następstwie wniesienia środka zaskarżenia, lecz z własną kompetencją sądu (78 § 2 k.p.k.).

Natomiast o tym, że zarządzenie wydane w trybie art. 81 § 1 k.p.k. nie podlega zaskarżeniu (w szczególności zarządzenie negatywne dla oskarżonego) przesądza art.

459 § 1 w związku z art. 466 § 1 k.p.k. Ostatni z powołanych przepisów przewiduje bowiem, że regulacje dotyczące zażaleń na postanowienia stosuje się odpowiednio do zażaleń na zarządzenia, a art. 459 § 1 k.p.k. dopuszcza możliwość wniesienia zażalenia wyłącznie na postanowienia sądu zamykające drogę do wydania wyroku oraz na postanowienia, co do których ustawa wprost zastrzega prawo wywiedzenia środka zaskarżenia. W art. 81 § 1 k.p.k. prawo takie nie zostało jednak przyznane. Z tych samych powodów niedopuszczalne w świetle art. 459 § 1 k.p.k. jest również zażalenie na postanowienie sądu o cofnięciu wyznaczenia obrońcy.

Prawo tymczasowo aresztowanego do porozumiewania się z obrońcą bez obecności osób trzecich – art. 73 k.p.k.

Nowelizacja § 2 i 3 art. 73 k.p.k. z dnia 27 września 2013 r., Dz. U. poz. 1282, a która weszła w życie od 19 listopada 2013 r. (była to odrębna ustawa nowelizująca k.p.k. od tzw. „dużej nowelizacji” k.p.k., z tej samej daty), była spowodowana wyrokami Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 grudnia 2012 r., K 25/11, OTK-A 2012, nr 11, poz. 132 oraz z dnia 11 grudnia 2012 r., K 37/11, Dz. U. poz. 1447, w których Trybunał uznał § 3 za niezgodny z art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, z powodu niewskazywania przesłanek uprawniających prokuratora do zastrzeżenia kontroli korespondencji podejrzanego z obrońcą, zaś w drugim wyroku zakwestionował konstytucyjność art. 245 § 1 k.p.k. w zakresie zastrzegania organu procesowego swej obecności przy rozmowie zatrzymanego z adwokatem.

Przepis art. 73 k.p.k. wprowadza regulę swobodnego porozumiewania się oskarżonego z obrońcą (zob. np. art. 517 e § 1 k.p.k.). Natomiast w postępowaniu przygotowawczym, wobec podejrzanego wprowadza możliwość czasowego ograniczenia swobody kontaktów przez prokura-

torą, który może zastrzec obecność osoby trzeciej podczas widzenia (§ 2) oraz kontrolę korespondencji (§ 3).

Art. 73. § 1. Oskarżony tymczasowo aresztowany może porozumiewać się ze swym obrońcą podczas nieobecności innych osób oraz korespondencyjnie.

§ 2. W postępowaniu przygotowawczym prokurator, udzielając zezwolenia na porozumiewanie się, może zastrzec w szczególności uzasadnionych wypadkach, jeżeli wymaga tego dobro postępowania przygotowawczego, że będzie przy tym obecny sam lub osoba przez niego upoważniona.

§ 3. Jeżeli wymaga tego dobro postępowania przygotowawczego, prokurator, w szczególności uzasadnionych wypadkach, może również zastrzec kontrolę korespondencji podejrzanego z obrońcą.

§ 4. Zastrzeżenia, o których mowa w § 2 i 3, nie mogą być utrzymywane ani dokonane po upływie 14 dni od dnia tymczasowego aresztowania podejrzanego.

Wcześniejszy brak kryteriów ograniczenia swobody kontaktów z obrońcą został przez Trybunał Konstytucyjny uznany za ograniczający prawo do obrony. Stąd też nowelizacja k.p.k. z dnia 27 września 2013r. wprowadziła do § 2 i 3 przesłankę „szczególnie uzasadnionych wypadków” i „dobra postępowania przygotowawczego”, które należy interpretować jako zapobiegające przekazywaniu przez tymczasowo aresztowanego informacji osobom trzecim, mogących utrudnić tok dochodzenia lub śledztwa w pierwszej fazie po izolowaniu podejrzanego.¹⁰⁰ Decyzja prokuratora nadal jednak nie jest zaskarżalna, co może utrudnić kontrolę jej prawidłowości.

¹⁰⁰ T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz., Tom I, wyd. 6, Warszawa 2014, s. 326-327;

Prawo do zapoznawania się z materiałami postępowania

Kolejne zmiany w zakresie praw podejrzanego w związku z nowelizacją k.p.k. z dnia 27 września 2013 r. oraz 20 lutego 2015 r. dotyczą dostępu do akt sprawy. Przyjęcie modelu kontradiktoryjnej rozprawy sądowej, podczas której ścierają się dwie równorzędne strony postępowania, wymaga zapewnienia równych możliwości gromadzenia dowodów oraz równego dostępu do zgromadzonego materiału dowodowego. I tak np. ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, wprowadza się w art. 367a k.p.k. tzw. wydobywczy wniosek dowodowy, tj. uprawnienie oskarżonego, jego obrońcy, oskarżyciela posiłkowego, oskarżyciela prywatnego lub ich pełnomocników, do wystąpienia do sądu o zarządzenie przez sąd dostarczenia przez odpowiedni organ dokumentów, których strona sama uzyskać nie może, albo o zwolnienie lub wystąpienie o zwolnienie określonej osoby od zachowania tajemnicy dla potrzeb złożenia wniosku dowodowego. Następnie już nawet na etapie postępowania przygotowawczego, na podstawie art. 315 k.p.k. podejrzany lub jego obrońca będą mogli złożyć wniosek o przeprowadzenie określonego dowodu. Należy jednak wziąć pod uwagę możliwość, że taki dowód strona bierna będzie chciała przeprowadzić dopiero przed sądem, zgodnie z nowym brzmieniem art. 167 k.p.k., wprowadzonym ustawą z dnia 20 lutego 2015r. Żaden przepis nie nakłada jednak na oskarżonego lub jego obrońcę obowiązku wcześniejszego zapoznawania oskarżyciela z posiadanymi przez tę stronę postępowania dowodami, zanim zostaną przeprowadzone w sądzie.

Ponadto, wprowadzony nowelą z 27 września 2013 r. art. 393 § 3 k.p.k. pozwala na odczytywanie na rozprawie wszelkich dokumentów prywatnych (np. opinii prywatnych „biegłych”), powstałych poza postępowaniem karnym, w szczególności oświadczeń, publikacji, listów oraz notatek. Aby jednak takie opinie w procesie karnym

mogły zaistnieć, konieczny jest dostęp stron postępowania do materiałów zgromadzonych w jego toku. Przykładowo, jeżeli podejrzany lub jego obrońca, będą chcieli przed sądem przeprowadzić dowód z opinii wydanej przez powołanego prywatnie specjalisty z zakresu daktyloskopii, muszą najpierw dostarczyć mu materiał badawczy. Czy możliwe jest wydanie w tym celu oryginalnych np. śladów linii papilarnych, zabezpieczonych dla celów danego postępowania? Żaden przepis takiej możliwości nie przewiduje, natomiast możliwe jest sporządzanie odpisów i kserokopii na podstawie art. 156 k.p.k. Jednakże czy opinia sporządzona na podstawie np. zdjęcia śladów linii papilarnych będzie miała taką samą wartość dowodową jak opinia sporządzona przez biegłego na podstawie oryginałów? Jeszcze więcej wątpliwości powstaje w sytuacji, gdy zabezpieczono do sprawy materiał dowodowy w postaci np. narkotyków czy śladów biologicznych. O ile narkotyków w aktach sprawy się nie przechowuje, to może się zdarzyć, że będzie się znajdował w aktach materiał biologiczny. Czy w związku z możliwością powoływania „prywatnych biegłych” nie pojawi się potrzeba „dzielenia się” również takim materiałem dowodowym z podejrzany? Wszak wykonanie odpisu lub kopii materiału biologicznego nie jest możliwe.

Jako wyraz funkcji gwarancyjnej prawa procesowego, już na etapie postępowania przygotowawczego strona bierna ma prawo dostępu do akt postępowania, sporządzania z nich odpisów i kopii (mowa już o kopii, a nie kserokopii), w szczególności w tym zakresie, w jakim stanowią one podstawę do wystąpienia o zastosowanie lub przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania. Już od 2 czerwca 2014 r. obowiązuje znowelizowany art. 156 k.p.k., który w § 5 i 5a odnosi się do etapu postępowania przygotowawczego:

§ 5. Jeżeli nie zachodzi potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa, w toku postępowania przygotowawczego

stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym udostępnia się akta, umożliwia sporządzanie odpisów lub kopii oraz wydaje odpłatnie uwierzytelnione odpisy lub kopie; prawo to przysługuje stronom także po zakończeniu postępowania przygotowawczego. W przedmiocie udostępnienia akt, sporządzenia odpisów lub kopii lub wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii prowadzący postępowanie przygotowawcze wydaje zarządzenie. Za zgodą prokuratora akta w toku postępowania przygotowawczego mogą być w wyjątkowych wypadkach udostępnione innym osobom (np. „prywatnym biegłym”- przypis autora).

§ 5a. W razie złożenia w toku postępowania przygotowawczego wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania podejrzanemu i jego obrońcy udostępnia się niezwłocznie akta sprawy w części zawierającej treść dowodów wskazanych we wniosku.

Jeżeli zatem nie zachodzi potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa (głównie chodzi o informacje niejawne, opatrzone odpowiednią klauzulą tajności – np. art. 179, 180 k.p.k.), prowadzący postępowanie prokurator lub policjant ma obowiązek udostępnienia akt postępowania uprawnionym podmiotom, umożliwienia sporządzania z nich kopii lub odpisów. W szczególności, w razie złożenia w toku postępowania przygotowawczego wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania podejrzanemu i jego obrońcy udostępnia się niezwłocznie akta sprawy w części zawierającej treść dowodów wskazanych we wniosku. W tym przypadku art. 156 § 5a k.p.k. nie przewiduje zgody prowadzącego postępowanie na udostępnienie tej części akt, ale wręcz obowiązek udostępnienia. Uregulowanie to zmusza prokuratorów do podejmowania decyzji czy wnioskować o tymczasowe aresztowanie i w konsekwencji ujawniać podejrzanemu lub jego obrońcy materiał

dowodowy, często uzyskany w drodze pracy operacyjnej, czy może poprzestać na nieizolacyjnych środkach zapobiegawczych. Od 1 lipca 2015 r. wchodzi w życie znowelizowany ponownie ustawą z dnia 20 lutego 2015r. art. 249a k.p.k.:

Art. 249a. Podstawę orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania mogą stanowić jedynie ustalenia poczynione na podstawie dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy. Sąd, uprzedzając o tym prokuratora, uwzględnia z urzędu także okoliczności, których prokurator nie ujawnił, po ich ujawnieniu na posiedzeniu, jeżeli są one korzystne dla oskarżonego.

Wyżej wymieniony przepis, w brzmieniu wprowadzonym nowelizacją k.p.k. z dnia 27 września 2013 r., nie uwzględniał uprzedzenia prokuratora o możliwości ujawnienia podejrzanemu i jego obrońcy okoliczności innych niż te, na które prokurator powoływał się we wniosku o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania. Nie można natomiast wykluczyć, że prokurator nie będzie chciał na tym etapie ujawniać pewnych informacji i w związku z tym wycofa wniosek o zastosowanie / przedłużenie tymczasowego aresztowania. Nowe brzmienie art. 249 a k.p.k. ma na celu zobowiązanie sądu do uprzedzenia o zamiarze ujawnienia materiałów z akt, poza wskazanymi we wniosku, tak by dać prokuratorowi możliwość cofnięcia wniosku ze względów taktycznych¹⁰¹:

Art. 156 § 5a k.p.k. ma odpowiednie zastosowanie w przypadku wnioskowania o obserwację psychiatryczną na oddziale zamkniętym:

Art. 203. § 1. W razie zgłoszenia przez biegłych takiej konieczności, badanie stanu

¹⁰¹ Materiały szkoleniowe J. Śliwa, Prokurator Prokuratury Apelacyjnej w Krakowie, „Stosowanie środków zapobiegawczych po nowelizacji procedury karnej.”, Piła, 8 sierpnia 2014 r.

zdrowia psychicznego oskarżonego może być połączone z obserwacją w zakładzie leczniczym tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo. Przepis art. 259 § 2 stosuje się odpowiednio, chyba że oskarżony wniosł o poddanie go obserwacji.

§ 2. O potrzebie obserwacji w zakładzie leczniczym orzeka sąd, określając miejsce i czas trwania obserwacji. W postępowaniu przygotowawczym sąd orzeka na wniosek prokuratora. Przepisy art. 156 § 5a oraz art. 249 § 3 i 5 stosuje się odpowiednio.

Uwzględnienie lub odmowa uwzględnienia wniosku o udostępnienie akt, sporządzenie odpisów i kopii, złożonego na podstawie art. 156 § 5 k.p.k., wymaga formy zarządzenia z uzasadnieniem (art. 99 § 1 k.p.k.). W zarządzeniu może zostać np. wyrażona zgoda na udostępnienie akt, ale bez możliwości wykonania odpisów czy kopii całości lub części akt. Jednak tylko na odmowę udostępnienia akt przysługuje zażalenie na podstawie art. 159 k.p.k. (od 1 lipca 2015 r. do sądu):

Art. 159. Na odmowę udostępnienia akt w postępowaniu przygotowawczym przysługuje stronom zażalenie; na zarządzenie prokuratora zażalenie przysługuje do sądu.

Stąd też w uzasadnieniu zarządzenia o odmowie udostępnienia akt należy wskazać okoliczności świadczące np. o zagrożeniu interesów świadka, pokrzywdzonego, podejrzanego, o ryzyku przedwczesnego ujawnienia dowodów, ich utraty lub zniekształcenia, o ryzyku zastraszania świadków czy współpodejrzanych. W zarządzeniu o odmowie udostępnienia akt należy uprawdopodobnić takie zagrożenie i wskazać czy odmowa udostępnienia dotyczy całości akt, czy części, np. tylko protokołów przesłuchań świadków. Na zarządzenie wydane przez policjanta zażalenie wnosi się do prokuratora nadzorującego postępowanie,

co nie współgra ze znowelizowanym art. 159 k.p.k.¹⁰²

Niezależnie od zgody prowadzącego postępowanie, po nowelizacji strony, a nie tylko oskarżony, mają prawo otrzymać bezpłatnie jeden uwierzytelniony odpis każdego orzeczenia (art. 157 § 1 i 2 k.p.k.):

Art. 157. § 1. Stronom oraz osobom, których orzeczenie bezpośrednio dotyczy, należy na ich żądanie nieodpłatnie wydać jeden uwierzytelniony odpis każdego orzeczenia. Odpis wydaje się z uzasadnieniem, jeżeli je sporządzono.

§ 2. W sprawach, w których wyłączono jawność ze względu na ważny interes państwa, osobom, o których mowa w § 1, wydaje się tylko odpis orzeczenia kończącego postępowanie w danej instancji, bez uzasadnienia.

§ 3. Nie można odmówić stronie zezwolenia na sporządzenie odpisu protokołu czynności, w której strona uczestniczyła lub miała prawo uczestniczyć, jak również dokumentu pochodzącego od niej lub sporządzonego z jej udziałem.

Biorąc pod uwagę nową koncepcję materiałów załączanych do aktu oskarżenia (art. 334 k.p.k.) i w związku z tym uprawnienie stron, obrońców i pełnomocników do składania po końcowym zapoznaniu z aktami postępowania przygotowawczego wniosków o uzupełnienie materiału dowodowego przekazywanego sądowi z aktem oskarżenia (art. 321 § 5, art. 338 § 1 i art. 381 § 2 k.p.k.), a także dostęp na etapie postępowania sądowego do akt postępowania przygotowawczego w części, w jakiej nie przekazano ich sądowi, także dla utrwalenia ich w wersji elektronicznej (art. 156 § 1 a k.p.k.) można wnioskować, że coraz częściej obrońcy i pełnomocnicy będą wnosić o udostępnienie akt i możliwość wykonania ich kopii, aby mieć realną możliwość efektywnej obrony.¹⁰³

¹⁰² T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz., Tom I, wyd. 6, Warszawa 2014, s. 540;

¹⁰³ Ibidem, s. 534-535.

Art. 321 § 5. W terminie 3 dni od dnia zapoznania się z materiałami postępowania strony, obrońcy lub pełnomocnicy mogą składać wnioski dowodowe, a także wnioski o uzupełnienie materiału dowodowego, który ma być przekazany sądowi wraz z aktem oskarżenia, o określone dokumenty zawarte w aktach sprawy.

Jest to ściśle związane z nowym sposobem dowodzenia przed sądem, gdzie aktywnością będą musiały wykazać się strony, a sąd występował będzie w roli bezstronnego arbitra. Zgodnie z tym założeniem, ustawą nowelizującą k.p.k. z dnia 27 września 2013r., a następnie jeszcze ustawą z dnia 20 lutego 2015 r., zmieniono treść art. 167 k.p.k.:

Art. 167. § 1. W postępowaniu przed sądem, które zostało wszczęte z inicjatywy strony, dowody przeprowadzane są przez strony po ich dopuszczeniu przez przewodniczącego lub sąd. W razie niestawiennictwa strony, na której wniosek dowód został dopuszczony, a także w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, dowód przeprowadza sąd w granicach tezy dowodowej. W wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami, sąd może dopuścić i przeprowadzić dowód z urzędu.

§ 2. W innym postępowaniu przed sądem niż wymienione w § 1 oraz w postępowaniu przygotowawczym dowody przeprowadzane są przez organ procesowy prowadzący postępowanie. Nie wyłącza to prawa do zgłoszenia wniosku dowodowego przez stronę.

Art. 167 k.p.k. ogranicza zatem możliwość przeprowadzania dowodów przez sąd, precyzując okoliczności w jakich może to nastąpić, tj. nieobecność strony wnioskującej bądź w innych szczególnych wypadkach, ale tylko w granicach tezy dowodowej (§ 1). Natomiast dowód przeprowadzany przez sąd z urzędu, będzie mógł dotyczyć np. stanu zdrowia psychicznego oskarżonego lub powołania innego biegłego,

bądź uzyskania danych o wcześniejszej karalności oskarżonego.

Pewne ograniczenie w uzyskiwaniu dowodów, z obawy przed „nielegalnym” ich zdobywaniem wprowadza art. 168 a k.p.k.:

Art. 168a. Niedopuszczalne jest przeprowadzenie i wykorzystanie dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 k.k.

Ustawodawca użył tu sformułowania „czyn zabroniony” a nie „przestępstwo”, ale jednocześnie odwołał się tylko do kodeksu karnego. Czy zatem będzie mógł być przeprowadzony przed sądem dowód uzyskany np. w drodze popełnienia wykroczenia (np. samowolne użycie jako dowodu przed sądem cudzej rzeczy ruchomej - co wyczerpie znamiona art. 127 k.w.)?

Przepisy art. 168 k.p.k. nie przewidują żadnej specjalnej procedury stwierdzenia przez organ prowadzący postępowanie popełnienia czynu zabronionego. Wydaje się, że sąd / prokurator będzie dokonywał weryfikacji zgłoszonych wniosków dowodowych na bieżąco, bez konieczności oczekiwania na orzeczenie w odrębnym postępowaniu np. o czyn z art. 231 k.k., art. 267 k.k. Pozwala na to właśnie użycie sformułowania „czyn zabroniony”, a nie „przestępstwo”.

Z jednej strony zatem nowelizacja k.p.k. daje stronom szersze możliwości gromadzenia i przeprowadzania dowodów (tzw. dowody prywatne – art. 393 § 3 k.p.k.), ale też zabezpiecza prawidłowy przebieg postępowania poprzez wykluczenie dowodów uzyskanych dla jego celów za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 k.k. Spodziewać się też można, że obrona będzie się powoływała na ten przepis próbując wykluczyć z postępowania dowody uzyskane przez Policję, wskazując że zostały uzyskane poprzez przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków (art. 231 k.k.). Należy zatem kłaść większy nacisk na prawidłowe wykonywanie czynności przez funkcyjona-

riuszy i właściwe dokumentowanie czynności dowodowych (co w kontekście znowelizowanego art. 311 k.p.k. może stwarzać pewne problemy, np. protokół ograniczony z przesłuchania świadka czy notatka urzędowa z rozpytania w śledztwie powierzonym).

Z uwagi na to, że strony będą składały do sądu wnioski o przeprowadzenie dowodów w zakresie sformułowanej tezy dowodowej (np. wniosek o przesłuchanie na rozprawie świadka na określoną okoliczność), będzie to wymagało od nich znajomości materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym, chociażby celem określenia tezy dowodowej. Dlatego szczególnego znaczenia nabiera instytucja zapoznania (w miejsce dotychczasowego zaznajomienia) podejrzanego i jego obrońcy z materiałami postępowania przygotowawczego, po jego zakończeniu. Znowelizowany art. 321 k.p.k. przewiduje nareszcie takie samo uprawnienie dla pokrzywdzonego i jego pełnomocnika:

Art. 321. § 1. Jeżeli istnieją podstawy do zamknięcia śledztwa, na wniosek podejrzanego, pokrzywdzonego, obrońcy lub pełnomocnika o umożliwienie końcowego zapoznania się z materiałami postępowania, prowadzący postępowanie powiadamia wnioskującego o możliwości przejrzenia akt i wyznacza mu termin do zapoznania się z nimi, zapewniając udostępnienie mu akt sprawy wraz z informacją, jakie materiały z tych akt, stosownie do wymogów określonych w art. 334 § 1, będą przekazane sądowi wraz z aktem oskarżenia, i pouczeniem go o uprawnieniu wskazanym w § 5, co odnotowuje się w protokole końcowego zapoznania się strony, obrońcy lub pełnomocnika z materiałami postępowania. W celu przejrzenia akt prokurator może udostępnić akta w postaci elektronicznej.

§ 2. Prokurator może ograniczyć liczbę pokrzywdzonych, którym umożliwi końcowe zapoznanie się z materiałami postępowania, o którym mowa w § 1, jeżeli jest to konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego

wego toku postępowania. W takim wypadku pozostali pokrzywdzeni mają prawo do przejrzenia akt, a prowadzący postępowanie zapewnia im udostępnienie akt sprawy wraz z informacją, jakie materiały z tych akt, stosownie do wymogów określonych w art. 334 § 1, będą przekazane sądowi wraz z aktem oskarżenia, i poucza ich o uprawnieniu wskazanym w § 5. O przejrzeniu akt przez każdego z tych pokrzywdzonych, udzielonej informacji i pouczeniu zamieszcza się adnotację w aktach sprawy.

§ 3. Termin zapoznania się strony, obrońcy i pełnomocnika z materiałami śledztwa powinien być tak wyznaczony, aby od dnia doręczenia zawiadomienia o możliwości takiego zapoznania się upłynęło co najmniej 7 dni.

§ 4. Nieusprawiedliwione niestawiennictwo podejrzanego, pokrzywdzonego, obrońcy i pełnomocnika w wyznaczonym terminie mimo prawidłowego doręczenia im zawiadomienia nie tamuje dalszego postępowania.

§ 5. W terminie 3 dni od dnia zapoznania się z materiałami postępowania strony, obrońcy lub pełnomocnicy mogą składać wnioski dowodowe, a także wnioski o uzupełnienie materiału dowodowego, który ma być przekazany sądowi wraz z aktem oskarżenia, o określone dokumenty zawarte w aktach sprawy.

§ 6. Wnioski dowodowe, o których mowa w § 5, mogą być przez prokuratora nieuwzględnione, jeżeli cele postępowania przygotowawczego, o których mowa w art. 297 § 1, zostały osiągnięte, a wnioski te nie mają wpływu na zakres ustaleń wskazanych w art. 297 § 1 pkt 5, chyba że chodzi o wniosek dotyczący dowodu, którego nieprzeprowadzenie grozi jego utratą lub zniekształceniem. W razie nieuwzględnienia wniosku dowodowego strony prokurator przekazuje ten wniosek wraz z aktem oskarżenia sądowi. Przewodniczący składu orzekającego lub sąd rozstrzyga w przed-

miocie wniosku przed rozprawą (zob. art. 352 k.p.k. - przypis autora).

§ 7. Jeżeli nie zachodzi potrzeba uzupełnienia śledztwa, wydaje się postanowienie o jego zamknięciu.

Art. 352. Przewodniczący składu orzekającego po rozważeniu wniosków stron dopuszcza dowody i zarządza ich sprowadzenie na rozprawę. Przepis art. 368 stosuje się odpowiednio.

Prawo do końcowego zapoznania się z materiałami postępowania przygotowawczego art. 321 k.p.k.

Nowelizacja k.p.k. z dnia 27 września 2013 r. oraz ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny i niektórych innych ustaw, wprowadzają istotne zmiany w konstrukcji końcowego zaznajomienia (zapoznania) z materiałami dochodzenia i śledztwa:

- uprawnionym do końcowego zapoznania będzie nie tylko podejrzany i jego obrońca, ale również pokrzywdzony i jego pełnomocnik, którzy złożą w tym przedmiocie stosowny wniosek;
- prokurator będzie mógł ograniczyć liczbę pokrzywdzonych, którzy będą mogli się zapoznać z materiałami postępowania w przypadku ich dużej liczby (np. sprawy z Allegro), jeżeli będzie to konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania;
- technicznie to uprawnieni sami będą zapoznawać się z materiałem dowodowym i przeglądać akta, w miejsce zaznajamiania przez organ procesowy;
- organ procesowy będzie tak jak dotychczas wyznaczał termin zapoznania i powiadamiał o nim uprawnionych, ale dodatkowo (w związku z nowym brzmieniem art. 334 k.p.k.) będzie miał obowiązek poinformować, które z materiałów będą przekazane wraz z aktem oskarżenia do sądu (w tym zakresie będzie musiał się policjant wcześniej skon-

sultować z prokuratorem) i pouczyć o prawie złożenia wniosków dowodowych oraz wniosków o uzupełnienie materiału dowodowego, przekazywanego do sądu o określone dokumenty z akt sprawy (§ 5 art. 321 k.p.k.), co będzie odnotowywane w protokole końcowego zapoznania się strony.¹⁰⁴

Jednak nowe brzmienie § 6 w art. 321 przewiduje, że wnioski dowodowe, o których mowa w § 5, mogą być przez prokuratora nieuwzględnione, jeżeli cele postępowania przygotowawczego, o których mowa w art. 297 § 1, zostały osiągnięte, a wnioski te nie mają wpływu na zakres ustaleń wskazanych w art. 297 § 1 pkt 5, chyba że chodzi o wniosek dotyczący dowodu, którego nieprzeprowadzenie grozi jego utratą lub zniekształceniem. Prokurator, w razie nieuwzględnienia wniosku dowodowego strony, przekazuje ten wniosek wraz z aktem oskarżenia sądowi. Przewodniczący składu orzekającego lub sąd rozstrzyga w przedmiocie wniosku przed rozprawą.

Koresponduje to z treścią znowelizowanego art. 334 § 2 k.p.k.

§ 2. Na żądanie strony, zgłoszone w trybie wskazanym w art. 321 § 5, oskarżyciel publiczny dołącza (!) do aktu oskarżenia również inne, wskazane w tym żądaniu, materiały postępowania przygotowawczego.

Wniosek o zobowiązanie prokuratora do uzupełnienia materiałów postępowania przygotowawczego dołączonych do aktu oskarżenia o określone dokumenty zawarte w aktach tego postępowania, gdy ma to znaczenie dla interesu oskarżonego, może być złożony przez strony, ich obrońców i pełnomocników jeszcze przed rozpoczęciem przewodu sądowego - do sądu (nowy art. 381 § 2 k.p.k.), o czym prezes sądu lub referendarz sądowy poucza doręczając

¹⁰⁴ T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz., Tom I, wyd. 6, Warszawa 2014, s. 1095-1096;

oskarżonemu odpis aktu oskarżenia (nowy art. 338 § 1 k.p.k.).

Institucja końcowego zapoznania z materiałami postępowania przygotowawczego została uznana przez ustawodawcę na tyle istotną z punktu widzenia funkcji informacyjnej i gwarancyjnej procesu karnego, że w znowelizowanym art. 337 § 1a k.p.k. przewidział możliwość zwrotu aktu oskarżenia oskarżycielowi publicznemu wraz z aktami sprawy, jeżeli nie dokonano czynności przewidzianych w art. 321 k.p.k.:

§ 1a. Jeżeli nie dokonano czynności, o których mowa w art. 321, prezes sądu zwraca akt oskarżenia oskarżycielowi publicznemu wraz z aktami sprawy, wskazując termin do ich wykonania.

§ 2. Na zarządzenie, o którym mowa w § 1 i 1a, oskarżycielowi przysługuje zażalenie do sądu właściwego do rozpoznania sprawy.

§ 3. Oskarżyciel publiczny, który nie wnosi zażalenia, jest obowiązany wnieść w terminie wskazanym w § 1 poprawiony lub uzupełniony akt oskarżenia.

§ 4. Oskarżyciel publiczny, który nie wnosi zażalenia, jest obowiązany wnieść w terminie wskazanym w § 1a akt oskarżenia uzupełniony o wzmiankę o wykonaniu czynności, o których mowa w art. 321, lub wystąpić o przedłużenie terminu do ich wykonania.

Prawo do wnioskowania o konsensualne zakończenie postępowania karnego:

- o przeprowadzenie mediacji na podstawie art. 23a k.p.k.;
- o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy (art. 335 k.p.k.) lub bez przeprowadzania postępowania dowodowego (art. 338 a k.p.k., art. 387 k.p.k.).

Prawa i obowiązki podejrzanego w postępowaniu przyspieszonym

Nowelizacja k.p.k. z dnia 27 września 2013 r. zniosła w procesie karnym postępowanie uproszczone, więc do postępowania przyspieszonego stosuje się przepisy o postępowaniu zwyczajnym, chyba że przepisy rozdziału 54a k.p.k. stanowią inaczej. Nowe uregulowania w tym rozdziale są w znacznej mierze związane z likwidacją postępowania uproszczonego. W zakresie praw i obowiązków podejrzanego odmienności polegają przede wszystkim na odrębnym pouczeniu podejrzanego.

Art. 517 c § 2. Podejrzanego poucza się o jego uprawnieniach: do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, do korzystania z pomocy obrońcy, do złożenia - już w toku dochodzenia - wniosku, o którym mowa w art. 338a, a także o możliwości złożenia przez prokuratora wniosku, o którym mowa w art. 335 § 1, oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 74, art. 75, art. 138 i art. 139. Pouczenie to należy wręczyć podejrzanemu na piśmie za potwierdzeniem odbioru.

§ 2a. W wypadku określonym w art. 517b § 2a podejrzanego należy pouczyć ponadto o treści art. 517b § 2a i 2c, art. 517e § 1a i art. 517ea.

§ 3. (uchylony).

Pouczenie dla podejrzanego o jego prawach i obowiązkach w postępowaniu przyspieszonym stanowi fragment Pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach podejrzanego w postępowaniu karnym, obowiązującego od 7 lipca 2014 r. Ponieważ nie wyczerpuje ono pełnego katalogu uprawnień i obowiązków zawartych w Rozdziale 54a k.p.k., w Biurze Służby Kryminalnej KGP opracowano dodatkowy druk Pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach podejrzanego/ oskarżonego w postępowaniu przyspieszonym (MS – 89). Wzór owego

pouczenia został rozesłany do wszystkich komendantów wojewódzkich i komendanta Stołecznego pismem z dnia 24 czerwca 2014r., L.dz. KR- WSKS- 3662/14/WR, z poleceniem stosowania.

Różnica w porównaniu do postępowania zwyczajnego polega tu w zasadzie na wskazaniu możliwości skorzystania z instytucji z art. 338a k.p.k. (w miejsce dawnego 387 § 1 k.p.k.) tj. wniosek oskarżonego, składany przed doręczeniem zawiadomienia o terminie rozprawy, o skazanie bez postępowania dowodowego przed sądem oraz art. 335 k.p.k., tj. skierowanie wniosku przez prokuratora o skazanie bez przeprowadzania rozprawy. Ponadto w sytuacji, kiedy odstąpiono od przymusowego doprowadzenia sprawcy do sądu i zapewnione zostało uczestniczenie przez sprawcę w czynnościach sądowych, w szczególności składanie wyjaśnień w drodze wideokonferencji (art. 517 b § 2 a k.p.k.), należy podejrzanego pouczyć, że również ustanowiony obrońca i ewentualnie tłumacz uczestniczy w czynnościach sądowych w ten sam sposób, w miejscu przebywania sprawcy:

Art. 517 b § 2a. Można odstąpić od przymusowego doprowadzenia do sądu sprawcy ujętego w warunkach określonych w § 1, jeżeli zostanie zapewnione uczestniczenie przez sprawcę we wszystkich czynnościach sądowych, w których ma on prawo uczestniczyć, w szczególności złożenie przez niego wyjaśnień, przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tych czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku. W takim wypadku złożenie wniosku o rozpoznanie sprawy jest równoznaczne z przekazaniem sprawcy do dyspozycji sądu.

§ 2b. W wypadku określonym w § 2a we wszystkich czynnościach sądowych przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tych czynności na odległość, bierze udział w miejscu przebywania sprawcy referendarz sądowy lub asystent sędziego zatrudniony w sądzie, w którego okręgu przebywa sprawca.

§ 2c. Jeżeli w wypadku określonym w § 2a został ustanowiony obrońca, uczestniczy on w czynnościach sądowych przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tych czynności na odległość, w miejscu przebywania sprawcy.

§ 2d. Jeżeli w wypadku określonym w § 2a w odniesieniu do sprawcy zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 204 § 1, tłumacz uczestniczy w czynnościach sądowych przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tych czynności na odległość, w miejscu przebywania sprawcy.

W postępowaniu przyspieszonym, w przypadku zapewnienia uczestnictwa podejrzanego w postępowaniu w drodze wideokonferencji, może on składać wnioski oraz inne oświadczenia oraz dokonywać czynności procesowych wyłącznie ustnie do protokołu (art. 517ea § 1). O treści wszystkich pism procesowych, które wpłynęły do akt sprawy od chwili przekazania do sądu wniosku o rozpoznanie sprawy, sąd jest obowiązany poinformować przy najbliższej czynności procesowej oskarżonego oraz jego obrońcę. Na żądanie oskarżonego lub obrońcy sąd ma obowiązek odczytać treść tych pism. W wypadku określonym w art. 517b § 2a pisma procesowe oskarżonego i jego obrońcy, których nie można było przekazać do sądu, mogą być przez nich odczytane na rozprawie. Z chwilą ich odczytania wywołują one skutek procesowy i są traktowane jako czynności dokonane w formie ustnej.

Ustawa nowelizująca k.p.k. z dnia 27 września 2013 r. przewiduje nowe brzmienie art. 517e k.p.k.:

Art. 517e. § 1. Odpis wniosku o rozpoznanie sprawy prezes sądu lub sąd doręcza oskarżonemu oraz jego obrońcy, jeżeli został ustanowiony, oznaczając czas na przygotowanie do obrony. Oskarżonemu należy umożliwić kontakt z obrońcą bez obecności osób trzecich.

§ 1a. W wypadku określonym w art. 517b § 2a prezes sądu lub sąd, w sposób wskaza-

ny w art. 137, zawiadamia oskarżonego oraz jego obrońcę, jeżeli został ustanowiony, o doręczeniu wniosku o rozpoznanie sprawy i oznacza czas na przygotowanie się do obrony. Oskarżonemu oraz jego obrońcy doręcza się za pokwitowaniem przez funkcjonariusza Policji odpisy wniosku o rozpoznanie sprawy oraz udostępnia się kopie dokumentów, o których mowa w art. 517d § 1a. Zatrzymanemu oskarżonemu należy umożliwić, w miejscu jego przebywania, kontakt z obrońcą bez obecności osób trzecich.

§ 2. (uchylony).

§ 3. Sąd przystępuje niezwłocznie do rozpoznania sprawy. Przepisów art. 339 § 1 pkt 1 i 2, art. 351 § 1 oraz art. 353 nie stosuje się.

§ 4. (uchylony).

Ostatnią zmianą w zakresie praw i obowiązków oskarżonego w postępowaniu przyspieszonym, wprowadzoną nowelą k.p.k. z dnia 27 września 2013 r., jest przesunięcie rozpoczęcia biegu terminu do złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku z daty jego ogłoszenia na datę doręczenia wyroku:

Art. 517h. § 1. Wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku może być zgłoszony ustnie do protokołu rozprawy lub posiedzenia albo złożony na piśmie w terminie zawitym 3 dni od daty doręczenia wyroku. Wniosek nie pochodzący od oskarżonego powinien wskazywać tego z oskarżonych, którego dotyczy.

Prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne stosowanie środków przymusu procesowego oraz kar i środków karnych

Ustawa nowelizująca k.p.k. z dnia 27 września 2013 r. w bardzo szerokim zakresie dokonała zmian odnośnie prawa do odszkodowania i zadośćuczynienia. Od 1 lipca 2015 r. wejdą w życie nowe uregulowania rozdziału 58 k.p.k. ze zmienioną nazwą

„Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu”, gdzie obecny zapis o „zatrzymaniu i tymczasowym aresztowaniu” został zmieniony na ogólniejszy, tj. „środki przymusu”, co już świadczy o rozszerzeniu uprawnienia do odszkodowania i zadośćuczynienia na przypadki niesłusznego stosowania wszelkich środków przymusu procesowego:

Art. 552. § 1. Oskarżonemu, który w wyniku kasacji lub wznowienia postępowania został uniewinniony lub wobec którego orzeczono łagodniejszą karę lub środek karny albo środek związany z poddaniem sprawcy próbie, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem niego w całości lub w części kary lub środka, których nie powinien być ponieść, oraz wykonywania wobec niego środka przymusu określonego w dziale VI. W razie ponownego skazania oskarżonego odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje za niezasadne wykonywanie środków przymusu w zakresie, w jakim nie zostały zaliczone na poczet orzeczonych kar lub środków.

Przepis powyższy stosuje się także, jeżeli po uchyleniu skazującego orzeczenia postępowanie umorzono wskutek okoliczności, których nie uwzględniono we wcześniejszym postępowaniu oraz gdy stosowano środki zabezpieczające.

§ 4. Prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia z racji niesłusznego wykonania kary lub środka karnego przysługuje również, jeżeli w wyniku kasacji lub wznowienia postępowania stwierdzono, że zarządzenie wykonania kary, której wykonanie warunkowo zawieszono lub z której wykonania warunkowo zwolniono, albo podjęcie warunkowo umorzonego postępowania i orzeczenie wobec sprawcy kary lub środka karnego było niewątpliwie niezasadne.

Art. 552a. § 1. W razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia wobec niego postępowania w wypadkach innych niż określone w art. 552 § 1-3 oskarżonemu przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonywania wobec niego w tym postępowaniu środków przymusu, o których mowa w dziale VI.

§ 2. Roszczenie o odszkodowanie lub zadośćuczynienie, o którym mowa w § 1, przysługuje także oskarżonemu w razie skazania z tytułu niezasadnego wykonywania środków zapobiegawczych lub zabezpieczenia majątkowego w zakresie, w jakim z uwagi na rodzaj i rozmiar orzeczonych kar lub środków karnych nie można było zaliczyć na ich poczet okresów wykonywania odpowiednich środków zapobiegawczych podlegających takiemu zaliczeniu lub w pełni wykorzystać zastosowanego zabezpieczenia majątkowego.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio w razie orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania.

Art. 552b. Prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia przysługuje również osobie innej niż oskarżony w razie niewątpliwie niesłusznego zatrzymania w związku z postępowaniem karnym.

Roszczenie o odszkodowanie lub zadośćuczynienie nie przysługuje podejrzanemu, który w zamiarze wprowadzenia w błąd organu ścigania lub sądu złożył fałszywe wyjaśnienia i spowodował tym niekorzystne dla siebie orzeczenie w przedmiocie skazania, warunkowego umorzenia postępowania, zastosowania środka zabezpieczającego albo wykonania środka przymusu (art. 553 § 1 k.p.k.).

Również w przypadku bezprawnego utrudniania postępowania przez podejrzanego/oskarżonego, jeżeli z tego powodu zastosowano środki przymusu, nie przysługuje mu roszczenie o odszkodowanie lub zadośćuczynienie (art. 553 § 2 k.p.k.).

Art. 553 § 3. Roszczenie o odszkodowanie lub zadośćuczynienie z tytułu wykonywania środka zapobiegawczego zastosowanego na podstawie art. 258 § 3 nie przysługuje, jeżeli umorzenie postępowania nastąpiło z uwagi na niepoczytalność.

§ 4. Roszczenie o odszkodowanie nie przysługuje również, jeżeli przed wystąpieniem z tym roszczeniem okres wykonywania kar, środków karnych, środków zabezpieczających lub środków przymusu, których dotyczy wniosek o odszkodowanie, został zaliczony oskarżonemu na poczet kar, środków karnych lub środków zabezpieczających w innym postępowaniu, co nie wyklucza dochodzenia roszczeń o zadośćuczynienie z powodu ich wykonania.

§ 5. Przepisu § 1 nie stosuje się do osób składających oświadczenie w warunkach określonych w art. 171 § 4, 5 i 7, jak również gdy szkoda lub krzywda powstała na skutek przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązku przez funkcjonariusza publicznego.

§ 6. W wypadku przyczynienia się przez oskarżonego do wydania orzeczenia, o którym mowa w § 1 lub 2, przepis art. 362 Kodeksu cywilnego stosuje się odpowiednio.

Art. 553a. Ustalając wysokość odszkodowania, sąd uwzględni zaliczenie oskarżonemu okresu niesłusznego stosowania kar, środków karnych, środków zabezpieczających lub środków przymusu, których dotyczy wniosek o odszkodowanie, na poczet kar, środków karnych lub środków zabezpieczających orzeczonych w innym postępowaniu.

Art. 555. Roszczenia przewidziane w niniejszym rozdziale przedawniają się po upływie 3 lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, a w wypadku określonym w art. 552b - po upływie 3 lat od daty zwolnienia.

Art. 557. § 1. W razie naprawienia szkody oraz zadośćuczynienia za krzywdę, Skarb

Państwa ma roszczenie zwrotne do osób, które swym bezprawnym zachowaniem spowodowały niesłuszne skazanie, zastosowanie środka zabezpieczającego lub środka przymusu albo niesłuszne zarządzenie wykonania kary warunkowo zawieszonej lub kary, z której wykonania zwolniono oskarżonego, albo niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie osoby, wobec której nie prowadzono postępowania karnego.

Obowiązki podejrzanego w świetle nowelizacji k.p.k. z dnia 27 września 2013 r. oraz z dnia 20 lutego 2015 r.

Obowiązek poddania się określonym badaniom i czynnościom

Podejrzany/oskarżony nie ma obowiązku dowodzenia swej niewinności ani obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść (art. 74 § 1 k.p.k.). Niewinność oskarżonego wynika z domniemania niewinności określonego w art. 5 § 1 k.p.k., nie musi być zatem dowodzona. Oskarżony nie może też być przymuszany do dostarczania dowodów przeciwko sobie. Ich zebranie i utrwalenie jest zadaniem organów ścigania.¹⁰⁵ Zakaz wymuszania aktywności podejrzanego/oskarżonego nie oznacza jednak braku obowiązku znoszenia pewnych działań na jego ciele, dostarczających takich dowodów. Art. 74 § 2 k.p.k. przewiduje katalog badań i czynności, którym podejrzany/oskarżony ma obowiązek się poddać:

Art. 74 § 2. Oskarżony jest obowiązany poddać się:

- 1) oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała; wolno także w szczególności od oskarżonego pobrać odciski, fotografować go oraz okazać w celach rozpoznawczych innym osobom,
- 2) badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na jego ciele, z

¹⁰⁵ T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz., Tom I, wyd. 6, Warszawa 2014, s. 329.

wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem że dokonywane są przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i nie zagrażają zdrowiu oskarżonego, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest nieodzowne; w szczególności oskarżony jest obowiązany przy zachowaniu tych warunków poddać się pobraniu krwi, włosów lub wydzielin organizmu, z zastrzeżeniem pkt 3, 3) pobraniu przez funkcjonariusza Policji wymazu ze śluzówki policzków, jeżeli jest to nieodzowne i nie zachodzi obawa, że zagrażałoby to zdrowiu oskarżonego lub innych osób.

Natomiast art. 74 § 3 k.p.k. wprowadza obowiązek osoby podejrzanego poddania się określonym badaniom i czynnościom.

Art. 74 § 3. W stosunku do osoby podejrzanego można dokonać badań lub czynności, o których mowa w § 2 pkt 1, a także, przy zachowaniu wymagań określonych w § 2 pkt 2 lub 3, pobrać krew, włosy, wymaz ze śluzówki policzków lub inne wydzieliny organizmu.

Poddanie się tym czynnościom i badaniom oznacza jedynie obowiązek znoszenia przez osobę podejrzaną, podejrzanego, oskarżonego określonych działań ze strony uprawnionych podmiotów, podejmowanych nawet z użyciem siły fizycznej w przypadku sprzeciwu osoby, np. przymusowe doprowadzenie na badania. Nowelizacja k.p.k. z dnia 27 września 2013 r. wprowadziła nowy § 3a do art. 74 k.p.k., obowiązujący od 9 listopada 2013r., wyraźnie przewidujący możliwość stosowania środków przymusu w przypadku odmowy poddania się obowiązkowi określonym w art. 74 k.p.k.

Art. 74 § 3a. Oskarżonego lub osobę podejrzaną wzywa się do poddania się obowiązkowi wynikającemu z § 2 i 3. W razie odmowy poddania się tym obowiązkowi oskarżonego lub osobę podejrzaną można zatrzymać i przymusowo doprowadzić,

a także stosować wobec nich siłę fizyczną lub środki techniczne służące obezwładnieniu, w zakresie niezbędnym do wykonania danej czynności.

Dotychczas stosowanie w tym zakresie niezbędnych środków przymusu było uregulowane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie poddawania badaniom lub wykonywania czynności z udziałem oskarżonego oraz osoby podejrzanej (Dz. U. nr 33, poz. 299), które wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 marca 2013 r., sygn. akt U 2/11, (Dz. U. z dnia 20 marca 2013 r., poz. 375) zostało uznane za częściowo niezgodne z delegacją ustawową oraz z Konstytucją RP:

Trybunał Konstytucyjny orzeka:

1. § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie poddawania badaniom lub wykonywania czynności z udziałem oskarżonego oraz osoby podejrzanej (Dz. U. nr 33, poz. 299):

- a) jest niezgodny z art. 74 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. nr 89, poz. 555, ze zm.) oraz art. 92 ust. 1, art. 41 ust. 1 i art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- b) nie jest niezgodny z art. 22 ust. 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2012 r. poz. 159 i 742).

2. § 5 ust. 2 rozporządzenia powołanego w punkcie 1 jest niezgodny z art. 74 § 4 ustawy z 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego oraz art. 92 ust. 1 i art. 41 ust. 1 Konstytucji.

3. § 10 ust. 1 rozporządzenia powołanego w punkcie 1, w części zawierającej słowa „mimo zastosowania przymusu bezpośredniego”, jest niezgodny z art. 74 § 4 ustawy z 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego oraz art. 92 ust. 1 i art. 41 ust. 1 Konstytucji.

W związku z tym, że stosowanie środków przymusu wymaga regulacji ustawowej, nowy § 3a przewiduje możliwość zatrzymania i przymusowego doprowadzenia oskarżonego lub osoby podejrzanej oraz stosowanie wobec nich środków fizycznych lub technicznych służących obezwładnieniu w zakresie niezbędnym do wykonania danej czynności. Zasady zaś stosowania środków przymusu bezpośredniego przez poszczególne służby przy wykonywaniu ich obowiązków określa aktualnie ustawa z dnia 24 maja 2013r., o stosowaniu przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. poz. 628), obowiązująca od 5 czerwca 2013 r.

Nie można jednak wymusić na podejrzanym, oskarżonym udzielania odpowiedzi na stawiane mu pytania, przymuszać do przyjęcia środków chemicznych powodujących wydalenie z organizmu znajdującego się w nim dowodu, zakładać nielegalnego podsłuchu w celu, by nagrać jego zwierzenia wobec współwięźnia.¹⁰⁶

Obowiązek stawiania się na wezwania i powiadamiania o zmianie miejsca zamieszkania lub pobytu

Art. 75. § 1. Oskarżony jest obowiązany zawiadamiać organ prowadzący postępowanie o każdej zmianie miejsca swego zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, a jeżeli pozostaje na wolności, jest obowiązany ponadto stawić się na każde wezwanie w toku postępowania karnego, o czym należy oskarżonego uprzedzić przy pierwszym przesłuchaniu.

§ 2. W razie nieusprawiedliwionego niewstawiennictwa oskarżonego można zatrzymać go i sprowadzić przymusowo.

Przepis ten normuje obowiązek oskarżonego stawiennictwa na każde wezwanie organu procesowego, informowania

¹⁰⁶ T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz., Tom I, wyd. 6, Warszawa 2014, s. 330.

o każdorazowej zmianie miejsca zamieszkania oraz o zmianie miejsca pobytu na okres dłuższy niż 7 dni, także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie. O obowiązkach tych oskarżony powinien być pouczone. W postępowaniu przygotowawczym pouczenie takie przewiduje art. 300 k.p.k. Dopełnienie obowiązku pouczenia podejrzanego, oskarżonego jest o tyle istotne, że stanowi to warunek niezbędny do ewentualnego stosowania zatrzymania i przymusowego doprowadzenia w przypadku nieusprawiedliwionego niestawienia na wezwanie. Za nieusprawiedliwione niestawienie traktuje się zarówno sytuację, gdy podejrzały/oskarżony pomimo potwierdzenia przyjęcia wezwania, nie stawiał się bez podania usprawiedliwiających go powodów, jak też gdy nie można mu doręczyć wezwania z powodu zmiany miejsca zamieszkania lub pobytu bez powiadomienia organu procesowego, również z powodu pozbawienia go wolności w innej sprawie.¹⁰⁷

Nowe uregulowanie art. 75 § 1 k.p.k. wejdzie w życie 1 lipca 2015 r. Koresponduje ono z nowym brzmieniem również znowelizowanego art. 139 § 1 k.p.k.:

Art. 139. § 1. Jeżeli strona, nie podając nowego adresu, zmienia miejsce zamieszkania lub nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, pismo wysłane pod tym adresem uważa się za doręczone.

§ 2. (uchylony).

§ 3. Przepis § 1 nie dotyczy pism wysłanych po raz pierwszy po prawomocnym uniewinnieniu oskarżonego.

Fikcję doręczenia, tj. uznanie pisma za doręczone pomimo faktycznego nieuczynienia tego, przyjęto również w innych przepisach, tj. znowelizowany art. 133 § 2 k.p.k. (wejście w życie od 1 lipca 2015 r.):

Art. 133. § 1. Jeżeli doręczenia nie można dokonać w sposób wskazany w art. 132, pismo przesłane za pośrednictwem operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe pozostawia się w najbliższej placówce pocztowej tego operatora pocztowego, a przesłane w inny sposób w najbliższej jednostce Policji albo we właściwym urzędzie gminy.

§ 2. O pozostawieniu pisma w myśl § 1 doręczający umieszcza zawiadomienie w skrzynce do doręczania korespondencji bądź na drzwiach mieszkania adresata lub w innym widocznym miejscu ze wskazaniem, gdzie i kiedy pismo pozostawiono oraz że należy je odebrać w ciągu 7 dni; w razie bezskutecznego upływu tego terminu, należy czynność zawiadomienia powtórzyć jeden raz. W razie dokonania tych czynności pismo uznaje się za doręczone.

oraz w art. 138 k.p.k.:

Art. 138. Strona, a także osoba niebędąca stroną, której prawa zostały naruszone, przebywająca za granicą, ma obowiązek wskazać adresata dla doręczeń w kraju; w razie nieuczynienia tego pismo wysłane na ostatnio znany adres w kraju albo, jeżeli adresu tego nie ma, załączone do akt sprawy uważa się za doręczone.

Istnieje zatem możliwość, że wobec podejrzanego/oskarżonego, który nie stawiał się na wezwanie bez usprawiedliwienia, gdyż faktycznie go nie otrzymał a przyjęto fikcję doręczenia, zostanie wydane postanowienie o zatrzymaniu i przymusowym doprowadzeniu. Stąd bardzo istotne jest właściwe pouczenie go o treści w/w przepisów.

¹⁰⁷ Ibidem, s. 336.

Zmiany w zakresie normatywnych podstaw ustalania stosunków majątkowych i źródeł dochodu oskarżonego - art. 213 § 1a k.p.k., wprowadzony ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw

Z uwagi na rozwój systemów informatycznych, którymi posługuje się administracja skarbową, zbierając dane na temat wywiązywania się poszczególnych osób ze swych zobowiązań podatkowych i zaistnienie możliwości wykorzystania tych systemów dla potrzeb postępowania karnego, ww. ustawa wprowadza w art. 213 § 1a k.p.k. obowiązek organów procesowych uzyskania drogą elektroniczną informacji z systemu teleinformatycznego ministra właściwego do spraw finansów publicznych, dotyczącej stosunków majątkowych i źródeł dochodu oskarżonego, na podstawie danych znajdujących się w tym systemie.

Art. 213 § 1a. W postępowaniu należy także uzyskać informacje z systemu teleinformatycznego ministra właściwego do spraw finansów publicznych, dotyczące stosunków majątkowych i źródeł dochodu oskarżonego, w tym prowadzonych i zakończonych postępowań podatkowych, na podstawie aktualnych danych znajdujących się w tym systemie. Informację uzyskuje się drogą elektroniczną.

Uzyskane w ten sposób dane, aczkolwiek niekiedy nieodzwoiercedlające rzeczywistej sytuacji majątkowej oskarżonego, to jednak w szeregu sytuacjach pozwolą na ukształtowanie właściwej sankcji w stosunku do sprawcy, a także będą istotną wskazówką dotyczącą możliwości egzekwowania orzeczonych kar majątkowych i kosztów. Sąd z urzędu będzie zasięgał tej informacji, jeżeli od dnia otrzymania poprzedniej informacji upłynęło przynajmniej 12 miesięcy (art. 394 § 1a k.p.k.). Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych, określi, w drodze rozporządzenia, wzór i szczegółowy zakres informacji oraz sposób postępowania w celu jej uzyskania, mając na względzie potrzebę uzyskania przez organ postępowania danych niezbędnych do realizacji celów procesu, zachowanie wymogów tajemnicy ustawowo chronionej oraz okresy rozliczeniowe przyjęte dla poszczególnych zobowiązań podatkowych (art. 213 § 4 k.p.k.).¹⁰⁸

W konsekwencji wprowadzono również zmianę art. 334 § 4 k.p.k.:

Art. 334 § 4. Do aktu oskarżenia dołącza się także informację, o której mowa w art. 213 § 1a, uzyskaną nie wcześniej niż 30 dni przed wniesieniem aktu oskarżenia oraz po jednym odpisie tego aktu dla każdego oskarżonego.

¹⁰⁸ Z uzasadnienia projektu ustawy z dnia 15 maja 2014r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw; druk sejmowy nr 2393;

Robert Kreczmer

Wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile

DARKCOIN VEL DASH

Popyt, jak i nowa funkcjonalność całego systemu kryptowalut zadziwia i zarazem wprowadza element anonimowości w sferę najbliższą człowiekowi, czyli handel dobrami. Wielokrotnie można spotkać informacje o „szybujących” lub „lądujących” kursach „wirtualnej gotówki”.

Często można usłyszeć o aferach związanych z pojawianiem się potencjalnych chętnych nastawionych na łatwy zarobek, jak to miało miejsce w grudniu zeszłego roku, a ujawniono dopiero niedawno, gdzie „zniknęło” 5000 bitcoinów wartych około 2 mln dolarów z jednego z większych pośredników w płatnościach bitcoinowych. Jak uczy ten przypadek, nie trzeba być wytrawnym hackerem, aby wzbogacić się czymś kosztem, wystarczy zwykła socjotechnika i dostęp do odpowiedniej skrzynki mailowej. Tego typu działania obniżają i tak nadwątlone zaufanie do kryptowalut. Jednakże historia uczy, że jeśli coś upada, na jego miejsce rodzi się coś nowego. Taką nowością może być kryptowaluta o nazwie DASH. Do dnia 25 marca 2015 r. ta kryptowaluta nazywała się DARKCOIN. Sama nazwa DASH wskazuje na dość mocny akcent wejścia na rynek, jednak stara nazwa sugeruje chęć pozostania ekstremalnie anonimowym.

DASH (Digital Cash) – twórcy tej kryptowaluty szczytą się kilkoma „udogodnieniami”, jakie nie występują np. w najbardziej popularnych bitcoinach (BTC). Przede wszystkim stworzono technologię Darksend, mającą na celu „mieszanie monet”, jednak tu pozwolę sobie zacytować dokładną definicję: „miesza identyczne dane wejściowe różnych użytkowników i zawiera je w jedną transakcję z kilkoma docelowymi adresami. Takie rozwiązanie

uniemożliwia śledzenie transakcji i cały przepływ monet jest ukryty”¹⁰⁹.

Symbol DASH

<http://szybkaforsa.cf/> [08.11.2015]

Co to daje? Przede wszystkim bardzo głęboką anonimowość. Kolejnym elementem wyróżniającym jest zastosowanie tak zwanych „Mastermodów”, aktualnie około 1000 użytkowników - „sieć Dash została zaprojektowana w taki sposób, aby każdy, kto chce posiadać pełny węzeł sieci musi dać 1000 DASH pod zastaw oraz dostarczać sieci wiele usług.”¹¹⁰

Innowacji jest znacznie więcej, jednakże anonimowość jest podstawowym wyróżnikiem tej kryptowaluty. W tym miejscu należałoby zwrócić uwagę także, na negatywne skutki wykorzystywania tej kryptowaluty, w szczególności związane z nielegalnymi transakcjami, lub praniem brudnych pieniędzy, ale także patrząc przez pryzmat zabezpieczenia majątkowego służącego zapewnieniu wykonalności przyszłego orzeczenia. Tak więc, należałoby się zastanowić czy wprowadzenie elementarnej wiedzy na temat kryptowalut do programów szkolenia na kursach specjalistycznych, nie wpłynęłoby pozytywnie na zwiększenie skuteczności działalności funkcjonariuszy we wspomnianym obszarze?

¹⁰⁹ <http://www.coininformacje.pl/artykuly/altcoin-1-dash/> [08.11.2015]

¹¹⁰ <https://dashtalk.org/threads/siec-dash-zatwierdzenie-zdecentralizowanego-systemu-zarzadzania.5452/> [08.11.2015]

Maciej Pająk

Student IV roku Wydziału Prawa i Administracji
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

CZY W POLSCE ISTNIAŁA „MAFIA”? GENEZA PRZESTĘPCZOŚCI ZORGANIZOWANEJ W POLSCE

Przemiany ustrojowe w Polsce w latach 90. ubiegłego stulecia i przejściowa słabość państwa z nimi związana, stały się główną przyczyną znacznego wzrostu przestępczości, w tym tej najgroźniejszej, zorganizowanej. Przestępczość zorganizowana, nierzadko w rozumieniu potocznym postrzegana jest jako synonim takich określeń jak „mafia” czy „syndykat przestępczy”, tym samym ten termin odnosi się do najgroźniejszych przejawów zbiorowej działalności przestępczej¹¹¹. Obowiązujący wówczas kodeks karny i kodeks postępowania karnego z 1969 roku nie były dostosowane do radzenia sobie z nowymi zagrożeniami¹¹². Początkowo kodeks karny penalizował jedynie udział w związkach przestępnych, zaś dopiero nowelizacja z 1995 roku¹¹³ do art. 276 wprowadziła pojęcie zorganizowanej grupy przestępczej¹¹⁴. Warto zauważyć, że nawet obecnie obowiązujący kodeks karny¹¹⁵ nie zawiera definicji legalnej „przestępczości zorganizowanej”, jednak pojęcie to występuje w polskiej kryminalistyce i kryminologii. W orzecznictwie przyjmuje się, że zorganizowaną

grupą przestępczą jest ugrupowanie co najmniej trzech osób, mającym na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstw, które nie musi posiadać trwałej, rozwiniętej struktury¹¹⁶ oraz długofalowego programu działania jako związek przestępczy, jednakże charakteryzuje się elementami zorganizowania, w tym określonym podziałem ról i kierownictwem¹¹⁷. Należy również odróżnić przestępczość zorganizowaną od współdziałania przestępczego, co w orzecznictwie sądów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej często było ze sobą utożsamiane¹¹⁸. W ramach desygnatu przestępczość zorganizowana zawierają się pojęcia *związek przestępczy* i *grupa przestępcza*. Podstawowym kryterium pozwalającym wyodrębnić grupy od związków jest poziom zorganizowania, czego konsekwencją jest stopień spójności¹¹⁹. Istotne jest przy tym wypełnienie znamion takich jak świadomość celu oraz gotowość jego realizacji w przeszłości, bowiem dla ustalenia czy pewna grupa ludzi stanowi związek nie jest relewantne, czy zachodziła w niej potrzeba stosowania rygorów organizacyjnych, czy tylko zostały przewidziane. Związek prze-

¹¹¹ Wójcik J., Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej, Zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne, LEX, Warszawa 2011, s.88

¹¹² Pojęcie przestępczości zorganizowanej wprowadziła dopiero ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego (Dz.U. Nr 126, poz. 615), por. art. 5;

¹¹³ Ustawa z dnia 12 lipca 1995 r. o zmianie Kodeksu karnego, Kodeksu karnego wykonawczego oraz o podwyższeniu dolnych i górnych granic grzywien i nawiązek w prawie karnym (Dz.U. Nr 95, poz. 475);

¹¹⁴ Wójcik J., Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej..., s.88

¹¹⁵ Patrz: ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r., poz.611 z późn. zm.);

¹¹⁶ W odróżnieniu od związku przestępczego, por. wyrok SA w Katowicach z dnia 14 października 1999 r., II Aka 221/99. Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sądów Apelacyjnych, Naczelnego Sądu Apelacyjnego i Trybunału Konstytucyjnego (dodatek do czasopisma Prokuratura i Prawo);

¹¹⁷ Marek A., Kodeks karny. Komentarz, 5 wydanie, Wolters Kluwer, 2010

¹¹⁸ Szerz. Neja W., Współdziałanie a zorganizowana grupa przestępcza, problemy teorii i praktyki, Wiadza Prawnicza nr 3/2014;

¹¹⁹ Zob. M. Klepner, Pojęcie „zorganizowanej grupy” i „związku przestępczego” w świetle polskiego prawa i orzecznictwa, Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, 2000 r., nr 2, str. 45;

stępczy stanowi ugrupowanie o względnie stałej strukturze organizacyjnej, posiadające wspólny cel, program, formy współdziałania i podział zadań, kierownictwo i zasady członkostwa¹²⁰. Jednak, jak zwraca uwagę kryminolog Z. Rau, w polskich grupach nie zawsze występuje podporządkowanie i hierarchia, co nie odbiera grupie przymiotu „grupy zorganizowanej”¹²¹. Definicja zorganizowanej grupy przestępczej, która przeniknęła do polskiej doktryny prawa karnego czerpie przede wszystkim z art. 2 Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z dnia 15 listopada 2000 r.¹²², w brzmieniu: „zorganizowana grupa przestępcza oznacza posiadającą strukturę grupę składającą się z trzech lub więcej osób, istniejącą przez pewien czas oraz działającą w porozumieniu w celu popełnienia jednego lub więcej poważnych przestępstw określonych na podstawie niniejszej konwencji, dla uzyskania w sposób bezpośredni lub pośredni korzyści finansowej lub innej korzyści materialnej”. Wypracowane definicje oraz sposoby zwalczania zorganizowanych grup przestępczych w Polsce, mają wymiar zdecydowanie praktyczny, bowiem ze statystyk policyjnych wynika, że to większość rabunków i wymuszeń odbywa się w ramach struktur grupowych¹²³.

Jak zostało wspomniane na wstępie, silny rozwój przestępczości zorganizowanej nastąpił po roku 1989, choć załóżków należy dopatrywać się już w latach 70. Ich zbadanie jednak nie jest proste, bowiem jak twierdzi E. Pływaczewski: „W okresie PRL przestępczość zawodowa i zorganizowana pozostawała tematem tabu”¹²⁴, a istniejącą

starano się ukrywać, tak też nie liczone się z nią przy uchwalaniu kodeksu karnego z 1969 roku. Należy ponadto zwrócić uwagę na zmianę struktury tej przestępczości, która przed przemianami ustrojowymi skupiona była głównie wokół kradzieży i obrotu samochodami, handlu bronią, przemycie i przestępstwach gospodarczych. Właśnie popełniając powyższe przestępstwa wzrastała ranga osób, które wkrótce miały być założycielami i kierownikami największych grup przestępczych w Polsce zwanych, głównie przez dziennikarzy, ale też potocznie przez Policję, a następnie Centralne Biuro Śledcze, mafiemi¹²⁵. W latach 90. pojawiły się bowiem okoliczności sprzyjające wykorzystaniu luk w nowym prawodawstwie, mającym niedostateczne uregulowania choćby w dziedzinie prawa handlowego i gospodarczego. M. Biernacki uważa, że powstająca na początku lat 90. polska „mafia” tworzona była w dwojaki sposób: od góry - przez skorumpowanych urzędników i polityków oraz od dołu - przez coraz lepiej zorganizowanych drobnych przestępców¹²⁶. Co się tyczy pierwszej z grup, uprzywilejowana pozycja dawała dostęp do preferencyjnych kredytów, koncesji i licencji, tajnych informacji gospodarczych, bankowych¹²⁷, zaś w kwestii samego ustawodawstwa blokowała tworzenie prawa pozbawionego luk do walki z przestępczością zorganizowaną¹²⁸. To właśnie istnienie powiązań z byłymi władzami komunistycznymi było charakterystyczne dla wzrastającej w siłę przestępczości zorganizowanej krajów postkomunistycznych. Także polityczna decyzja o likwidacji Biura ds. Walki z Przestępczością Gospodarczą w 1990 r. stworzyła korzystne warunki do rozwoju przestępczości gospodarczej. Powiązania grup przestępczych ze światem polityki, a właściwie wzajemne przenikanie

¹²⁰ Kulesza J., Glosa do wyroku SN z 3 września 1998 r., VKKN 331/97, Pałestra, 2000 r., Nr 5-6, poz. 251;

¹²¹ Rau Z., *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, Kraków, 2002 r., s. 385;

¹²² Dz.U. z 2005 r., Nr 18, poz. 158;

¹²³ http://mokatow.policja.waw.pl/portal/r2/837/516/Przestepczosc_zorganizowana.html;

¹²⁴ Pływaczewski E. (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm, Zakamycze*, 2005, s. 91;

¹²⁵ Szerz. Pytlakowski P., Ornacka E., *Nowy alfabet mafii*, Rebis dom wydawniczy, 2013;

¹²⁶ Biernacki M., *Polska bez mafii*, wydawnictwo MOST, Warszawa 2002, s. 9;

¹²⁷ Pływaczewski E. (red.), op.cit., s. 93;

¹²⁸ Foks J., *ABC przestępczości zorganizowanej w Polsce*, Samuelson & Nordhaus, Warszawa 2000, s. 9;

się ich, wywołują niejednoznaczne skojarzenia i jak na wstępie potoczne nazywanie polskich grup i związków przestępczych „mafią”.

Patrząc na historyczny rozwój mafii, zamienne używanie tych pojęć „mafia” i „przestępczość zorganizowana” nie jest zasadne¹²⁹. Abstrahując od samej etymologii słowa „mafia”, która dziś zawiera wiele możliwości interpretacyjnych (np. wł. *ma fia*- „moja córka”, starofrancuskie *maufer*- „bóg zła”, arab. *mihal*- „zgromadzenie” et cetera),¹³⁰ nie ulega jednak wątpliwości, że była to organizacja samopomocy, oparta na strukturze rodowej, charakterystycznym stosunku patronatu oraz klienteli¹³¹. Słusznie z pojęciem klasycznej mafii włoskiej XX wieku kojarzony jest etos, będący zespołem zasad honorowych i zasad postępowania¹³². Mając na uwadze powyższe, Zbigniew Rau podkreśla, że mafii nie można ograniczać tylko i wyłącznie do organizacji przestępczej: „należy bowiem rozumieć mafię także jako pewien sposób życia, a nawet rodzinę połączoną nie tylko więzami przestępczo-ekonomicznymi, ale także więzami krwi”¹³³. Struktura mafii przypomina nie tylko funkcjonowanie rodziny, ale przede wszystkim armii czy samego państwa, choć jest to obraz skrzywiony. Przynależność to takiej organizacji związana była bowiem z trzema funkcjami: ochronną, represyjną i pośredniczą.

Emigranci włoscy na wzór rodaków związanych ze światem przestępczym, tworzyli struktury, które w USA nazwano pojęciem ogólnym *organized crime*. Grupy gangsterskie stały się niebawem bardzo sławne za sprawą mediów, co sprawiło, że filmy o Alphonse Capone, najsłynniejszym

mafioso, były rekordy oglądalności¹³⁴. Problem był jednak poważny, gdyż w latach 20. powstawał wielonarodowy kartel heroinowy, a prohibicja w USA stała się okazją do czerpania wielomilionowych zysków przez przestępców. Warto przy tym zauważyć, że takie działania przestępcze nie mają charakteru impulsywnego, są wynikiem prowadzonych przez wiele lat konspiracyjnych porozumień mających na celu przejęcie kontroli nad całymi gałęziami gospodarki i osiągnięciu ogromnych zysków.¹³⁵

Niewątpliwie tożsamy z powyższym cel przyświecał polskiej zorganizowanej przestępczości lat 90. Głównym źródłem dochodu z działalności przestępczości zorganizowanej były i do dziś pozostają: produkcja i obrót narkotykami, wymuszenia haraczy, napady, wyłudzenia towarów i podatków ze szkodą dla przedsiębiorców prywatnych i Skarbu Państwa¹³⁶. Czynnikiem sprzyjającym przestępczości zorganizowanej była wspomniana wcześniej niestabilność ekonomiczna kraju. Ludność pozbawiona środków do zapewnienia podstawowej egzystencji swojej i swojej rodziny poszukuje rozwiązań alternatywnych, w tym także niezgodnych z obowiązującymi aktami prawnymi¹³⁷. Do przyczyn należy także zaliczyć towarzyszącą człowiekowi od jego początków, chęci łatwego i szybkiego osiągnięcia dużych dochodów jak najmniejszym kosztem i wysiłkiem (*homo oeconomicus*). Dotyczy to przede wszystkim ludzi młodych, niedoświadczonych, nastawionych na szybki, łatwy zysk. Wymieniona przesłanka pozwoliła zbudować recydywistom w warunkach wszechobecnej biedy spowodowanej nieoczekiwa-

¹³⁴ Zob. film „Scarface” opowiadający historię Ala Capone doczekał się dwóch ekranizacji- z 1932 roku oraz 1983 (przyp. aut.);

¹³⁵ Z. Rau, op.cit., s.37;

¹³⁶ Gołębiewski J., *Przestępczość zorganizowana w Polsce z perspektywy Centralnego Biura Śledczego*, [w:] Pływaczewski E., op. cit., s.189 i n.;

¹³⁷ Falkowska A., *Przestępczość zorganizowana...*, [http://www.silesiaschlesien.com/index.php?option=com_content&view=article&id=297%3Aadr-alicjafiakowska-przestepczo-zorganizowana-take-ma-lsku-przyczyny-formy-zagroenia-&Itemid=53](http://www.silesiaschlesien.com/index.php?option=com_content&view=article&id=297%3Aadr-alicjafiakowska-przestepczo-zorganizowana-take-ma-lsku-przyczyny-formy-zagrozenia-&Itemid=53) ;

¹²⁹ Por. E. Gelbert, *Mafia*, Warszawa 1983; Anne M., Bonucci M., *Historia mafii*, Warszawa 2001, s.9 i n.;

¹³⁰ Szerz. Loschiavo G., *Cento anni di Mafia*; Gambino R., *Blood of My Blood*, s. 296;

¹³¹ Anne M., Bonucci M., op.cit.,s.11;

¹³² Pływaczewski E., op. cit., s.151;

¹³³ Z. Rau, op.cit., s.34;

nymi zmianami ustrojowymi, zbrojne oddziały, grupy, które zajmowały się „siłowymi rozwiązaniami” w ramach struktur przestępczych¹³⁸. Polska, raczkująca jeszcze wówczas, przestępczość zorganizowana odznaczała się niezwykle brutalnością i bezwzględnością, o czym świadczył skokowy wzrost liczby przestępstw popełnianych z użyciem broni. Rywalizujące ze sobą grupy przestępcze zwalczały konkurentów najbardziej haniebnymi metodami takimi jak: porwania członków rodziny gangsterów, fałszywe oskarżenia, prowokacje i przede wszystkim zabójstwa. Jak już zostało wspomniane, polskie służby policyjne, niedofinansowane i niemające doświadczenia, z różną skutecznością radziły sobie ze zjawiskiem. Do walki z przestępczością zorganizowaną nie było dostosowane również polskie prawo karne¹³⁹ - nie wprowadzono jeszcze takich narzędzi operacyjnych jak przesyłka kontrolowana czy instytucji procesowej świadka koronnego. Mimo większej skuteczności państwa w walce z grupami i związkami przestępczymi, która nastąpiła dopiero na przełomie tysiącleci, świat przestępczy wzrastał w siłę dzięki nowym możliwościom, jakie wiązały się z wejściem Polski do Unii Europejskiej¹⁴⁰. Otwarcie granic, swoboda przemieszczania się w ramach państw członkowskich¹⁴¹, brak kontroli na granicach wewnętrznych UE sprzyjają przestępczości transgranicznej, takiej jak przemyt narkotyków, broni, handlu ludźmi i innej¹⁴². Otwarcie granic spowodowało, że przestępczość sięga nierzadko w głąb kraju, co wymaga działań policji na terenie całego kraju. O skali zjawiska świadczą dane Komendy Głównej Policji, według których w 2010 roku odnotowano w Polsce aż 929 zorganizowanych grup przestępczych. Wnioskować można zatem o rozmiarach zjawiska i

zasobach ludzkich w nie zaangażowanych, bowiem zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego do wypełnienia znamion czynu z art. 258 k.k. wystarczy sama bierna przynależność do grupy¹⁴³. Nie sposób nie wspomnieć o etnicznych grupach przestępczych: rosyjskich, ukraińskich, czeczeńskich, a także międzynarodowych.

Czy jednak można mówić o polskiej „mafii”? Doświadczenia w zwalczaniu polskiej przestępczości korupcyjnej wskazują, że ma ona w znacznej mierze charakter zorganizowany¹⁴⁴. Jednostką zwalczającą tego typu patologie było Centralne Biuro Śledcze (później również Centralne Biuro Antykorupcyjne), określane również mianem „służby antymafijnej”¹⁴⁵. Prowadzi to do konkluzji, że zorganizowane grupy przestępcze wykorzystują narzędzia korupcyjne do oddziaływania na aparat państwowy¹⁴⁶. Jednak czy powiązania świata przestępczego z aparatem państwowym są dostateczną przesłanką do nazywania takich organizacji ludzkich „mafia”? Sędzia Anna Maria Wesołowska uważa, że „pojęcie organizacji typu mafijnego, jako pojęcie doktrynalne z zakresu rozważań prawno-karnych na gruncie polskim, może być niekiedy synonimem ustawowego pojęcia związek w prawie polskim”¹⁴⁷. Sędzia - praktyk rozważa jednak dalej, iż element trwałości grupy lub związku jako warunek *sine qua non* działania struktury, nie może być przekładany na okres trwałości włoskich organizacji przestępczych jako pierwowzorów mafii¹⁴⁸.

¹³⁸ Zob. Pytlakowski P., Ornacka E., *Alfabet Mafii*, Warszawa 2004;

¹³⁹ Nowy kodeks karny oraz kodeks postępowania karnego weszły w życie dopiero w 1998 r.;

¹⁴⁰ 1 maja 2004 Rzeczpospolita Polska stała się członkiem Unii Europejskiej;

¹⁴¹ Wynikające z układu z Schengen;

¹⁴² Falkowska A., op. cit.;

¹⁴³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2011 r., sygn. IV KK 124/10, publ. OSNwSK, 2011 r., nr 1, poz. 289

¹⁴⁴ Woźnicki D., Palacz D., Stan przestępczości o charakterze korupcyjnym i zagrożenia tego typu przestępczością na podstawie spraw realizowanych przez Wydział do Walki z Korupcją [w:] *Korupcjamałeriały pokonferencyjne*, s. 27;

¹⁴⁵ zob. Mądrzejewski W., *Korupcja w działalności zorganizowanych struktur przestępczych* [w:] *Pływaczewski E.*, op. cit., s. 468;

¹⁴⁶ *Ibidem*, s. 460;

¹⁴⁷ Wesołowska A., Grzywaczewska M., *Przegląd definicji grupy i związku w orzecznictwie i doktrynie na tle badań akt sądowych - wybrane zagadnienia* [w:] *Pływaczewski E.*, op. cit., s. 736;

¹⁴⁸ *Ibidem*;

Związek wraz z grupami zewnętrznymi wsparcia, działającymi legalnie w sferze gospodarki i polityki, według A. Wesołowskiej, może mieścić się w zbiorze desygnatów wyznaczonych zakresem znaczeniowym „organizacja typu mafijnego”, jednak w tym pojęciu się nie wyczerpuje¹⁴⁹. Kwestią umowną pozostaje czy związki przestępcze uzyskujące ochronę i wsparcie ze strony legalnych struktur- wymiaru sprawiedliwości, lekarzy, polityków pozostają synonimem ustawowego pojęcia związku¹⁵⁰.

Czy w obliczu przedstawionych danych oraz różnic i podobieństw między desygnatami „mafii” i „związku o charakterze przestępczym” można stwierdzić, że w Polsce istniała mafia? Podsumowaniem niech będzie stwierdzenie kryminologa Z. Raua: „W działaniu współczesnej polskiej zorganizowanej grupy przestępczej chodzi tylko o zyski; swoisty etos grupy, jej kodeks honorowy - tak ważny dla mafii sycylijskiej XX wieku - należy już do przeszłości. Współczesna *organized crime* rządzi się prawem silniejszego i nie ma w niej miejsca na sentymenty, nawet te rodzinne”.

¹⁴⁹ Autorki zwracają uwagę na brak jednolitej nomenklatury w orzecznictwie i doktrynie;

¹⁵⁰ Wesołowska A., Grzywaczewska, op. cit., s. 749;

Katarzyna Liszewska

Ekspert Wydziału Poszukiwań i Identyfikacji Osób BSK KGP

Leszek Koźmiński

Zastępca kierownika Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile

PIERWSZY KURS „POSZUKIWACZY”

W dniach 26 października - 6 listopada 2015 r. rozpoczęła się pierwsza, pilotażowa edycja kursu *specjalistycznego z zakresu wykonywania wybranych czynności w obszarze poszukiwania osób zaginionych*. Jest to niestandardowe przedsięwzięcie Szkoły Policji w Pile i Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji z uwagi na formułę kursu z szeroko rozbudowaną częścią praktyczną oraz zaangażowanie w przygotowanie i realizację wielu ekspertów z różnych dziedzin. Śmiało można określić, że jest to jeden z najbardziej praktycznych kursów dostępnych w policyjnej dydaktyce.

Uczestnicy kursu docenili formułę zajęć. Prowadzone były one w metodycznych formach, daleko odbiegających od - tak często określanych jako nudne - wykładów. Na słuchaczy czekały liczne symulacje, dyskusje, ćwiczenia grupowe, które spotkały się z zainteresowaniem i mobilizowały do wyteżonej pracy. Niezwykle ważnym atutem kursu okazała się możliwość zetknięcia się z autentyzmem spraw poszuki-

wawczych, co było możliwe dzięki sposobowi prowadzenia zajęć przez co najmniej dwóch specjalistów - doświadczonych praktyków z poszczególnych dziedzin wspieranych przez wykładowców Szkoły Policji w Pile - z Zakładu Służby Kryminalnej: podinsp. Waldemara Szilke, podinsp. Roberta Kreczmera i kom. Michała Zielonkę oraz policyjnych psychologów z Wydziału Organizacji Szkolenia i Dowodzenia: kom. Ewę Polewską-Strug i st. asp. Alicję Baranowską.

W sumie podczas całego kursu zajęcia prowadziło 21 osób. Byli to między innymi specjaliści w takich obszarach jak badania poligraficzne, baza DNA, progresja wiekowa i projekcja, planistyka, wykorzystanie Bezzałogowego Statku Powietrznego (dron) czy poszukiwania z pomocą georadaru, w tym: Anna Jurga i podinsp. Dariusz Zajdel z Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji, mł. asp. Michał Szalc - funkcjonariusz Państwowej Straży Pożarnej z KW PSP w Gdańsku, podinsp. Jacek Bukowski z Laboratorium Kryminalistycznego KWP w Bydgoszczy, Marek Lisowicz biegły sądowy z weryfikacji wyznaczonego obszaru terenu działania w celu ustalenia miejsca ukrycia zwłok i przedstawienia propozycji doboru właściwych metod poszukiwawczych oraz środków technicznych. Nie zabrakło również tematyki dotyczącej operacyjnych środków technicznych i szeroko rozumianej informatyki policyjnej w postaci baz danych oraz wykorzystania możliwości i zasobów Internetu.

Dużym zainteresowaniem cieszyły się także zajęcia z obszaru psychologii, które zwróciły uwagę na możliwości oferowane

przez psychologię policyjną, np. profilowanie osób zaginionych czy psychologiczna analiza zdarzenia pozwalająca na weryfikację różnych wersji zaginięcia osoby, w tym udział osób trzecich. Trafiona okazała się też koncepcja wprowadzenia ćwiczeń praktycznych z zakresu pomocy przedmedycznej w trakcie symulacji działań poszukiwawczych w terenie nieurbanizowanym zrealizowana przez wykładowców Zakładu Prewencji i Technik Interwencyjnych: podkom. Radosława Spychalskiego i podkom. Marcina Kolasińskiego. Niemal bezkonkurencyjne okazało się zaprezentowanie i wykorzystanie do ćwiczeń Mobilnego Centrum Wsparcia Poszukiwań, w tym będącego na jego wyposażeniu drona przeznaczonego do poszukiwań osoby zaginionej w terenie. Należy dodać, że maksymalne urealnienie sytuacji i czynności podejmowanych w trakcie poszukiwań, zarówno terenowych, jak i „miejskich” spotkało się z dużym uznaniem ze strony uczestników kursu i pewnym zaskoczeniem, że szkolenie może być tak praktyczne i rozwijające.

Tak skonstruowane szkolenie, podczas dokonywanej ewaluacji doczekało się pochwał typu: „kurs przemyślany, dobrze zorganizowany”, „najlepszy kurs, na jakim byłem”, „każdy poszukiwacz powinien w nim uczestniczyć”.

Zapewnienie tak wysokiego poziomu zajęć w ramach kursu nie byłoby możliwe bez zaangażowania funkcjonariuszy Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji, wspieranych przez koordynatorów wojewódzkich ds. poszukiwań z Poznania i Wrocławia - zarówno na etapie opracowywania koncepcji szkolenia, jak i podczas realizacji przedmiotowego przedsięwzięcia. Wyrazy uznania należą się także przedstawicielom Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile za podjęcie wyzwania i sprostanie oczekiwaniom.

Mamy nadzieję, że ten kurs rozpoczął nie tylko dobrą passę szkoleń dla policjantów zajmujących się problematyką osób zaginionych, ale jednocześnie swoją formułą, tak pozytywnie ocenioną przez uczestników, zachęci szkołę Policji do realizacji przedsięwzięć szkoleniowych w podobnym kształcie.

Sylwester Urbaniak

Kierownik Zakładu Prewencji i Technik Interwencyjnych

HISTORIA MIĘDZYNARODOWEGO PÓLMARATONU PHILIPS

25-letnia historia pilskiego Półmaratonu PHILIPS związana jest ściśle z dawną imprezą jaką była „Pilska Piętnastka”, czyli bieg ulicami miasta na dystansie 15 km. Pomysłodawcą i inicjatorem przeprowadzenia biegu ulicznego był Henryk Paskal, były wielokrotny reprezentant Polski w biegach długich, a później również doświadczony maratończyk. Posiadając duże doświadczenie sportowe zdobyte podczas startów w największych biegach maratońskich na świecie wraz z działaczami Okręgowego Związku Lekkiej Atletyki w Pile Markiem Nowakiem i Zenonem Piątkiem przystąpił w 1991 roku do organizacji „Pilskiej Piętnastki”.

Inicjatywa promocji miasta poprzez bieg jego ulicami znalazła uznanie władz miejskich oraz lokalnego samorządu, a środki pozyskane od sponsorów pozwoliły przeprowadzić zawody na bardzo przyzwoitym poziomie. Metę pierwszego biegu osiągnęło 162 zawodników i zawodniczek. Już w następnym roku liczba uczestników wzrosła trzykrotnie – wystartowała grupa ponad 490 biegaczy, z których 478 dobiegło do mety. Jak na tamte czasy była to imponująca liczba biegaczy. Okazało się, że w Pile można zorganizować dużą imprezę biegową na wysokim poziomie organizacyjnym.

W 1996 roku powołano Stowarzyszenie Biegów Ulicznych, które przejęło na siebie rolę organizatora biegu, realizując to zadanie z powodzeniem do dnia dzisiejszego. Prezesem Stowarzyszenia został Henryk Paskal, do dziś dyrektor biegu. Dzięki jego licznym kontaktom z organizatorami największych światowych imprez biegowych możliwe było umieszczenie pilskiej imprezy w kalendarzu AIMS (Association of In-

ternational Maraton and Distance Races), co pozwoliło na przyjazd do Piły zawodników z tak odległych krajów jak Kenia, USA, czy Japonia. W roku 1994 liczba reprezentowanych krajów wyniosła 12.

„Pilska Piętnastka” prowadzona była ulicami miasta do roku 1999. Rekord trasy wśród mężczyzn należy do Jana Białka z Wejherowa, który z wynikiem 43:49 wygrał bieg w roku 1996. Wśród kobiet najszybsza była Elena Mazovka z Białorusi z wynikiem 49:21, osiągniętym także w roku 1996. Największa grupa biegaczy ukończyła „Pilską Piętnastkę” w roku 1995 – do mety dotarło wtedy 528 osób.

Przełomowym dla historii pilskiego biegu był rok 2000. Dokonano wtedy zmiany dystansu z 15 km na półmaraton (21 km i 97,5 m). Bieg rozgrywany jest od tego czasu zawsze w pierwszą niedzielę września na małej pętli w centrum oraz dużej wokół miasta, trasa posiada atest IAAF, AIMS i PZLA. Rozpoczęto także rozgrywanie Mistrzostw Polski w Półmaratonie, a sponsorem strategicznym została firma PHILIPS. Systematycznie zaczęła wzrastać liczba startujących zawodników. Pierwszy półmaraton w 2000 roku ukończyło 605 zawodników. W 2007 roku po raz pierwszy została przekroczona liczba 1000 biegaczy kończących bieg (1092), a w 2011 roku linię mety osiągnęło 2114 biegaczy. Rekord trasy w kategorii mężczyzn należy do Daniela Muindi MUTETI (Kenia) – 1:02:11, który wynik ten uzyskał w 2014 r., a w kategorii kobiet - do Maryny DAMANTSEVICH (Białoruś) 1:12:13 (wynik uzyskany w 2015 r.).

Z zadowoleniem organizatorzy pilskiego półmaratonu przyjmują prowadzenie dodatkowych, odrębnych klasyfikacji róż-

nych grup środowiskowych uprawiających bieganie dla zdrowia. Najstarsze z nich, klasyfikacja żołnierzy oraz klasyfikacja policjantów, prowadzone są od roku 2000. Nie można także pominąć udziału w każdej edycji około dwóch tysięcy dzieci w mini-maratonie (2 km). Swoje miejsce do rekreacji mają także ludzie biznesu, kultury i lokalnych władz, którzy rywalizują w biegu VIP-ów na dystansie ok. 1000 m. W tym roku na mecie biegu VIP-ów w czołówce biegaczy zameldował się Zastępca Komendanta Szkoły Policji w Pile insp. Piotr Gaca.

Od 2006 roku organizatorzy postanowili każdemu kończącemu pilski półmaraton biegaczowi wręczać pamiątkowy medal z wizerunkiem najlepszych polskich maratończyków w historii polskiej lekkiej atletyki. Od tego czasu swojego wizerunku na medalu użyczyli: Zdzisław Bogusz (2006), Edward Stawiarz (2007), Michał Wójcik (2008), Kazimierz Orzeł (2009), Edward Łęgowski (2010), Ryszard Marczał (2011), Jerzy Skarżyński (2012), Wojciech Ratkowski (2013), Zbigniew Pierzynka (2014) i Wanda Panfil (2015).

„Policyjne ślady” w półmaratonie, a wcześniej w „pilskiej piętnastce”, widoczne były prawie od samego początku za sprawą biegających w imprezie policjantów. Ich liczba systematycznie wzrastała (od 53. biegaczy policyjnych w 2001 roku do 151 uczestników w tym roku). Ale też biegający policjanci zaczęli uzyskiwać coraz lepsze wyniki sportowe. Tegoroczny

zwycięzca klasyfikacji policyjnej Łukasz Wróbel z KMP w Poznaniu był 33. w klasyfikacji generalnej mężczyzn. W tym miejscu warto wspomnieć reprezentantów Szkoły Policji w Pile z czasów „pilskiej piętnastki” i pierwszych półmaratonów: Bolesława Pertka, Romana Powolnego, Wojciecha Franczaka (do dziś zresztą biegających emerytów policyjnych).

Aktualnie najlepsze wyniki z naszych reprezentantów uzyskuje Mateusz Pałys z Zakładu Prewencji i Technik Interwencyjnych (5. miejsce w klasyfikacji policjantów w 2014 roku, 9. miejsce w tym roku).

Od początku półmaratonu Biuro Zawodów zorganizowane było w hali sportowej Szkoły Policji w Pile, która przejęła na siebie wiele spraw organizacyjnych i technicznych. Słuchacze Szkoły przez wiele lat uczestniczyli w zabezpieczeniu trasy biegu. Z uwagi na ciągle rosnącą liczbę chętnych biegaczy do udziału w pilskim półmaratonie organizatorzy zmuszeni byli do zmiany centrum logistycznego zawodów, które obecnie mieści się w hali sportowej Szkoły Podstawowej nr 1 w centrum miasta. Została również wytyczona nowa płaska i bardzo szybka trasa, która pozwala na osiąganie bardzo dobrych wyników oraz poprawianie rekordów życiowych.

Wyjątkowa, z kilku powodów, była tegoroczna 25. jubileuszowa edycja Półmaratonu PHILIPS. Po raz pierwszy liczba biegaczy, którzy ukończyli bieg przekroczyła 3 tysiące (3091, w tym 2466 mężczyzn i 645 kobiet). Po raz pierwszy na pamiątkowym medalu pojawił się wizerunek kobiety – Wandy Panfil, jednej z naj-

lepszych zawodniczek w historii światowego maratonu, mistrzyni świata w tej konkurencji. W konkurencji kobiet ustanowiony został nowy rekord trasy (Maryna DAMANTSEVICH z Białorusi 1:12:13). Po raz pierwszy w biegu policjantów została zastosowana formuła Otwartego Międzynarodowego Pucharu Policji w Półmaratonie, co zaowocowało rekordową liczbą startujących policjantów, emerytów policyjnych i pracowników Policji oraz udziałem pięcioosobowej reprezentacji Policji łotewskiej. Po raz pierwszy wśród policjantów prowadzona była klasyfikacja drużynowa (w rywalizacji wzięło udział 17 drużyn policyjnych). Patronat honorowy nad imprezą objął Komendant Główny Policji, który był fundatorem pucharów dla najlepszych policjantów i policjantek w klasyfikacji indywidualnej. Fundatorem pucharów i nagród dla najlepszych zespołów był Krajowy Zarząd Międzynarodowego Stowarzyszenia Policji IPA.

Najlepszymi wśród policjantów okazali się:

- w kategorii mężczyzn:

1. Łukasz WRÓBEL - KMP w Poznaniu
2. Adam THIEL - KPP w Łęborku
3. Gunars KEGIS - policjant z Łotwy

- w kategorii kobiet:

1. Irina STULA PANKOKA - policjantka z Łotwy
2. Marta ORLIKOWSKA - KMP w Poznaniu
3. Edyta MARCINIAK - KMP w Kaliszu

- klasyfikacji drużynowej:

1. Policja Łotwa
2. KWP z s. w Radomiu
3. KPP w Świeciu

Specjalną nagrodę dla najlepszego biegacza Szkoły Policji w Pile otrzymał Mateusz Pałys, młodszy wykładowca w Zakładzie Prewencji i Technik Interwencyjnych.

Zwycięzcą biegu w klasyfikacji OPEN został Wambua Robert MBITHI (Kenia) 1:02:19, wśród kobiet najlepsza była Maryna DAMANTSEVICH (Białoruś) 1:12:13. Mistrzem Polski wśród mężczyzn został Artur Kozłowski z Sieradza 1:04:36, wśród kobiet mistrzostwo zdobyła Katarzyna Kowalska z Włocławka 1:12:39.

Biorąc po uwagę fakt, że w naszym kraju bieganie zyskuje coraz większą popularność, organizatorzy Międzynarodowego Półmaratonu PHILIPS są przekonani, że do Piły, z roku na rok, przybywać będzie coraz liczniejsza rzesza biegaczy, w tym biegających policjantów, którzy przyjeżdżać będą nie tylko po dobry wynik sportowy, ale także, by móc spotkać się z przyjaciółmi, których łączy wspólna pasja biegania.

Podczas pisania artykułu autor korzystał z informacji zawartych na stronie internetowej Stowarzyszenia Biegów Ulicznych <http://www.pila.halfmarathon.pl>.

Leszek Gruntkowski

Wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej
Szkoly Policji w Pile

Hanna Bigielmajer

Młodszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej
Szkoly Policji w Pile

ZAGROŻENIA KORUPCYJNE PRZY WYDATKOWANIU ŚRODKÓW PUBLICZNYCH PRZEZ PRZEDSIĘBIORSTWA PRZY REALIZACJI PROJEKTÓW W RAMACH FUNDUSZY UNIJNYCH

Jednym z obszarów najbardziej zagrożonych przestępczością jest **obszar wydatkowania funduszy unijnych**, w którym korupcja może wystąpić praktycznie na każdym poziomie i etapie wdrażania programów pomocowych.

Środki unijne występują we wszystkich sektorach gospodarki i życia publicznego, a ich beneficjentami są m.in. instytucje państwowe, podmioty gospodarcze i osoby fizyczne. Ze względu na ich wysokość oraz znaczenie dla finansów publicznych należy uznać ten obszar za szczególnie narażony na wystąpienie zagrożeń korupcyjnych. Projekty publiczne realizowane z funduszy europejskich pochłaniają ogromne środki finansowe, dlatego też są łakomym kąskiem dla nieuczciwych beneficjentów oraz nierzetelnych urzędników.

Z co najmniej dwóch powodów mogą one stanowić spore obciążenie dla budżetu państwa. Po pierwsze, z reguły w określonej części angażują również środki krajowe. Po drugie, budżet państwa ponosi ryzyko w związku z nierzetelnym wydatkowaniem funduszy, czego skutkiem może być zwrot dofinansowania.

Zagrożenie korupcją może wystąpić na wszystkich etapach wdrażania projektów – od naboru i selekcji, poprzez fazę realizacji, na kontroli wykonania kończąc. Szczególnie istotne wydaje się

wydatkowanie środków w ramach programów regionalnych, przede wszystkim ze względu na kwoty, jakimi dysponuje Polska w ramach przyjętej na lata 2007–2013 Narodowej Strategii Spójności i jakie otrzyma w ramach polityki spójności na lata 2014–2020.

W dużej części wyłudzenia dotyczyć mogą **tzw. miękkich działań** skierowanych do ludności, czyli wszelkiego rodzaju szkoleń, przekwalifikowania, doskonalenia umiejętności zawodowych itp. W przypadku, gdy beneficjenci ubiegają się o dotacje na projekty realizowane poza miejscem zarejestrowania swojej firmy, trudniej jest weryfikować wykonanie wszystkich czynności wpisanych we wniosku lub rzeczywistą liczbę uczestników. Projekty miękkie są trudniejsze z punktu widzenia przeprowadzenia ewentualnej kontroli prawidłowości wydatkowania przyznanych środków, gdyż mają one charakter niematerialny. Nie są to projekty namacalne, gdzie można wykazać fizyczny i techniczny postęp w realizacji, tak jak ma to miejsce w przypadku **tzw. projektów twardych** – budowa mostu, autostrady czy szkoły.

Poważne nieprawidłowości występować mogą również podczas realizacji **inwestycji samorządowych o znacznej wartości**, finansowanych ze źródeł własnych i dofinansowywanych z funduszy unijnych.

Większość projektów dotyczy inwestycji infrastrukturalnych i użyteczności publicznej, związanych z budową dróg, linii tramwajowych, lokalnych zakładów energetycznych czy zakładów utylizacji odpadów komunalnych. Obserwowane mogą być znaczne opóźnienia realizacji części wskazanych inwestycji, co wynika m.in. z błędów powstałych na etapie ich projektowania, a także dodatkowych roszczeń finansowych wykonawców, będących efektem ich wcześniejszej, niższej wyceny. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że w dalszym ciągu będzie to obszar zagrożony nieprawidłowościami o charakterze korupcyjnym.

W przypadku wydatkowania środków unijnych problem stanowią zarówno nierzetelni urzędnicy, jak i nieuczciwi beneficjenci. Nie bez znaczenia pozostaje także kwestia złego przygotowania merytorycznego urzędników, którzy często muszą podejmować decyzje w oparciu o niejasne procedury.

Mechanizmy przestępcze polegać mogą na wyłudzeniu dofinansowania za wiedzą i przyzwoleniem urzędników, a czasami przy ich aktywnym udziale. Szczególną uwagę należy zwrócić na **kontrolę realizacji inwestycji**, przede wszystkim pod kątem prawidłowości wykorzystania środków, ponieważ może być ona narażona nawet w większym stopniu na występowanie zjawisk korupcyjnych niż samo udzielenie zamówienia.

Może to także powodować ryzyko wydawania wadliwych i niekorzystnych dla interesu publicznego decyzji w wyniku niewystarczającej skuteczności działań nadzorczych właściwych organów.

Również po stronie beneficjentów środków unijnych dochodzić może do istotnych nadużyć, często o podłożu korupcyjnym. Mamy tu do czynienia m.in. z:

- zawyżaniem wartości faktur,
- fałszowaniem dokumentów,
- naruszaniem procedur przetargowych,
- kwalifikowaniem zwykłych kosztów działalności beneficjenta jako kosztów projektu,

- wydatkowaniem środków na inne cele niż wskazane w dokumentacji aplikacyjnej.

Częstym zjawiskiem jest także zaniżanie wartości przedmiotu zamówienia lub dzielenie zamówienia na części w celu uniknięcia stosowania Ustawy Prawo zamówień publicznych. Tego typu praktyki bywają inicjowane zarówno przez zamawiającego, jak i wykonawcę.

Analizując procesy wydatkowania środków unijnych, należy zwracać uwagę nie tylko na poprawność stosowania procedur przez instytucje zarządzające i wdrażające czy rzetelność wykonywania obowiązków służbowych przez pracowników instytucji kontrolnych, ale również na zasadność rozdziału środków. Prawidłowe wydatkowanie funduszy unijnych umożliwia rozwój i jednocześnie wzmacnia naszą pozycję wśród państw Unii. Nieprawidłowości w tym zakresie niosą za sobą konieczność zwrotu przez Polskę sprzeniewierzonych środków, a w konsekwencji mogą powodować docelowe ograniczenie funduszy.¹⁵¹

Obszary ryzyka:

- w państwach członkowskich zagrożenie korupcją jest z reguły wyższe na szczeblu lokalnym i regionalnym, na których systemy kontroli i równowagi oraz mechanizmy kontroli wewnętrznej są zazwyczaj słabsze niż na szczeblu centralnym;
- sektor rozwoju i zabudowy obszarów miejskich oraz ochrony zdrowia należą do sektorów narażonych na korupcję w wielu państwach członkowskich;
- widoczne są pewne niedociągnięcia w zakresie nadzoru przedsiębiorstw państwowych, co zwiększa ich podatność na korupcję.¹⁵²

¹⁵¹ Zob. Centralne Biuro Antykorupcyjne: Przewidywane zagrożenia korupcyjne w Polsce. Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji Legionowo, Warszawa 2013, s. 23 – 25.

¹⁵² Komisja Europejska: Komunikat Prasowy. Pierwsze Sprawozdanie o zwalczaniu korupcji w UE. Bruksela, dnia 3 lutego 2014 r., s. 3.

Jeżeli chodzi o wykorzystywanie środków unijnych, to korupcja w tym obszarze może wystąpić praktycznie na każdym poziomie i etapie wdrażania programów pomocowych, od naboru i selekcji, poprzez fazę realizacji, na kontroli wykonania kończąc.

W przypadku wydatkowania środków unijnych problem stanowią zarówno **nierzetelni urzędnicy, jak i nieuczciwi beneficjenci**. Mechanizmy przestępcze polegają mogą na wyłudzeniu dofinansowania za wiedzą i przyzwoleniem urzędników, a czasami przy ich aktywnym udziale. W tym miejscu należy podkreślić, że **korupcja urzędnicza** jest najczęściej uwarunkowana zakresem kompetencji przyznanych urzędnikom. Przyczyn takiego stanu rzeczy jest wiele, m.in.: niejasność procedur; przeprowadzanie i dokumentowanie postępowań o udzielenie zamówień publicznych w sposób nierzetelny oraz z naruszeniem obowiązujących przepisów; świadczenie przez urzędników, odpowiedzialnych za przeprowadzenie postępowań o udzielenie zamówień publicznych, usług doradczych i szkoleniowych na rzecz podmiotów ubiegających się o wsparcie. Pomoc taka ma charakter doradczo - konsultingowy, polega najczęściej na sporządzeniu wniosków o dotacje, przygotowaniu projektów lub analiz finansowych; wpływanie na przyspieszenie procedur administracyjnych lub na wynik postępowania kwalifikacyjnego; nierzetelne przeprowadzanie i dokumentowanie odbiorów realizowanych zadań. Zagrożeniem mogą być także: kontrola projektów, z którą związane jest ryzyko wydawania wadliwych i niekorzystnych dla interesu publicznego decyzji oraz uzyskiwanie pozwoleń i decyzji administracyjnych dla inwestycji na etapie przygotowywania i realizacji projektów publicznych. Po stronie beneficjentów środków unijnych nadużycia mogą wiązać się m.in. z zawyżaniem wartości faktur, fałszowaniem dokumentów, naruszeniem procedur przetargowych, kwalifikowaniem zwykłych kosztów działalności beneficjenta jako kosztów projektu, wydatkowaniem środków na inne

cele niż wskazane w dokumentacji aplikacyjnej. Możliwe jest także zaniżanie wartości przedmiotu zamówienia lub dzielenie zamówienia na części w celu uniknięcia stosowania ustawy Prawo zamówień publicznych.¹⁵³

Kolejnym obszarem zagrożonym korupcją jest **wydatkowanie funduszy unijnych przez samorząd terytorialny**. Korupcja w tym obszarze związana jest z zakresem przyznanej kompetencji urzędniczej - w urzędach wydawane są m.in. pozwolenia, koncesje czy decyzje, a korupcyjne sytuacje wywoływane są zarówno przez urzędników, jak i petentów. Zagrożenie korupcją występuje na wszystkich etapach wdrażania projektów. Systemy naboru i selekcji projektów są nieprzejrzyste, cechuje je nadmierny formalizm na etapie ubiegania się o dotacje i szeroki zakres uznaniowości na etapie oceny i wyboru wniosków, zaś selekcja projektów w bardzo niewielkim zakresie podlega kontroli partnerów społeczno - gospodarczych i nie jest dostatecznie zabezpieczona przed konfliktem interesów. Działania urzędników sprządzają się do proponowania „załatwienia” pozytywnej oceny wniosku czy oferowania nieformalnej pomocy w przygotowaniu części bądź całości dokumentacji projektowej. Po stronie beneficjentów najczęściej pojawia się: zawyżanie faktur, fałszowanie dokumentów, naruszanie procedur przetargowych oraz kwalifikowanie zwykłych kosztów działalności beneficjenta jako kosztów projektu.¹⁵⁴

Do nadużyć w wydatkowaniu funduszy unijnych może dochodzić także w Powiatowych Urzędach Pracy – a to w związku z powszechnym przyznawaniem przez te urzędy dofinansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla małych i średnich przedsiębiorstw.

¹⁵³ Zob. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych: Rządowy Program Przeciwdziałania Korupcji na lata 2013 – 2018, projekt z dnia 27 czerwca 2013 r., s. 11, 13.

¹⁵⁴ Zob. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych: Rządowy Program Przeciwdziałania Korupcji na lata 2013 – 2018, projekt z dnia 27 czerwca 2013 r., s. 10.

Ponadto, obszarem wrażliwym, z punktu widzenia zagrożenia korupcją, jest wydatkowanie środków unijnych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Możemy tu mieć do czynienia z pomocą urzędników ARiMR w opracowaniu w imieniu i na rzecz podmiotów gospodarczych wniosków o dofinansowanie działalności gospodarczej ze środków unijnych oraz z przyznawaniem środków unijnych na podstawie fikcyjnych kontroli. Ponadto może dochodzić tutaj do niedopełnienia obowiązków czy poświadczania nieprawdy. Mówi się nawet, że ARiMR otacza nieformalny wianuszek organizacji - firm doradczych i izb rolniczych, które pośredniczą w składaniu wniosków o dotacje i pomagają rolnikom wypełnić podania i dokumenty. Dlatego do korupcji najczęściej może dochodzić właśnie na styku ARiMR i zewnętrznych firm doradczych. Powołując się na znajomości w ARiMR ludzie z takich doradczych firm często bez skrupowania przyznają, że za opłatą można przyspieszyć lub zagwarantować wypłatę pieniędzy. Firma doradca dogaduje się z rolnikiem, że np. dokona oceny zgodności jego gospodarstwa z wymogami UE. Wystawia mu faktury i rachunki, z których wynika, że usługa została zrealizowana, a rolnik poniósł wszystkie wymagane opłaty. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa refunduje 80% kosztów. Doradca dzieli się tą kwotą z rolnikiem, zwracając mu jego wkład własny.

Reasumując, należy stwierdzić, iż obecnie korupcja stosunkowo najczęściej zagraża następującym procesom:

- przyznawania zamówień z funduszy publicznych,
- wydawania decyzji i zezwoleń,
- stanowienia prawa.

Do podstawowych mechanizmów korupcjogennych zaliczyć można:

- nieprawidłowości w procesie stanowienia prawa: naruszanie obowiązujących procedur legislacyjnych, a w szczegól-

ności pomijanie niezbędnego trybu opiniowania lub uzgodnień międzyresortowych; dokonywanie zmian w projektach już uzgodnionych; wydawanie aktów wykonawczych ze znacznym opóźnieniem; pozostawianie luk i niejednoznaczności, co sprzyja dowolnej interpretacji przepisów; niespójne nowelizowanie ustaw; wytwarzanie coraz większej liczby aktów prawnych;

- dowolność postępowania: sprzyja jej głównie brak przejrzystych kryteriów sposobu lub trybu załatwiania sprawy, wskutek czego urzędnicy mają możliwość wydawania decyzji pomimo negatywnej opinii organów opiniujących, nie według ustalonych reguł, ale według własnego uznania. Dowolność wynika z nieprzejrzystości i nieprecyzyjności przepisów prawa, a także zbyt częstych jego zmian;
- konflikt interesów - jest to szczególnie niebezpieczny mechanizm w funkcjonowaniu instytucji. O konflikcie tym mówimy wówczas, gdy urzędnik podejmujący rozstrzygnięcie w określonej sferze spraw publicznych lub uczestniczący w przygotowaniu tego rozstrzygnięcia, ma lub może mieć osobisty interes w sposobie załatwienia sprawy. Do konfliktu dochodzi nie tylko wtedy, gdy urzędnik w danej sprawie działa w osobistym interesie, ale także, gdy istnieje choćby tylko teoretyczna możliwość, że interes ten przeważy nad troską o interes publiczny; brak jawności postępowania: możliwości korzystania z niektórych przywilejów lub dostęp do dóbr nie są w należyty sposób komunikowane podmiotom potencjalnie nimi zainteresowanym. Dane te są udostępniane jedynie wybranym podmiotom, które mają własne metody dotarcia do informacji;
- słabość systemu kontroli i nadzoru: wyraża się w niewystarczającej skuteczności działań nadzorczych właściwych organów, organizacyjnej i kadrowej szczupłości jednostek kontroli wewnętrznej oraz głównie doraźnym działaniom. Wskutek tego jedynie niewielka część

decyzji podejmowanych przez urzędników poddawana jest bieżącej kontroli, co powoduje, że utrudnione jest ujawnianie decyzji wadliwych, niekorzystnych dla interesu publicznego;

- kumulowanie uprawnień: nadmierne skupianie uprawnień decyzyjnych i odchodzenie od zasady rozdzielania czynności dotyczących jednej sprawy między różnych urzędników;
- lekceważenie dokumentacji i sprawozdawczości: przyjmowanie niepełnej dokumentacji, bez wszystkich wymaganych procedur dowodów lub załączników. Odstępowanie od wypełnienia wymaganych obowiązków sprawozdawczych, a także podejmowanie decyzji bez ich uzasadniania, wskutek czego utrudnione jest kontrolowanie procedur decyzyjnych.

Oprócz wymienionych wyżej głównych mechanizmów korupcjogennych wskazuje się też często na inne mechanizmy, takie jak:

- nadmiar kompetencji w ręku jednego urzędnika,
- brak odpowiedzialności osobistej za podejmowane rozstrzygnięcia,
- nadmierne korzystanie z usług zewnętrznych i pośrednictwa.¹⁵⁵

¹⁵⁵ Zob. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych: Rządowy Program Przeciwdziałania Korupcji na lata 2013 – 2018, projekt z dnia 27 czerwca 2013 r., s. 13-14.

Z ŻYCIA BIURA SŁUŻBY KRYMINALNEJ KOMENDY GŁÓWNEJ POLICJI

Warsztaty szkoleniowe połączone z odprawą służbową Naczelników Wydziałów Wywiadu Kryminalnego Komend Wojewódzkich/Stołecznej Policji

W dniach 12-16 października 2015 r. w Zakopanem odbyły się warsztaty szkoleniowe połączone z odprawą służbową kadry kierowniczej Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji z Naczelnikami Wydziału Wywiadu Kryminalnego Komend Wojewódzkich/Stołecznej Policji (WWK KWP/KSP) oraz Naczelnikiem Wydziału Analizy Kryminalnej Centralnego Biura Śledczego Policji (WAK CBŚP).

W trakcie warsztatów przedstawiciele BSK KGP przekazali informacje o wykorzystaniu przez poszczególne garnizony Policji funkcjonującej w Systemie Informacyjnym Schengen (SIS) instytucji „niejawnego nadzorowania” w zwalczaniu przestępczości, zasadach tzw. linkowania wpisów w SIS, zakresie danych otrzymywanych przez Policję z Wizowego Systemu Informacyjnego (VIS) dla potrzeb zapobiegania, wykrywania lub ścigania przestępstw, omówiono

również zasady dostępu osób do danych przetwarzanych w SIS i VIS, w tym procedurę dodawania tzw. „tożsamości przywłaszczonej” w SIS, nowe funkcjonalności Aplikacji Frejzap – KCIK oraz wykorzystywania zasobów informacyjnych KCIK przez poszczególne garnizony Policji.

Przedstawiono również zagadnienia spójności i jakości danych gromadzonych w zbiorach Krajowego Systemu Informacyjnego Policji (KSIP), terminowość ich wprowadzania, korekty statystyczne, kierunki rozwoju KSIP oraz nowe funkcjonalności dostępu do informacji ze zbiorów pozapolicyjnych, w tym zbiorów międzynarodowych. Dyskutowano również o nowych kierunkach i przyszłości analizy kryminalnej i stopniu zaawansowania prac nad budową nowego Systemu Informacji Operacyjnej (SIO II).

* * *

Warsztaty szkoleniowe „Praktyczne aspekty zwalczania przestępstwa handlu ludźmi i przestępstw z nimi powiązanych”

W dniach 7 – 9 października 2015r. na terenie WSPol. w Szczytnie odbyły się warsztaty szkoleniowe „Praktyczne aspekty zwalczania przestępstwa handlu ludźmi i przestępstw z nimi powiązanych”. Warsztaty zostały zorganizowane przez Wydział do Walki z Handlem Ludźmi BSK KGP w ramach realizacji zadań określonych w Krajowym Planie Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2013 – 2015.

W spotkaniu wzięli udział liderzy oraz funkcjonariusze Zespołów do walki z handlem ludźmi Komend Wojewódzkich/Stołecznej Policji, koordynator CBŚP i policjanci wspomagający z poszczególnych zarządów CBŚP oraz członkowie Grupy Roboczej międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi.

Warsztaty poświęcone były aktualnym problemom w pracy dochodzeniowo-śledczej

i operacyjnej, w tym funkcjonowaniu w praktyce zarządzenia Komendanta Głównego Policji w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie zapobiegania i wykrywania przestępstwa handlu ludźmi oraz innych czynów zabronionych z nim związanych. W trakcie warsztatów koordynatorzy dzieli się doświadczeniami z zakresu metod pracy wypracowanych w garnizonach dot. postępowań z zakresu handlu ludźmi.

Ponadto uczestnicy przedyskutowali zmiany kodyfikacyjne oraz nowelizację procedury karnej, szczególnie pod kątem ich wpływu na prowadzenie postępowań z zakresu handlu ludźmi. Wykład na ten temat przedstawił wykładowca Szkoły Policji w Pile, podinsp. Krzysztof Sawicki. Poruszono również kwestie dotyczące realizacji przepisów Ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka. Dane dotyczące stanu realizacji Ustawy przedstawił Naczelnik Wydziału Kryminalnego BSK KGP, nadkom. Marcin Michta.

W trakcie warsztatów poruszono problematykę małoletnich ofiar handlu ludźmi. Kwestia pomocy najbardziej bezbronny ofiarom przestępstwa handlu ludźmi, czyli dzieciom, została uznana za jedno z ważniejszych zadań dla funkcjonariuszy zajmujących się tego rodzaju przestępczością.

* * *

Szkolenie „Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości przeciwko dobrom kultury”

W dniach 6-9 października 2015 r. Biuro Służby Kryminalnej KGP zorganizowało w Hotelu Łazienkowskim w Warszawie szkolenie specjalistyczne dla koordynatorów z komend wojewódzkich i Stołecznej Policji w zakresie przeciwdziałania i zwalczania przestępczości przeciwko dobrom kultury. Szkolenie zainicjowała wizyta uczestników w Muzeum Powstania War-

szawskiego w Warszawie, podczas której policjanci oprowadzani przez pracownika muzeum mieli możliwość zapoznania się ze zbiorami Muzeum oraz nowoczesnymi metodami ich ekspozycji i zabezpieczenia. Wizyta wzbudziła ogromne zainteresowanie uczestników szkolenia.

Kolejne dni szkolenia poświęcone były omówieniu szeregu zagadnień o charakterze problemowym w ujęciu zarówno ogólnym, jak i specjalistycznym – policyjnym. Uczestnicy mieli okazję zdobyć, a także uaktualnić dotychczasową wiedzę na tematy związane z odzyskiwaniem kulturowych strat wojennych, współpracą z instytucjami kultury, np. Narodowym Instytutem Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Zostali zapoznani ze specyfiką ochrony zbiorów bibliotecznych, zabytków nieruchomych, w tym architektury drewnianej.

W szkoleniu nie zabrakło również części policyjnej – przedstawiciele Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP, Biura Międzynarodowej Współpracy Policji KGP, Biura Służby Kryminalnej KGP oraz Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji zaprezentowali wykłady na temat działań prewencyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, międzynarodowej wymiany informacji w sprawach tego rodzaju przestępstw oraz zagadnień analizy kryminalnej i zabezpieczania śladów kryminalistycznych na miejscu zdarzenia.

* * *

Odprawa kadry kierowniczej Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji.

W dniach 5 – 7 października 2015 r. w Ośrodku CUL „Kaper” w Juracie odbyła się odprawa szkoleniowa kadry kierowniczej Biura Służby Kryminalnej KGP, której głównym tematem było doskonalenie zawodowe służby kryminalnej.

W odprawie uczestniczyli zastępcy Dyrektora BSK KGP: insp. Andrzej Naperty, mł.

insp. Mirosław Domański i podinsp. Tomasz Watras, naczelnicy lub zastępcy naczelników Biura oraz policjanci odpowiedzialni za szkolenia organizowane przez BSK KGP na rzecz służby kryminalnej. W spotkaniu uczestniczyli również zaproszeni goście: delegacja Szkoły Policji w Pile z Zastępcą Komendanta Szkoły nadzorującym pion dydaktyczny insp. Piotrem Gacą, przedstawiciele Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie z Dyrektorem Instytutu Badań nad Przestępczością Kryminalną i Terroryzmem Wydziału Bezpieczeństwa Wewnętrznego Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie podinsp. Krzysztofem Wiciakiem, Naczelnik Wydziału Rozliczeń Biura Finansów KGP, pani Anna Panek, Naczelnik Wydziału Badań i Analiz Gabinetu Komendanta Głównego Policji, nadkom. Jadwiga Kubik oraz nadkom. Anna Krzywańska z Wydziału Rozwoju Zasobów Ludzkich Gabinetu Komendanta Głównego

Policji – kierująca zespołem odpowiedzialnym za realizację części zadań związanych z organizacją centralnego doskonalenia zawodowego w Policji.

W trakcie odprawy przedstawiciele Szkół omówili ofertę skierowaną dla służby kryminalnej oraz podstawowe problemy, z jakimi spotykają się szkoły w związku z realizacją procesu dydaktycznego – w tym między innymi nierespektowanie przez delegujące jednostki Policji określonych w programach kryteriów formalnych, jakie muszą spełniać kandydaci do udziału w kursach, problemy z organizacją kursów w liczbie odpowiadającej zgłaszanym potrzebom.

Pozostali zaproszeni goście przybliżyli przedstawicielom Biura zagadnienia ogólne dotyczące centralnego doskonalenia zawodowego Policji, w tym opracowywania programów kursów specjalistycznych, zasad i źródeł finansowania przedsięwzięć szkoleniowych. Naczelnik Wydziału Badań i Analiz omówiła kwestie dotyczące opracowywania priorytetów Komendanta Głównego Policji i mierników stanu wykonania zadań służących realizacji priorytetów.

Przedstawiciele Wydziałów Biura Służby Kryminalnej omówili stan realizacji zadań w podległych im komórkach organizacyjnych, związanych z opracowywaniem aktualnej i odpowiadającej potrzebom służby kryminalnej, oferty kursów w ramach centralnego doskonalenia zawodowego.

Odprawa była znakomitą okazją do wymiany doświadczeń, opinii i poglądów nt. procesu szkolenia służby kryminalnej. Pokazała również jak ważną kwestią jest współpraca zaangażowanych jednostek i komórek organizacyjnych Policji przy organizacji systemu doskonalenia zawodowego Policji.

* * *

Odprawa służbowa Wydziałów dw. z Korupcją Komend Wojewódzkich/Stołecznej Policji

W dniach 16-18 września 2015 r. w Ośrodku Szkoleniowym Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w Dębiek/Warszawy odbyła się odprawa kadry kierowniczej Wydziału dw. z Korupcją Biura Służby Kryminalnej KGP z naczelnikami, zastępcami oraz funkcjonariuszami Wydziałów dw. z Korupcją Komend Wojewódzkich/Stołecznej Policji.

W odprawie uczestniczyli przedstawiciele kierownictwa Biura Służby Kryminalnej KGP oraz zaproszeni goście, między innymi: Pełnomocnik do Spraw Przeciwdziałania Zagrożeniom Korupcyjnym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, Radca Generalny Urzędu Zamówień Publicznych,

przedstawiciel Prokuratury Generalnej, Zastępca Dyrektora Departamentu Strategii i Współpracy Międzynarodowej Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz Agent Federalnego Biura Śledczego Stanów Zjednoczonych (FBI).

Zasadniczym celem odprawy było zapoznanie jej uczestników z problematyką przeciwdziałania korupcji przez podmioty odpowiedzialne za realizację Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2014 – 2019 oraz omówienie wyników w zakresie ujawniania i zwalczania przestępczości korupcyjnej, uzyskanych przez jednostki szczebla wojewódzkiego za I półrocze 2015 r. W trakcie spotkania omawia-

no, między innymi kwestie dotyczące zmian w procedurze karnej i ich wpływu na sprawy korupcyjne oraz zabezpieczenia mienia w tych sprawach.

Przedstawiciel FBI wygłosił prelekcję na temat korupcji w szpitalach oraz wyłudzeń

odszkodowań z wypadków samochodowych na terenie Stanów Zjednoczonych.

Istotnym elementem spotkania była dyskusja, w tym omówienie najważniejszych problemów i zadań komórek organizacyjnych Policji dw. z korupcją.

* * *

Nielegalne laboratorium - II edycja szkolenia

W dniach 7-18 września 2015 r. w Międzynarodowym Centrum Szkoleniowym Zwalczenia Nielegalnych Laboratoriów Narkotykowych Policji, mieszczącym się na terenie Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, odbyła się druga edycja szkolenia z zakresu likwidacji nielegalnych laboratoriów narkotykowych. Organizatorami szkolenia było Biuro Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji oraz Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji we współpracy z przedstawicielami CBŚP, SP w Pile oraz LK KWP we Wrocławiu.

W szkoleniu udział wzięli biegli laboratoriów kryminalistycznych z zakresu badań chemicznych, technicy kryminalistyki oraz funkcjonariusze z pionu operacyjnego i dochodzeniowo-śledczego, zajmujący się zwalczaniem przestępczości narkotykowej z czterech garnizonów: świętokrzyskiego, śląskiego, warmińsko-mazurskiego i pomorskiego.

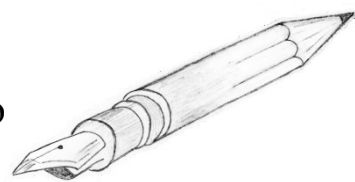

W trakcie szkolenia uczestnicy zdobywa wiedzę dotyczącą, między innymi, wyposażenia nielegalnych laboratoriów, metod syntezy narkotyków oraz zasad bezpieczeństwa, obowiązujących podczas likwidacji nielegalnych laboratoriów narkotyków syntetycznych i ich prekursorów. Zajęcia miały charakter zarówno wykładów, jak i ćwiczeń praktycznych realizowanych w centrum szkoleniowym ITCCCL w Legionowie.

Piórem i ołówkiem

Opowiada i rysuje Zbigniew Wlazło

A to Polska właśnie

W kolejnym artykule z serii *A to Polska właśnie* poświęconej dworom polskim, autor przybliży podstawy zakładania ogrodów oraz zapomniany dwór położony w Niemieczkowie w gminie Oborniki w województwie wielkopolskim.

Ogród przy dworze

Istotną i nieodzowną częścią dworu jest ogród, który uzupełnia i podkreśla jego charakter. Ogród dworski spełniał i nadal spełnia jednocześnie dwie funkcje, użytkową i dekoracyjną. Dla ówczesnych XIX-wiecznych budowniczych dworów oraz ogrodników zarządzających ogrody, pomocnymi były rady i wskazówki opisywane przez znawców tematu jak taki ogród zaplanować i w dalszej konsekwencji założyć. Wśród publikacji, które odegrały istotną rolę w propagowaniu i utrwalaniu stylu, w jakim zakładano dworskie ogrody warto wymienić dwutomowe opracowanie Edmunda Jankowskiego *Ogród przy dworze wiejskim*, które ukazało się w 1888 r. nakładem własnym autora. Konieczność wydania tej książki Edmund Jankowski uzasadniał „potrzebą zebrania w jednym woluminie wiadomości o ogrodnictwie, ponieważ o zasadach zarządzania ogrodem spacerowego nie przemawiał dotąd z książki żaden z ogrodników Polaków”.

Ważną rolę dla popularyzacji sztuki ogrodowej w tamtych czasach odegrała także książka Izabeli Czartoryskiej *Myśli różne o sposobie zakładania ogrodów*. Powodem jej napisania była chęć podzielenia

się autorki swoimi przemyśleniami w zakresie zakładania ogrodów, które narodziły się podczas odbudowy należącego do rodziny dworu i ogrodu w Puławach. Gdy rodzina Czartoryskich po upadku powstania listopadowego powróciła do Puław okazało się, że dwór został ograbiony i doszczętnie zniszczony. Izabela Czartoryska przystąpiła więc do jego odbudowy, a park, który w założeniach wcześniejszych był w stylu ogrodu włoskiego, został urządzony na nowo w stylu angielskim.

Równie ważną rolę w dziedzinie systematyzowania wiedzy w zakresie zakładania ogrodów przy dworach polskich odegrał w tamtych czasach Franciszek Giżycki, który swoje rozważania opisał w książce *O przyozdobieniu siedlisk wiejskich*.

W XIX w. ogrody przy dworach zakładano w dwóch manierach, jako ogród krajobrazowy lub geometryczny – nawiązujący do renesansowych ogrodów włoskich. Z tych dwóch nurtów wykrystalizował się styl, który dziś nazywamy dworkowym.

Ogród krajobrazowy (angielski) opierał się na naśladowaniu natury, na wykorzystywaniu lub tworzeniu elementów krajobrazu, w taki sposób, aby uzyskać wrażenie naturalności. Kształtując okolice, tworzone sztuczne wzniesienia, stawy, skupiska drzew i krzewów, lasy, polany, łąki i pola, rozmieszczano w terenie głazy i kamienie. Zbędne elementy usuwano lub skutecznie zasłaniano, a wszystko to robiono w taki sposób, aby ingerencja człowieka była niezauważalna. Drogi w ogrodzie przebiegały łagodnie i miękko. Za pomocą drzew i elementów architektury o zróżnicowanej wielkości oraz barwie uzyskiwano efekt dużej przestrzeni. Elementy, które nie na-

śladowały natury, ale z różnych względów zasługiwały na szczególną uwagę, np. posiadały duże walory dekoracyjne, umiejscawiano blisko dworu.

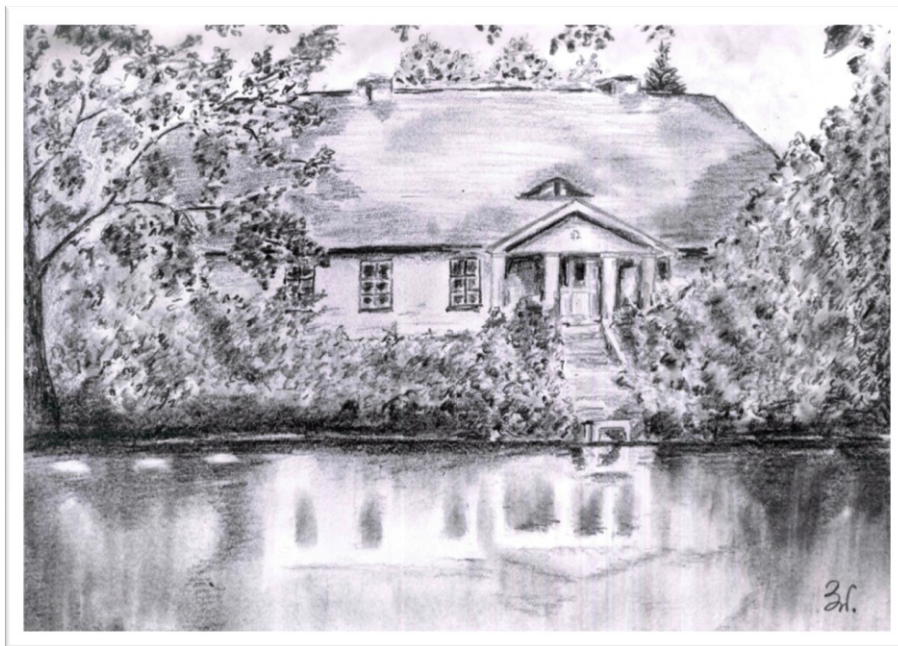
Ogród geometryczny (włoski) tworzone w oparciu o układ osiowy. Plan ogrodu zakładał jego podział na kilka wyraźnie wyróżniających się części. Do dworu obowiązkowo prowadziła droga obsadzona po obu stronach drzewami tworzącymi aleję, która kończyła się podjazdem w kształcie koła lub elipsy, wewnątrz którego znajdował się gazon czasami obsadzany ozdobnymi krzewami. W centrum ogrodu znajdował się dwór, a bezpośrednio za nim tzw. salon oparty na planie kwadratu lub prostokąta podzielony drogami. Z jednej strony salonu znajdował się dworski sad, a z

drugiej przestrzeń swobodnie kształtowana w oparciu o łąki, lasy lub pola. W przestrzeni swobodnej kopano też stawy. Ogród włoski najczęściej zakładano dla skromnych dworów.

Ogród dworowy najbardziej zbliżony do włoskiego oparty był również na układzie osiowym. Obsadzana drzewami droga prowadząca do dworu kończyła się kolistym podjazdem z trawiastym gazonem, wokół którego budowano oficyny. Dwór zatopiony w kwiatkach i pnączach zajmował część centralną, za którym znajdował się ogrodowy salon oddzielony od reszty ogrodu szpalerami wysokich drzew. Inne elementy ogrodu takie jak staw, sad czy park formowano już różnie, w zależności od ukształtowania terenu i potrzeb właścicieli dworu. Sam park przybierał najczęściej swobodną formę.

Dwór Niemieczkowo

Mała wieś Niemieczkowo, położona w gminie Oborniki w województwie wielkopolskim, z dala od siedlisk ludzkich wśród zieleni, skrywa perłę lokalnych zabytków architektury – dwór szlachecki z XIX wieku.

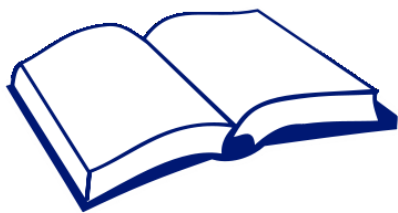

Autor: Zbigniew Wlazło „Dwór w Niemieczkowie” 2015 r. Ołówek na papierze 21 x 28,5 cm

Historia tego miejsca sięga jednak dużo dalej, bo aż do XIV wieku, gdy na miejscu obecnego dworu otoczonego rowem wypełnionym wodą – pozostałością dawnej fosy, znajdowało się stare siedlisko rycerskie. Malownicza rzeka Samica przepływająca obok dworu dodaje temu miejscu dodatkowego czaru i poetyckiego wydźwięku. Dwór wybudowano dla rodziny Raczyńskich. W latach 1921 – 1939 majątek liczący wówczas 271 ha dzierżawiony był przez Stanisława Tomaszewskiego. W 1939 roku na podstawie ustawy o reformie rolnej majątek został rozparcelowany, a tzw. resztówkę wraz z dworem kupił Stanisław Kłosiński. Do majątku przynależały wówczas: dwór z oficyną, kuźnia, podwórze ze stajniami i stodołą, która istnieje do dnia dzisiejszego oraz grunty rolne i park.

Po wybuchu II wojny światowej rodzina Kłosińskich zmuszona była opuścić majątek. Wraz z uciekającymi była kilkuletnia wówczas Józefa Kukawska – wnuczka Stanisława Kłosińskiego. Po zakończeniu wojny majątek został przekazany na rzecz Centrali Nasiennej, a w pomieszczeniach dworu mieściły się magazyny, co przyczyniło się do zdewastowania tego cennego obiektu. Józefa Kukawska powróciła do Niemieczkowa z początkiem lat 70. ubiegłego wieku przejmując należący do rodziny dwór. Pomieszczenia dworu nie były już wówczas użytkowane przez Centralę Nasienną, więc rozpoczęto odbudowę tego pięknego, lecz bardzo zniszczonego dworu. Jego teraźniejszy wygląd odtworzono na podstawie zapamiętanych przez Józefę Kukawską detali architektury. Do dworu, poprzez mostek prowadzi droga, która nie kończy się jak w typowym założeniu dworskim okrągłym podjazdem z trawiastym gazonem, lecz przebiega równoległe wzdłuż dworu przed gankiem w stronę stajni. Dwór jest podpiwniczony, osadzony na planie prostokąta z dobudówką. Kryty jest dachem naczółkowym dwuspadowym z dachówką ceramiczną z centralnie umiejscowionymi na dachu pojedynczymi okna-

mi typu „bawole oko”. Ściany są tynkowane i malowane na biało. Na ganek, który wsparty jest na czterech drewnianych kolumnach wchodzi się murowanymi schodami. Z tyłu dworu od strony salonu znajduje się taras, którego schody prowadzą do ogrodu i parku. W parku rośnie wiele gatunków drzew, a najstarsze z nich mają przeszło 180 lat. Pięć drzew uznano za pomniki przyrody. Na uwagę zasługują drzwi wejściowe oraz okna, które zachowały oryginalną stolarkę. Wnętrze dworu oparte na układzie dwutraktowym utrzymane jest w klimacie epoki. Antyczne meble, obrazy, trofea myśliwskie to wszystko sprawia, że czas zatrzymał się tu w XIX wieku. Często wracam wspomnieniami do spędzonych wraz z właścicielami dworu chwil przy wieczornej herbacie podawanej na ganku, z którego rozpościera się cudowny widok na staw i okoliczny park. Majątek zajmujący obecnie obszar ok. 3,5 ha parku, został jako zespół dworsko-parkowy wpisany do rejestru zabytków. W dworze prowadzony jest ośrodek jeździecki oraz stajnia pogotowia dla zwierząt. Córka Józefy Kukawskiej – Krystyna Kukawska jest instruktorem jeździectwa.

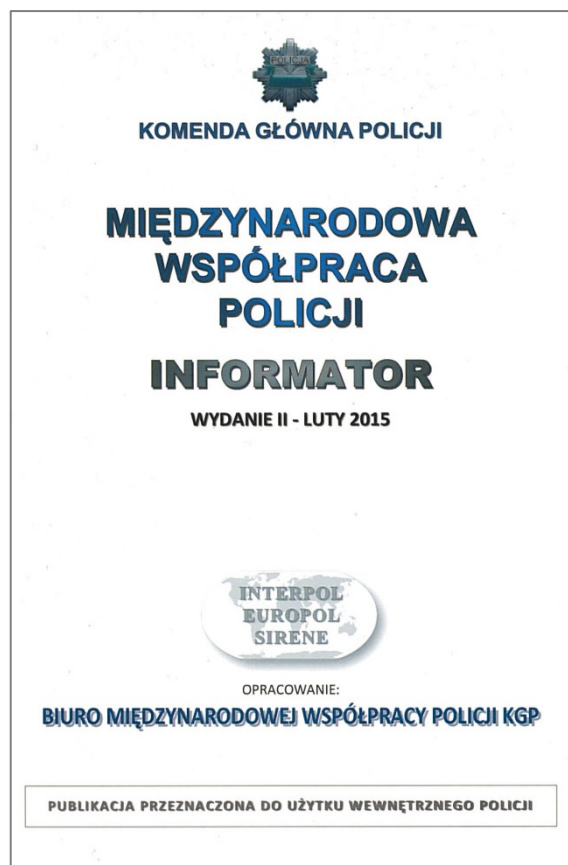
Międzynarodowa współpraca Policji - Informator

W publikacji przedstawiona została operacyjna i pozaoperacyjna międzynarodowa współpraca Policji, zarówno na szczeblu centralnym, jak i na terenach przygranicznych. Rozdział poświęcony współpracy w ramach Unii Europejskiej – gremia i sieci eksperckie - dotyczy poszczególnych grup roboczych Rady Unii Europejskiej, komitetów i grup roboczych komisji Europejskiej, sieci współpracy i gremiów eksperckich w ramach Unii Europejskiej i Europejskiej Multidyscyplinarnej Platformy Przeciwko Zagrożeniom Przystępstwami – EMPACT i przedstawia ich status oraz zadania. Kolejny rozdział dotyczy agencji unijnych – CEPOL i EURO-POL. Wskazane zostały w nim podstawy prawne ich działania, cele i zadania, organy oraz m. in. zakres współpracy. Następny rozdział zawiera informacje dotyczące misji ewaluacyjnych Schengen. Znajdziemy tu informacje m. in. o zakresie zadań misji i obszarów ewaluacji.

W dalszej części publikacji omówiona została współpraca wielostronna w ramach międzynarodowych organizacji policyjnych (m.in. Interpol), inicjatyw regionalnych (m.in. Grupa Wyszehradzka), organizacji międzynarodowych (m.in. Rada Europy, ONZ). Przedstawione zostały także wybrane kierunki współpracy bilateralnej, umowy i porozumienia ją regulujące oraz obszary tej współpracy.

Rozdział poświęcony międzynarodowej wymianie informacji zawiera zadania Biura Międzynarodowej Współpracy Policji w zakresie zapewnienia wymiany informacji o charakterze kryminalnym jednostkom organizacyjnym Policji i zagranicznym organom ścigania oraz w zakresie współpracy organów ścigania w sprawach karnych.

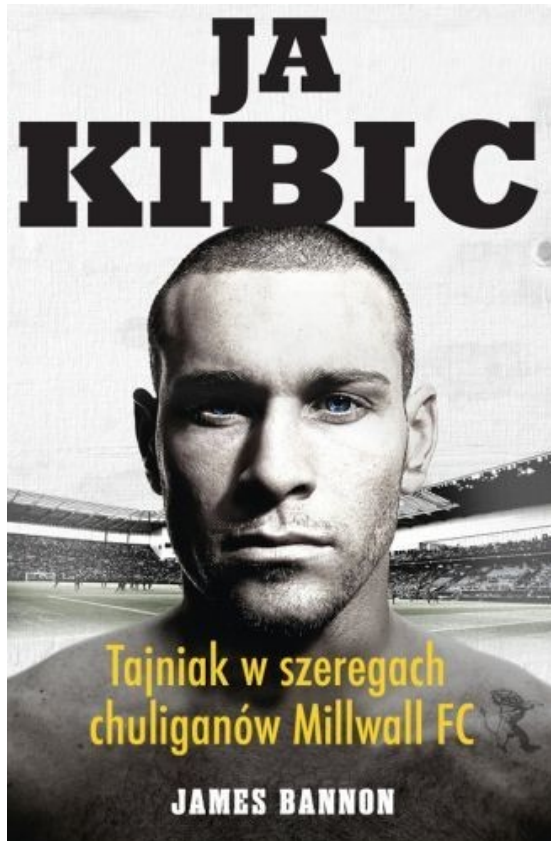
Przedstawione zostały także zadania BMWP KGP w zakresie przedsięwzięć związanych ze służbą funkcjonariuszy Policji w polskich kontyngentach policyjnych m. in. w Kosowie, Gruzji, Afganistanie. Wskazane zostały również kryteria doboru oficerów łącznikowych oraz ich zadania.

Autorzy przedstawiają w publikacji również wybrane aspekty współpracy szkoleniowej oraz programy i projekty pomocowe (m.in. Norweski Mechanizm Finansowy, programy współpracy transgranicznej, Program Erasmus dla wszystkich).

Krzysztof Opaliński

James Bannon „Ja kibic”

„Ja kibic” Jamesa Bannona nie jest nowością wydawniczą. Nie jest też książką, która opowiada o rzeczach nam współczesnych. Jest jednak pozycją, która w wielu wymiarach nie straciła na aktualności, zwłaszcza jeśli spojrzymy na nią przywołując nasze polskie doświadczenia.

Jej aktualność dotyczy zarówno poruszanej tematyki, jak i perspektywy, z jakiej została napisana. Autorem książki jest bowiem najprawdziwszy policyjny tajniak, który przedostał się do ekipy Millwall, czyli jednych z najbardziej groźnych grup chuliganów w Anglii. Należy sobie uświadomić, że mówimy o czasach przed zdecydowaną reformą piłkarskiego świata, które z sukcesem podjęła Margaret Thatcher. To - jak wiemy - najczarniejszy okres piłki nożnej nie tylko w historii wyspiarskiego futbolu, ale w ogóle w jego historii. Wybryki i agresja na stadionach były na porządku dziennym, niezależnie od poziomu ligowych rozgrywek. Stąd pomysł, by tajni policjanci, tacy właśnie jak Bannon, weszli w naj-

głębsze struktury klubowych bojówek w celu wyłapania najgroźniejszych ich członków i rozbicia od środka. Sam proces wnikania w grupę, opisany barwnie i dynamicznie, jest niezwykle interesującą i wciągającą lekturą. Sporo tutaj elementów pracy operacyjnej, opisaney miejscami rzetelnie, choć z marginesem oczywiście granic, których przekroczyć policjantowi - pisarzowi nie wolno. Autor umiejętnie połączył poważny ton narracji z humorem, co wynikało niekiedy z realiów. Jak choćby postać partnera Bannona, który razem z autorem infiltrował świat pseudokibiców, nie mając przy tym najmniejszego pojęcia o piłce nożnej. To zabawne, choć patrząc z punktu widzenia policyjnej pracy groźne i niebezpieczne, ale buduje autentyzm opowiadanej historii. Bo takie też zadanie stało przed Bannonom, który także sam wiele musiał poświęcić nauki na historię piłki i całego świata z nią związanego.

Recenzowaną książkę czyta się chwilami niczym sensacyjną powieść. Zwłaszcza wtedy, gdy narrator umieszcza nas w środku starć kibiców podczas meczów z West Hamem, nie mniej niespokojnych wizyt na boiskach Manchesteru czy też podczas regularnych bijatyk z chuliganami Chelsea. Widoczny jest w tych scenach autentyzm i realizm zdarzeń, co nie dziwi w przypadku osobistych doświadczeń Jamesa Bannona. Wyjątkowo realistycznie prezentują się także osobiste przemyślenia policjanta umieszczonego wewnątrz grupy kibicowskiej. To szczere wypowiedzi, w których nie brak rozterek moralnych. Pojawia się dzięki nim bardzo interesujący wątek etyki w pracy operacyjnej. Bannon nie raz, nie dwa, zastanawia się czy powinien, czy może zdradzić aktualnych „kolegów”. Na szczęście możemy pisać to pojęcie w cudzysłowie, a więc świadomi dobrej policyjnej roboty. Bannon jest kilkakrotnie bliiski decyzji o zerwaniu pracy policyjnej. Przyczynia się do tego chyba najbardziej fascynacja grupowego, fraternistycznego działania. I jak to w życiu, ale i w książkach, po-

jawia się wątek miłosny, który na szczęście nie psuje operacyjnych dokonań.

Najwięcej jednak znajdziemy opisów policyjnych interwencji, tych siłowych, jak i wypracowanych solidną robotą pod przykrywką. Sama książka już mniej, ale swoimi działaniami w terenie niejednokrotnie Bannon naraził się swoim kolegom mundurowym, gdy prezentował w swoich raportach nie do końca zgodne z prawem interwencje mundurowych. Problem w tym, że tego typu interwencje zamiast uspokajać,

rozwścieczały tłum. Policyjny tajniak przestrzegając prawo i zachowując się etycznie niejednokrotnie składał skargi na swoich mundurowych kolegów. Chwilami ma się wrażenie, że częściej „atakował” policjantów niż samych pseudokibiców. Na szczęście to tylko wrażenie, a sama książka „Ja kibic” jest bardzo interesującą i fascynującą lekturą.

Leszek Koźmiński

SIERPIEŃ

„Można odejść na zawsze, by stale być blisko”

W piątek 14 sierpnia, z głębokim żalem pożegnaliśmy naszą Koleżankę, Anię Fons, która ze Szkołą Policji w Pile związana była od ponad dziewięciu lat. Uroczystości pogrzebowe rozpoczęła msza święta w kościele pw. św. Jana Bosko w Pile, którą odprawił kapelan Szkoły ks. Zdzisław Nowicki. W kazaniu wspominał on o godnej naśladowania postawie Ani, Jej bezinteresownym oddaniu dla drugiego człowieka i wielkim sercu, którym dzieliła się z innymi. Ksiądz Zdzisław Nowicki przypomniał piękne słowa, które jak żadne inne oddały stan ducha zgromadzonych: „Gdy się rodziłaś wszyscy się cieszyli, a ty płakałaś - żyj tak, by wszyscy płakali, gdy będziesz odchodziła.”

W południe na Cmentarzu Komunalnym w Pile kondukt żałobny odprowadził Anię na miejsce spoczynku. W tej ostatniej drodze towarzyszyli Jej członkowie rodziny, kadra kierownicza oraz poczet sztandarowy Szkoły Policji w Pile, prezydent Piły Piotr Głowski, współpracownicy, przyjaciele, koleżanki i koledzy, członkowie chóru „Halka” (który wziął udział również we mszy świętej), członkowie Towarzystwa Pomocy Chorym im. Sługi Bożej Stanisła-

wy Leszczyńskiej, przedstawiciele Komendy Powiatowej Policji w Pile, Komendy Państwowej Straży Pożarnej w Pile oraz wszyscy ci, dla których Ania była bliska.

Kondolencje mamie oraz członkom rodziny Ani przekazał komendant Szkoły Policji w Pile insp. Jerzy Powiecki:

„Z głębokim żalem i smutkiem przyjąłem wiadomość o śmierci Pani córki, Ani. Odszedł Człowiek mądry, uczciwy i szlachetny. Pani córka posiadała wiedzę i doświadczenie, które przez wiele lat służyły Szkole Policji w Pile. Jej talent organizatorski, pozytywne nastawienie do otaczającego świata, humor wprowadzały zawsze pozytywną atmosferę w miejscu pracy.

Tacy ludzie, jak Ania nie zdarzają się często, są wyjątkowi i tym boleśniej odczuwam tę stratę. Niewiele jest osób, interesujących się życiem kulturalnym Piły, których los na ich życiowej drodze nie zetknął choć raz z Anią. Jeżeli tak się stało, z pewnością zapamiętali tę chwilę, ponieważ Ania miała w sobie ten magiczny pierwiastek, dzięki któremu wszystko nabierało innego wymiaru. Rzeczy, z pozoru niemożliwe do zrealizowania, za Jej udziałem zdawały się mniej skomplikowane. Choć czasami jest to trudne do wyobrażenia dla przeciętnego człowieka, Ania potrafiła realizować na raz kilka zadań, i na każdym z nich skupić swoją uwagę oraz przekonać do swojego pomysłu innych. To wielki dar, dany tylko nielicznym.

Ania jednak nie tylko znana jest wśród przedstawicieli pilskiego środowiska kulturalnego. Przede wszystkim nie była obojętna na los innych. Jako wolontariuszka Towarzystwa Pomocy Chorym im. Sługi Bożej Stanisławy Leszczyńskiej brała udział we wszystkich zbiórkach funduszy na budowę pilskiego hospicjum. Niezależnie od pory roku i pogody, można ją było zauwa-

żyć wśród osób z żółtą koszulką - znakiem rozpoznawczym wolontariuszy ze wspomnianego Towarzystwa. Ponadto, Ania włączała się w pomoc podopiecznym domów pomocy społecznej i innych placówek o podobnym charakterze. Trzy lata temu władze Piły oraz powiatu pilskiego podczas gali wolontariatu uhonorowały bezinteresowną postawę Ani, przyznając Jej odznakę wolontariusza „Srebrną Łapkę”.

Zna Ją tysiące osób: słuchaczy, dzieci i osoby starsze, którzy mieli okazję odwiedzić szkołę. To Ona, z wykształcenia historyk i dziennikarz, przybliżała im dzieje budynku i opowiadała o szkole. Ale to nie tylko opowieści. Jestem osobiście ogromnie wdzięczny Ani za to, że na trwałe zostanie zapamiętana jako strażniczka pamięci o pilskiej Szkole Policji. To dzięki Jej dociekliwości, zaangażowaniu i pomysłowości powstały setki artykułów dokumentujących najważniejsze wydarzenia z kart historii tej jednej z najstarszych szkół kształcącej kadry polskiej policji. To dzięki pracy Ani przysłe pokolenia będą mogły czerpać wiedzę o przeszłości tego miejsca.

Ania Fons zostanie zapamiętana przez potomnych za swoją umiejętność dostrzegania tego, co większość ludzi pomija w swoim pędzie przez życie. Ania dla wielu osób, które ją znały, wydawała się zapewne też taką pędzącą przez życie osobą. Jednak w tym pędzie i chęci realizowania swoich pomysłów, potrafiła też zatrzymać się i dostrzec w rzeczach pozornie szarych, paletę różnokolorowych barw. Podczas jednego ze swoich wernisaży, wypowiadając się na temat uwiecznionych na zdjęciach miejsc, stwierdziła: „Widzimy je, nie uświadamiając sobie ich historii, treści, które ze sobą niosą, filozofii dziejowej i niepowtarzalnego piękna zapisanego w starych murach, korze drzew czy domach, w których mieszkamy”. Ona to wszystko dostrzegała i próbowała pokazać to innym.

Ania, wiedziała, że każdy człowiek ma swoją historię, która tworzy jego tożsamość i która nierzadko oddziałuje na życie innych. Dlatego spotykała się z osobami starszymi, które zaufały Jej i dzieliły się swo-

imi wspomnieniami. W wielu przypadkach, to dzięki Ani pamięć o tych świadkach historii przetrwa przez kolejne pokolenia.

O Ani można rozmawiać godzinami. Nie ma bowiem osoby, która przesłaby obok Niej obojętnie. Jestem przekonany, że w pamięci każdego, kto ją poznał, pozostawiła najlepsze wspomnienie. Wspomnienie, które może pozostawić po sobie prawdziwy Człowiek.

Jest mi żal, że nie będzie mi już dane wziąć udziału w żadnym przedsięwzięciu przygotowanym przez Anię. Każde z nich charakteryzowało się bowiem wysokim profesjonalizmem. Pomimo jednak tego żalu, mam głęboki szacunek do losu, że moją życiową drogę skrzyżował w pewnym momencie z drogą Ani Fons. To wszystko, co pozostawiła po sobie, wspomnienia, które zapewne przez długi czas będą żyły w umysłach osób, które ją poznały, to wszystko sprawi, że Ania pozostanie wśród nas.

Niełatwo znaleźć słowa pociechy w tych trudnych chwilach. Proszę przyjąć ode mnie oraz od wszystkich pracowników i funkcjonariuszy Szkoły Policji w Pile wyrazy szczerego współczucia.”

Wyrazy współczucia rodzinie złożył również prezes Towarzystwa Pomocy Chorym im. Sługi Bożej Stanisławy Leszczyńskiej Paweł Wiszniewski, który przypomniał o wielkim zaangażowaniu Ani w działalność Towarzystwa.

„Można odejść na zawsze, by stale być blisko” - tak twierdził ks. Jan Twardowski. Uczestnicząc w życiu Ani Fons, obserwując Jej zapał do różnorodnych projektów oraz chęć niesienia pomocy innym, należy w pełni zgodzić się ze słowami wspomnianego księdza - poety. Prawdą jest, że nie zobaczymy już twarzy Ani, nie usłyszymy Jej śmiechu, ani kroków na szkolnym korytarzu oraz rozbrzmiewającego w słuchawce telefonu „Cześć, tu Ania...”, ale prawdą jest również to, że Ania dzięki swojej życiowej postawie pozostanie wielu osobom bliska na zawsze.

Kurs specjalistyczny w zakresie ujawniania, identyfikacji i zabezpieczenia mienia podlegającego zajęciu w postępowaniu przygotowawczym

Zabezpieczenie majątkowe to instytucja, która spełnia w prawie karnym wiele ważnych zadań. Jest środkiem przymusu stosowanym wobec podejrzanego lub oskarżonego o popełnienie przestępstwa, którego celem jest zabezpieczenie późniejszego wykonania orzeczenia sądu w zakresie kar i środków karnych, które mają charakter majątkowy. Następuje to przede wszystkim poprzez ograniczenie możliwości dysponowania majątkiem przez podejrzanego/oskarżonego (zabezpieczenie mienia), tak aby nie mógł się go pozbyć i uniemożliwić wykonanie przyszłego orzeczenia. Zabezpieczenie majątkowe jest stosowane również po to, aby sprawcy nie mogli organizować sobie drogiej ochrony prawnej za kradzione pieniądze, nie mogli finansować zastraszania świadków, a także byli świadomi skuteczności organów ścigania. Zabezpieczenie majątkowe stosowane jest również w tym celu, aby sprawcy nie mogli powrócić do przestępstwa za pomocą uzyskanych narzędzi i środków oraz w jak najwyższym stopniu zrekompensować krzywdę pokrzywdzonego i podnieść poczucie sprawiedliwości. Efektywność i celowość dokonywania zabezpieczeń następuje przede wszystkim na etapie postępowania przygotowawczego, a to zależy w znacznym stopniu od sprawności działania policji i prokuratury. Z uwagi na złożony charakter instytucji zabezpieczenia majątkowego, wielość przepisów odsyłających, brak spójności pomiędzy regulacjami kodeksu karnego wykonawczego a kodeksu postępowania karnego, w praktyce występują liczne problemy z właściwym jej stosowaniem, o czym mieli się okazję przekonać słuchacze kursu specjalistycznego w zakresie ujawniania, identyfikacji i zabezpieczenia mienia podlegającego zajęciu w postępowaniu przygotowawczym.

W związku z trwającą, czwartą w tym roku edycją kursu specjalistycznego w zakresie ujawniania, identyfikacji i zabezpieczenia

mienia podlegającego zajęciu w postępowaniu przygotowawczym, gościem Szkoły Policji w Pile w dniach 25-26 sierpnia był podinsp. Adam Opiłka - ekspert z Centralnego Biura Śledczego Policji Zarząd w Katowicach, który na co dzień prowadzi wieloletkowe sprawy karne związane z przestępczością zorganizowaną, o skomplikowanym stanie prawnym i faktycznym, m.in. tzw. oszustwa karuzelowe, w których występuje łańcuszek fikcyjnych firm wyłudzających od Skarbu Państwa podatek VAT.

Nasz Gość, przybliżył słuchaczom kursu aspekty praktyczne zabezpieczeń majątkowych, cele śledztwa finansowego, możliwości poszukiwania majątku sprawców przestępstw, zasady współpracy z Wydziałem Odzyskiwania Mienia KGP i Generalnym Inspektorem Informacji Finansowej. Ponadto, podstawy prawne dokonywania zabezpieczeń majątkowych, kary i środki karne o charakterze finansowym z kodeksu karnego i kodeksu karnego skarbowego.

Wykład, jak i przedstawiona prezentacja multimedialna, spotkały się z dużym zainteresowaniem słuchaczy, o czym świadczyła duża liczba pytań do prelegenta.

Policyjny bieg na podium

29 sierpnia na starcie VI Biegu z Policją stanęło ponad 400 gotowych do wspólnej rywalizacji biegaczy na 10-kilometrowej trasie. W trakcie zawodów, które odbyły się w miejscowości Góra (woj. dolnośląskie), rozegrane zostały również VI Mistrzostwa Polski Policjantów, gdzie 144 policjantów stanęło do walki o czołowe miejsca. Impreza miała charakter otwarty. Zawody te były objęte patronatem honorowym Komendanta Głównego Policji.

Szkołę Policji w Pile reprezentowała mł. asp. Monika Tuczyńska z Zakładu Służby Kryminalnej, która zdobyła drugie miejsce w kategorii k-30 oraz trzecie miejsce w kategorii IPA. Nasza wykładowczyni podkreślała, że w tym roku bieg był szczególnie trudny ze względu na wysoką temperaturę. W samych mistrzostwach wzięła udział już czwarty raz, ale po raz pierwszy reprezentowała Szkołę Policji w Pile.

KSIP po raz kolejny

KSIP – Krajowy System Informacyjny Policji, jest podstawowym narzędziem służącym do uzyskiwania, przetwarzania oraz wykorzystywania wiedzy na temat osób, rzeczy, wydarzeń w ramach codziennych obowiązków wypełnianych przez funkcjonariuszy Policji. Zmiany wynikające z udoskonalania tego systemu wymuszają ciągłe podnoszenie kwalifikacji i zwiększanie umiejętności użytkowników.

Szkoła Policji w Pile po raz kolejny w tym roku zorganizowała i przeprowadziła zajęcia z tego zakresu. W kursie wzięło udział 20 słuchaczy pochodzących ze wszystkich garnizonów. Zajęcia obejmowały 5 dni szkoleniowych, a materiał składający się na program kursu przewidywał prowadzenie części teoretycznej oraz praktycznej. Po zakończeniu kursu wszyscy uczestnicy otrzymali świadectwa potwierdzające zdobyte kompetencje w zakresie przewidzianym materiałem.

Szkoła Policji w Pile od 7 lat prowadzi kurs doskonalenia zawodowego z zakresu KSIP, zarówno dla służby kryminalnej, jak i prewencyjnej.

WRZESIEN

25. Międzynarodowy Półmaraton PHILIPS z udziałem policjantów

Prawie 3,5 tysiąca biegaczy stanęło na starcie jubileuszowego 25. Międzynarodowego Półmaratonu PHILIPS, który tradycyjnie w pierwszą niedzielę września rozegrany został na ulicach Piły. Zawodnicy wystartowali z al. Piastów i po przebiegnięciu do-

kładnie 21 km 97,5 m zakończyli zmagania na pl. Zwycięstwa.

Każdy z 3091 zawodników, którzy ukończyli bieg otrzymał pamiątkowy medal z wizerunkiem Wandy Panfil, jednej z najlepszych zawodniczek w historii światowego maratonu, mistrzyni świata w tej konkurencji. Wśród wspomnianej grupy była rekordowa liczba 151 policjantek, policjantów, emerytów policyjnych i pracowników polskiej Policji oraz pięcioosobowa reprezentacja policjantów łotewskich rywalizujących w Otwartym Międzynarodowym Pucharze Policji w Półmaratonie.

Inicjatywa współzawodnictwa policjantów i policjantek zyskała aprobatę Komendanta Głównego Policji, który zatwierdził umieszczenie imprezy w *Harmonogramie wydarzeń sportowo-rekreacyjnych na rok 2015 objętych patronatem honorowym Komendanta Głównego Policji* i ufundował puchary dla trzech najlepszych funkcjonariuszy w kategorii kobiet i mężczyzn. Puchary w klasyfikacji drużynowej i nagrody dla najlepszych policjantów ufundowało Międzynarodowe Stowarzyszenie Policji IPA. Wsparcie w przygotowaniu pobytu policyjnych biegaczy w Pile otrzymaliśmy także z Urzędu Miasta w Pile.

Najlepszymi wśród policjantów okazali się

- w kategorii mężczyzn:

1. Łukasz WRÓBEL – KMP w Poznaniu
2. Adam THIEL – emerytowany policjant z Lęborka
3. Gunars KEGIS – policjant z Łotwy

- w kategorii kobiet:

1. Irina STULA PANKOKA - policjantka z Łotwy
2. Marta ORLIKOWSKA - KMP w Poznaniu
3. Edyta MARCINIAK - KMP w Kaliszu

- w klasyfikacji drużynowej:

1. Policja Łotwa
2. KWP z s. w Radomiu
3. KPP w Świeciu

Nagrodę specjalną dla najlepszego zawodnika ze Szkoły Policji w Pile otrzymał Mateusz Pałys, młodszy wykładowca w Zakładzie Prewencji i Technik Interwencyjnych. Puchary i nagrody zwycięzcom wręczyli: Zastępca Komendanta Szkoły Policji w Pile insp. Piotr Gaca oraz Witold Drzażdżyński - I Wiceprezydent Krajowego Zarządu Międzynarodowego Stowarzyszenia Policji IPA.

Podróż w krainę gór piaskowych

Po ubiegłorocznej wycieczce zorganizowanej na Mazowsze (Warszawa, Modlin, Pułtusk) - wolontariusze naszej Szkoły pomogli w organizacji kolejnej wycieczki dla podopiecznych dwóch placówek podległych Caritas w Pile - tym razem do Słowińskiego Parku Narodowego. Wzięło w niej udział 47 osób niepełnosprawnych wspólnie z opiekunami, wspieranymi przez wolontariuszy ze Szkoły, którzy wraz z policjantami z KPP w Lęborku przygotowali program i różne atrakcje.

W drodze do Lęborka zatrzymaliśmy się w Białym Borze, gdzie mogliśmy poznać historię i aktualny stan stadniny koni. Ciekawostką, o której usłyszeliśmy był fakt kręcenia w stadninie scen do filmów „Pan Wołodyjowski”, „Mazepa” i „Karino”.

W pierwszym dniu wycieczki podopieczni wspomnianych placówek mieli okazję zwiedzić Lębork - urokliwe miasto z wyremontowaną starówką i deptakiem. Wieczorem, w miejscu zakwaterowania w szkolnym internacie czekała na nich smaczna obiadowa kolacja, a wieczorem - dyskoteka.

Drugiego dnia wybraliśmy się do Gdyni i program zwiedzania rozpoczęliśmy od oceanarium. Uczestnicy wycieczki mogli zobaczyć setki różnych stworzeń żyjących w morzach i oceanach. Kolejnym punktem zwiedzania był skwer Kościuszki i wychodzące w morze moło południowe, przy którym cumuje m.in. okryty sławą żaglowiec „Dar Pomorza” oraz niszczyciel ORP Błyskawica biorący udział w walkach II wojny światowej.

W ostatnim dniu wybraliśmy się na szczyt najwyższej z wędrujących wydm w Polsce - Łąckiej Górze 43 m n.p.m. Wędrujące wydmy w Słowińskim Parku Narodowym to jedna z głównych atrakcji regionu.

W ostatnim dniu wybraliśmy się na szczyt najwyższej z wędrujących wydm w Polsce - Łąckiej Górze 43 m n.p.m. Wędrujące wydmy w Słowińskim Parku Narodowym to jedna z głównych atrakcji regionu.

GIIF w Szkole Policji w Pile

W dniu 10 września br. Szkołę Policji w Pile odwiedził Wojciech Ryżowski z Departamentu Informacji Finansowej Ministerstwa Finansów, który to Departament realizuje zadania nałożone na Generalnego Inspektora Informacji Finansowej (GIIF).

Generalny Inspektor Informacji Finansowej to jeden z organów (obok ministra właściwego do spraw instytucji finansowych)

administracji rządowej właściwy w sprawach przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Generalny Inspektor jest podsekretarzem stanu w Ministerstwie Finansów. Do jego ustawowych zadań należy uzyskiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie informacji w trybie określonym w ustawie oraz podejmowanie działań w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, a w szczególności: badanie przebiegu transakcji, co do których Generalny Inspektor powziął uzasadnione podejrzenia, przeprowadzanie procedury wstrzymania transakcji lub blokady rachunku, rozstrzygnięcie w przedmiocie zwolnienia zamrożenia wartości majątkowych, udostępnianie i żądanie przekazania informacji o transakcjach, przekazywanie uprawnionym organom dokumentów uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa, inicjowanie i podejmowanie innych działań w celu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, w tym szkolenie pracowników instytucji obowiązanych w zakresie zadań nałożonych na te instytucje, sprawowanie kontroli przestrzegania przepisów dotyczących przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, współpraca z zagranicznymi instytucjami i międzynarodowymi organizacjami zajmującymi się przeciwdziałaniem praniu pieniędzy lub finansowaniu terroryzmu, jak również nakładanie kar pieniężnych, o których mowa w ustawie.

W spotkaniu z Wojciechem Ryżowskim wzięli udział słuchacze V edycji kursu specjalistycznego w zakresie ujawniania, identyfikacji i zabezpieczenia mienia podlegającego zajęciu w postępowaniu przygotowawczym, słuchacze III edycji kursu specjalistycznego w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej oraz pluton 2 kompani V kursu specjalistycznego dla policjantów wykonujących czynności dochodzeniowo - śledcze.

Tematem prelekcji była współpraca organów ścigania z GIIF – jej zasady, zakres, pojawiające się trudności, możliwości poszukiwania majątku sprawców przestępstw

w kontekście zabezpieczeń majątkowych, w tym poza granicami terytorialnymi Polski, również w tzw. rajach podatkowych, obowiązki, które spoczywają na podmiotach obowiązanych do współpracy z GIIF na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu oraz wymiana informacji z instytucjami współpracującymi z GIIF. Ponadto tzw. transakcje ponadprogowe i podejrzane oraz procedura wstrzymania transakcji i blokady rachunku bankowego.

Treści przekazane przez naszego gościa są tym bardziej cenne, że rola tzw. śledztwa finansowego i zabezpieczeń majątkowych z roku na rok rośnie, bowiem, jak do tej pory, nie ma lepszego sposobu na zwalczanie przestępczości niż pozbawianie sprawców „owoców” ich działalności.

Wykład, poparty licznymi przykładami z praktyki, spotkał się z dużym zainteresowaniem słuchaczy.

III edycja kursu specjalistycznego „HL”

W dniach 7-11 września 2015 r. funkcjonariusze służby kryminalnej realizujący zadania służbowe związane z zapobieganiem i zwalczaniem przestępstwa handlu ludźmi, uczestniczyli w III edycji kursu specjalistycznego z zakresu zapobiegania przestępstwom handlu ludźmi i ich zwalczania.

Walka z handlem ludźmi jest jednym z najistotniejszych wyzwań, jakie stoją dzisiaj przed organami ścigania, dlatego tak ważne jest, by starać się za wszelką cenę i wszelkimi dostępnymi środkami wpływać na zminimalizowanie skali tego zjawiska. Pomocna w tym może okazać się również wiedza i doświadczenie, jakie nabyli uczestnicy szkolenia.

Prelegentami, którzy podzielili się wiedzą z uczestnikami kursu, byli wykładowcy Zakładu Służby Kryminalnej: asp. Jolanta Witkowska, podinsp. Krzysztof Sawicki oraz kom. Ewa Polewska-Strug z Wydziału Organizacji Szkolenia i Dowodzenia. W charakterze ekspertów zewnętrznych w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępstwa handlu ludźmi wykłady prowadzili podinsp. Michał Grzelec - naczelnik Wy-

działu ds. Handlu Ludźmi Biura Służby Kryminalnej KGP oraz podinsp. Dariusz Szczepański - ekspert Wydziału ds. Handlu Ludźmi Biura Służby Kryminalnej KGP. Ponadto, po raz pierwszy w ramach współpracy Szkoły Policji w Pile z Centralnym Ośrodkiem Szkolenia Straży Granicznej w Koszalinie, na kursie specjalistycznym handlu ludźmi gościliśmy, w charakterze prelegentów, funkcjonariuszy SG ppłk. dr. Piotra Boćko - kierownika Zakładu Operacyjno - Rozpoznawczego oraz ppłk. Agnieszkę Szmulew - Żiókowską - eksperta Zakładu Operacyjno - Rozpoznawczego COSSG w Koszalinie.

Zagadnienia, które przedstawili prelegenci, dotyczyły m.in.: form i metod pracy operacyjnej skutecznych w zwalczaniu przestępstwa handlu ludźmi, struktury grupy i mechanizmów działania sprawców, taktyki prowadzenia postępowań przygotowawczych oraz sposobów nawiązywania pierwszego kontaktu z ofiarą przestępstwa handlu ludźmi. Omówiono także współpracę międzynarodową w ramach: umów międzynarodowych, Interpolu, Europolu, Eurojustu oraz krajową - w ramach Krajowego Planu Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi. Funkcjonariusze Straży Granicznej zwrócili szczególną uwagę na realizację zadań SG oraz współpracę z funkcjonariuszami Policji w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępstwa handlu ludźmi. To ważny temat szkolenia, zwłaszcza obecnie - w dobie wielkich migracji ludności.

„Obronność 15”

W niedzielę, 13 września w wielu jednostkach Policji, w tym w Szkole Policji w Pile przeprowadzone zostały ogólnopolskie ćwiczenia pod nazwą „Obronność 15”. W ćwiczenia, poza kadrą Szkoły, były zaangażowane rezerwy osobowe z zasobów właściwych terytorialnie wojskowych komend uzupełnień – osoby te mają stanowić uzupełnienie kadrowe jednostek Policji na czas zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Celem tych największych, w powojennej historii Policji, ćwiczeń było sprawdzenie i doskonalenie systemu powoływania i przyjęcia rezerw osobowych do jednostek Policji, doskonalenie funkcjonowania punktów kontrolno - informacyjnych oraz wydawania wyposażenia, zapoznanie rezerwistów z miejscem, gdzie będą wykonywać zadania, a także ze specyfiką służby i podstawowymi zadaniami Policji.

W przygotowaniu i koordynacji przedsięwzięcia uczestniczył Główny Sztab Policji KGP przy współpracy Biura Finansów KGP i Biura Logistyki Policji KGP.

Rozpoczęcie kursu PG

Rozpoczęliśmy kolejną już w tym roku - trzecią edycję kursu specjalistycznego w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej, w którym udział bierze 22 słuchaczy, pochodzących z policyjnych garnizonów z terenu całego kraju.

Słuchacze w ciągu 23 dni szkoleniowych będą poszerzali swoją wiedzę z zakresu przestępczości gospodarczej. Proces dydaktyczny, poza realizacją zajęć prowadzonych przez wykładowców Szkoły, wzbogacony zostanie zajęciami prowadzonymi przez praktyków: przedstawiciela GIIF, Grupy Allegro, Alior Bank, Credit Agricole, Związku Banków Polskich, Wydziału dw. z PG Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie i przedstawiciela kancelarii prawnej „Grzelka i Wspólnicy” z siedzibą w Warszawie, specjalizującej się w ochronie własności przemysłowej.

Wizyta w Hiszpanii

W ramach Europejskiego Programu Wymiany Policyjnej 2015, wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej kom. Adriana Niemczuk-Gorgoń przebywa z wizytą w Hiszpanii. Celem wymiany jest poznanie hiszpańskiej policji od strony wewnątrzorganizacyjnej.

Przez kilka dni poznawać będzie strukturę formacji, jej wyposażenie oraz zakres realizowanych zadań. Już pierwszego dnia duże wrażenie zrobiła wizyta w głównej szkole policyjnej Academia Policia Nacional – Avila, w której umiejętności zdobywają policjanci wszystkich specjalności.

Już wkrótce w ramach rewizyty gościć będziemy w naszej szkole oficera policji hiszpańskiej Jesusa Marię Garcinunio Gonzaleza, który będzie zdobywał wiedzę o polskiej Policji.

Lotnicze pasje

12 września na pilskim lotnisku przy schronohangarze nr 5 odbyła się promocja książki Arno Giese „Uff, nie spaliłem Kopenhagi”. Jest to rozmowa z wybitnym pilaninem, mjr. pilotem Bogdanem Likusem, służącym przed laty w 6 Pułku Lotnictwa Myśliwsko-Bombowego w Pile.

To wyjątkowe spotkanie pasjonatów wojskowego lotnictwa odbyło się w siedzibie Pilskiego Muzeum Wojskowego. Przyciągnęło wielu miłośników skrzydeł z białoczerwoną szachownicą. Jednym z nich był podkom. Paweł Leśniewski z Zakładu Służby Kryminalnej, który podczas premii książki prezentował własne zbiory falerystyczne poświęcone głównie historii wojskowego lotnictwa w Pile.

Wystawiony był też sprzęt wojskowy, w tym legendarny „Tygrysek”, ostatni pilski egzemplarz SU-22. Odbyła się również projekcja filmu obrazująca pilskie skrzydła, no i oczywiście zasmakować można było wojskowej grochówki.

Oszustwa na Allegro

16 września br. Szkoła Policji w Pile gościła Annę Wojciechowską – specjalistę ds. Bezpieczeństwa Transakcji w Grupie Allegro Sp. z o.o. Wraz z pojawieniem się na rynku serwisu aukcyjnego Allegro, rozpoczął się polski e-commerce, czyli system zakupów przez Internet.

Tematem wykładu, w którym udział wzięli słuchacze III edycji kursu specjalistycznego w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej, była polityka bezpieczeństwa Grupy Allegro (narzędzia monitorujące, bezpieczeństwo IT, współpraca z użytkownikiem, Program Ochrony Kupującego, Program Współpraca o Ochronie Praw) oraz zadania zespołu ds. współpracy z organami ścigania, który funkcjonuje w ramach Grupy Allegro.

Ponadto nasz gość przybliżył metody oszustw popełnianych za pośrednictwem

serwisu Allegro, zagadnienia dotyczące kradzieży tożsamości, ze zwróceniem szczególnej uwagi na metody phishingowe, i dostępne w Internecie – także dla prywatnego użytkownika – proste, bezpłatne narzędzia służące do weryfikacji sprzedającego (ustalenie operatora internetowego, do którego przypisany jest numer IP komputera, z którego loguje się sprawca, weryfikacja numeru rachunku bankowego, możliwość ustalenia źródła pochodzenia zdjęcia oferowanego do sprzedaży produktu, czy numer IMEI oferowanego do sprzedaży telefonu komórkowego jest przypisany do danej marki i modelu aparatu itp.). Podczas prelekcji poruszony został również system komunikowania się Policji drogą elektroniczną z Działem Bezpieczeństwa Grupy Allegro, z zaakcentowaniem konieczności wskazania w kierowanych zapytaniach prawidłowej podstawy prawnej, którą stanowi art. 18.6. ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną.

Z wizytą w przedszkolu

Rozmowy z dziećmi na temat zachowania bezpieczeństwa są niezwykle istotne, głównie z uwagi braku wyrobionych nawyków i małej wiedzy praktycznej małych dzieci. W związku z tym, aby wzbogacić ich wiedzę o informacje związane z tym zagadnieniem, wykładowcy Zakładu Prewencji i Technik Interwencyjnych odwiedzili grupę 4-6-latków z pobliskiego Publicznego Przedszkola nr 5 w Pile.

Pogadanka dotyczyła szeroko pojętego bezpieczeństwa. Jak bezpiecznie przechodzić przez jezdnię, jak poruszać się po ulicy, żeby nie doszło do sytuacji niebezpiecznych dla dziecka, jak bezpiecznie zachowywać się na placu zabaw? Dzieci podzieliły się z policjantami swoją wiedzą. Pokazały również, że są odpowiedzialne i wiedzą, jak należy się zachowywać na drodze i w najbliższym otoczeniu.

Nadkom. Artur Kulczak i kom. Sebastian Wegner chętnie opowiedzieli przedszkolakom o swojej pracy, o zasadach obowiązujących w ruchu drogowym i o tym, jak należy przewozić dzieci w samochodzie. Na-

stępnie razem z policjantami dzieci ćwiczyły, jak prawidłowo powinno się korzystać z przejścia, aby bezpiecznie dostać się na drugą stronę ulicy.

W podziękowaniu za ciekawe spotkanie, przybliżenie i wzbogacenie wiedzy na temat zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym i bezpiecznej zabawy, podopieczni przedszkola wręczyli policjantom pamiątkowy dyplom oraz zaprosili do obejrzenia specjalnie przygotowanego dla nich występu artystycznego.

Przestępczość w sektorze bankowym

Słuchacze kursu specjalistycznego w zakresie zwalczania przestępczości gospodarczej wzięli dziś udział w prelekcji, którą poprowadzili Dariusz Polaczyk - dyrektor Departamentu Bezpieczeństwa Alior Bank S.A., pełniący jednocześnie funkcję przewodniczącego Rady ds. Bezpieczeństwa Związku Banków Polskich oraz Jacek Petrykiewicz - dyrektor Departamentu Bezpieczeństwa Credit Agricole Bank Polska S.A.

Nasi goście przybliżyli słuchaczom otoczenie prawne banku, typy przestępstw bankowych, najczęstsze przestępstwa bankowe na podstawie badań, najnowsze trendy w

przestępczości bankowej, największe przestępstwa bankowe w historii, psychologię działania oszusta, współpracę banków z Policją, współpracę międzybankową w obszarze bezpieczeństwa, jak również działalność Związku Banków Polskich, systemy IT i organizację struktur bezpieczeństwa banków. Podczas spotkania poruszono także kwestię tajemnicy bankowej, przestępstw wewnętrznych i zewnętrznych – wyłudzenia kredytów, kradzież środków z rachunków, fałszerstwo dokumentów, fraudy pracownicze, wyłudzenia z użyciem technik socjotechnicznych i zagrożenia związane z obrotem gotówkowym.

Wiedza przekazana słuchaczom jest tym bardziej cenna, że liczba ujawnionych przestępstw bankowych wzrasta z roku na rok, a przestępczość bankowa należy do jednych z najtrudniejszych do wykrycia i jest bardzo niebezpieczna nie tylko dla klientów banku, ale także dla samej instytucji finansowej, która traci zaufanie i dobrą reputację na rynku. Z reguły w ramach tej tematyki mamy do czynienia ze sprawami związanymi z wyłudzeniem kredytów, różnego rodzaju nadużyciami udzielonego zaufania czy przekroczeniem uprawnień przez pracowników banku, praniem brudnych pieniędzy albo przestępstwami czekowymi i weksłowymi. Jednak wbrew pozorom, to nie przestępczość zewnętrzna, jak np. napady na bank czy ataki hakerów, jest najbardziej niebezpieczna, lecz przestępczość wewnętrzna, której sprawcami są pracownicy danej placówki.

Policijni nauczyciele na boisku

Przez ostatnie dwa dni poprzedniego tygodnia, przy pięknej słonecznej pogodzie i dużej liczbie kibiców na szkolnym boisku rywalizowali piłkarze ze szkół policyjnych. Do rywalizacji w II Mistrzostwach Jednostek Szkoleniowych Policji w Piłce Nożnej stanęły dziesięcioosobowe reprezentacje: Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Szkoły Policji w Katowicach i gospodarz turnieju – drużyna Szkoły Policji w Pile. Turniej objął honorowym patronatem Ko-

mendant Główny Policji, który ufundował puchar dla zwycięskiej drużyny i statuetki dla wyróżniających się zawodników.

Uroczystego otwarcia dokonał Zastępca Komendanta Szkoły insp. Piotr Gaca.

Impreza, której celem było wyłonienie najlepszej drużyny piłkarskiej w szkołach policyjnych, była również okazją do zaprezentowania sprawności fizycznej policjantów i pracowników Policji oraz do integracyjnego spotkania. Mecze odbywały się w formule „każdy z każdym”, 2x10 minut, a na boisku w każdej drużynie przebywało 6 zawodników. Rywalizacja była bardzo wyrównana, trudno było wskazać faworytów, a rozstrzygnięcia meczów następowały często w ostatnich minutach.

Zwycięsko z rywalizacji wyszła drużyna reprezentująca Centrum Szkolenia Policji w Legionowie (5 pkt) i to ona zdobyła puchar ufundowany przez Komendanta Głównego Policji. Puchar Komendanta Szkoły Policji w Pile, za drugie miejsce, wywalczyła drużyna reprezentująca Wyższą Szkołę Policji w Szczytnie (4 pkt). Reprezentacja Szkoły Policji w Pile uplasowała się na najniższym stopniu podium (4 pkt) i otrzymała puchar ufundowany przez Zarząd Szkolny NSZZ Policjantów. Tuż za podium sklasyfikowana została drużyna Szkoły Policji w Katowicach (3 pkt).

Tytuł najlepszego strzelca wywalczył Sebastian Polak (SP w Pile), najlepszym bramkarzem okazał się Rafał Zawalniak (WSPol. w Szczytnie), a najlepszym zawodnikiem wybrany został Łukasz Szwejkowski (CSP Legionowo).

Podczas uroczystego zakończenia turnieju puchary zwycięzcom i drobne upominki wszystkim zawodnikom wręczył Zastępca Komendanta Szkoły Policji w Pile mł. insp. Roman Gryczka. Wszyscy uczestnicy wyrazili nadzieję na spotkanie w przyszłym roku podczas kolejnej edycji turnieju.

Spotkanie oficerów łącznikowych polskiej Policji w Szkole Policji w Pile

W dniach 21 - 25 września br. miało miejsce coroczne spotkanie - szkolenie oficerów łącznikowych polskiej Policji oraz oficerów przy Europolu i Interpolu, którzy na co dzień pełnią służbę poza granicami kraju. Szkolenie doskonalące stanowiło okazję do omówienia bieżących zagadnień dotyczących zadań realizowanych przez jednostki i komórki organizacyjne Policji, a także określenie optymalnych platform współpracy oficerów łącznikowych z instytucjami i podmiotami zaangażowanymi w zwalczanie przestępczości o charakterze międzynarodowym.

W trakcie spotkania w Pile oficerowie łącznikowi zostali zapoznani m.in. ze zmianami związanymi z nowelizacją kodeksu postępowania karnego z priorytetami polityki zagranicznej oraz kierunkami współpracy międzynarodowej jednostek oraz komórek organizacyjnych KGP.

W tegorocznym szkoleniu, w charakterze prelegentów brali udział przedstawiciele Prokuratury Generalnej, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz przedstawiciele kadry kierowniczej jednostek Policji i komórek organizacyjnych KGP.

W szkoleniu uczestniczyli także oficerowie łącznikowi, którzy zakończyli misję zagraniczną w ubiegłym roku. Ich udział był świetną okazją do podzielenia się doświadczeniem i uwagami dotyczącymi specyfiki każdego z państw akredytacji.

PAŹDZIERNIK

Wrześniowy wolontariat

Rozpoczęcie roku szkolnego wiąże się z wieloma wizytami w placówkach, z którymi nasza szkoła współpracuje już od lat. Funkcjonariusze i słuchacze Szkoły Policji w Pile po raz kolejny odwiedzili Publiczne Przedszkole w Kaczorach. Przyczynkiem do spotkania była chęć przekazania dzieciom informacji na temat bezpiecznego zachowania się na drodze oraz ciekawostek związanych z pracą Policji. Tym razem były to zajęcia związane z zakresem ujawniania i zabezpieczania śladów.

We wrześniu wolontariusze naszej szkoły odwiedzili również Warsztaty Terapii Zajęciowej w Leżeniczy w ramach imprezy plenerowej związanej z pożegnaniem lata. Nasi słuchacze zapoznali się z zasadami funkcjonowania tej placówki oraz historią jej powstania. Po wręczeniu słodkich upominków, słuchacze, wraz z podopiecznymi Warsztatów, wzięli udział w zawodach i grach sportowych. Oprócz sportowej rywalizacji (była to też wspólna forma terapii dla niepełnosprawnych), nawiązały się nowe przyjaźnie.

W pożegnaniu lata wzięli także udział podopieczni Środowiskowego Domu Pomocy

Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi z Piły.

Europejski Dzień Przeciwko Handlowi Ludźmi

Handel ludźmi to obecnie jeden z głównych problemów zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym współczesnej przestępczości. Już sama wiedza na ten temat i świadomość zagrożeń może pomóc uniknąć przykrych zdarzeń. Informowanie i uświadamianie społeczeństwa jest jednym z celów „Krajowego planu działań przeciwko handlowi ludźmi na lata 2013 – 2015”. 18 października w krajach Unii Europejskiej obchodzony jest Europejski Dzień Przeciwko Handlowi Ludźmi. Zgodnie z treścią punktu 1.2 części 1 – przyjętego w dniu 20 maja 2013 r. przez Radę Ministrów – „Krajowego planu działań przeciwko handlowi ludźmi na lata 2013 – 2015, organizacja ww. obchodów powierzona została szkołom Policji.

W ramach obchodów tego Dnia, wykładowcy Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile podinsp. Krzysztof Sawicki oraz asp. Jolanta Kamińska przeprowadzili wykład dla słuchaczy Szkoły dotyczący współczesnych formy niewolnictwa.

IV Pilskie Subregionalne Targi Pracy i Kariery

W dniach 2-3 października br. w siedzibie Pilskiego Inkubatora Przedsiębiorczości odbyły się IV Pilskie Subregionalne Targi Pracy i Kariery współorganizowane przez Miasto Piła oraz Invest-Park Sp. z o.o.

Szkoła Policji zaprezentowała się na stoisku wystawowym pierwszego dnia targów, w ramach Strefy Kariery Targów Edukacyjnych.

Celem jesiennej edycji przedsięwzięcia było zaprezentowanie oferty dla osób poszukujących pracy, zainteresowanych rozwojem kariery zawodowej oraz absolwentów szkół i uczelni wkraczających na rynek pracy.

Dla naszej Szkoły była to okazja do tego, aby zaprezentować młodym ludziom, absolwentom szkół, zalety pracy w Policji oraz zachęcić ich do wstępowania w szeregi służb mundurowych. Dokonana została prezentacja zawodu policjanta oraz ścieżki kariery zawodowej. Podinsp. Jacek Czechowski z Sekcji Prezydialnej Szkoły Policji w Pile, poprowadził prelekcję, w której poinformował o tym, jakie kroki należy powziąć, aby zostać policjantem. Dla zainteresowanych najważniejszymi wymaganiami, jakie należy spełnić, aby służyć w Policji, okazały się: nieposzlakowana opinia, posiadanie co najmniej średniego wykształcenia, wykazanie się odpowiednią zdolnością fizyczną i psychiczną do pełnienia służby, a także fakt, że nie można być skazanym prawomocnym wyrokiem sądu. Osoby zainteresowane wysłuchały prezentacji poszczególnych etapów postępowania kwalifikacyjnego, do których należą: przygotowanie i złożenie odpowiednich dokumentów, test wiedzy, test sprawności fizycznej, badania psychologiczne oraz rozmowa kwalifikacyjna.

Stoisko wystawowe cieszyło się dużą popularnością. Wśród najbardziej zainteresowanych znaleźli się uczniowie i absolwenci szkół średnich i gimnazjów. Zgodnie z tym, że jednym z warunków ubiegania się o przyjęcie do służby jest minimum średnie wykształcenie, zainteresowanym gimnazjalistom proponowaliśmy dalsze kształcenie w szkołach ponadgimnazjalnych, prowadzących klasy o profilu policyjnym. Ukończenie takiej szkoły jest premiowane dwoma dodatkowymi punktami podczas postępowania kwalifikacyjnego do Policji.

Podczas rozmów z młodzieżą wskazywaliśmy, że praca w służbach mundurowych to nie tylko pewne przywileje. Jest to zawód, który wymaga zaangażowania, samodyscypliny, ciągłej pracy i kształcenia - dając w zamian dużo satysfakcji.

Wina w prawie dyscyplinarnym służb mundurowych

„Wina w prawie dyscyplinarnym służb mundurowych”, pod red. Wiesława Kozielowicza, Piotra Józwiaka i Krzysztofa Opałńskiego - to kolejna publikacja wydana w ramach Biblioteczki Kwartalnika Prawno - Kryminalistycznego. Zawiera wystąpienia z V seminarium dot. odpowiedzialności dyscyplinarnej w służbach mundurowych, które odbyło się w dniach 13-14 listopada 2014 r. w Szkole Policji w Pile.

Poszczególne artykuły zawierają pogłębione rozważania prelegentów wygłaszających referaty w trakcie seminarium. Tematyka artykułów dotyczy w szczególności problematyki winy, zarówno w ujęciu materialnym, jak i procesowym, na płaszczyźnie odpowiedzialności dyscyplinarnej w służbach mundurowych.

Autorami poszczególnych artykułów są m. in. SSN Wiesław Kozielowicz, prof. dr hab. Katarzyna Dudka z Uniwersytetu Marii Curie - Skłodowskiej w Lublinie oraz prof. dr hab. Hanna Paluszkiwicz z Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Publikacja jest dostępna na stronie internetowej Szkoły w zakładce „Odpowiedzialność dyscyplinarna”. Można tam znaleźć także materiał filmowy z wystąpieniami poszczególnych prelegentów.

Przyjedź mamó na... Avans Blues

W chłodny, acz słoneczny dzień, na schodach pałacu Dernałowiczów w Mińsku Mazowieckim wystąpił szkolny zespół Avans Blues w składzie podinsp. Jacek Słoński - perkusja, podinsp. Tomasz Ratajczak - gitara oraz nadkom. Paweł Holeksa - gitara basowa i śpiew. Muzycy zagrali na zaproszenie komendanta Centrum Szkolenia Żandarmerii Wojskowej płk. Piotra Płonki, w związku z uroczystością przejęcia przez

Centrum tradycji międzywojennych ośrodków szkolenia.

W uroczystościach tych uczestniczył zastępca komendanta Szkoły Policji w Pile insp. Piotr Gaca.

Występ grupy został gorąco przyjęty przez zgromadzoną publiczność, która tańcem i śpiewem wspomagała muzyków. Okazuje się, że standardy muzyki bluesowej i rockowej wykonywanej przez Avans Blues trafiają do serc publiczności po obu stronach Wisły, a przedstawiciele CSZW już zapowiedzieli dalszą współpracę z naszym zespołem.

Warsztaty szkoleniowe z zakresu handlu ludźmi

W dniach 7-9 października Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie oraz Wydział do Walki z Handlem Ludźmi BSK KGP zorganizowały warsztaty szkoleniowe pt. „Praktyczne aspekty zwalczania przestępstwa handlu ludźmi i przestępstw z nim powiązanych”. W warsztatach, które odbyły się w Szczytnie, uczestniczyli liderzy i policjanci komórek do walki z handlem ludźmi komend wojewódzkich/Stołecznej Policji, koordynatorzy CBŚP, a także członkowie Grupy Roboczej międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi ludźmi.

Przedsięwzięcie poświęcone było aktualnym problemom w pracy dochodzeniowo - śledczej i operacyjnej. W jego trakcie omówione zostały m.in. praktyczne aspekty prowadzenia czynności wykrywczych w zwalczaniu przestępczości handlu ludźmi i przestępstw z nim powiązanych.

Szkołę Policji w Pile, w charakterze prelegentów, reprezentowali wykładowcy Zakładu Służby Kryminalnej: podinsp. Krzysztof Sawicki i asp. Jolanta Kamińska, przybliżając zagadnienia związane z modelem kontradiktoryjnym procesu karnego.

Dzień Dawcy Szpiku dla Artura i Innych
Fundacja DKMS - Baza Dawców Komórek Macierzystych Polska - zagościła w Szkole Policji w Pile w ramach „Dnia Dawcy Szpiku dla Artura i Innych”. Inicjatywa odbyła się 13 października i miała na celu przeprowadzenie rejestracji potencjalnych dawców szpiku.

Akcja skierowana była do kadry i słuchaczy Szkoły Policji. Wszystkie zdrowe osoby w wieku 18-55 lat mogły bezpłatnie zarejestrować się w bazie potencjalnych komórek macierzystych Fundacji DKMS. Procedura rejestracji nie była skomplikowana i trwała nie więcej niż 10 minut. Dokonali jej wolontariusze DKMS, a polegała ona na przeprowadzeniu wstępnego wywiadu medycznego, wypełnieniu formularza osobowego oraz pobraniu wymazu z błony śluzowej z wewnętrznej strony policzka.

Wielu słuchaczy oraz pracowników mundurowych i cywilnych Szkoły Policji poprzez rejestrację przyczyniło się do zwiększenia bazy potencjalnych dawców dając tym samym chorym nadzieję na powrót do zdrowia. Liczba osób, jakie podały się rejestracji przeszła oczekiwania organizatorów. W przeciągu dwóch godzin trwania akcji

liczba potencjalnych dawców zwiększyła się o blisko 50 osób związanych ze Szkołą Policji w Pile. Rejestrujący się słuchacze naszej szkoły, w rozmowach z wolontariuszami wspominali, że ich decyzja jest przemyślana i wpisuje się w zawód policjanta, który ma przecież „służyć i chronić”. Warto również podkreślić, że wielu słuchaczy szkoły, informowało że są już zarejestrowani w bazach DKMS.

Podopieczny Fundacji Artur Piłat, któremu dedykowana była rejestracja jest żołnierzem, muzykiem Orkiestry Wojskowej, mieszkańcem Piły, który zмага się z ostrą białaczką szpikową. Został zakwalifikowany do przeszczepu od dawcy niespokrewnionego, jednak wciąż wielu pacjentów czeka na odnalezienie swojego „bliźniaka genetycznego”. Inicjatorem akcji jest żona Pana Artura - Pani Katarzyna Blechinger-Piłat.

Fundacja DKMS działa w Polsce od 25 lutego 2009 roku, a jej statutowym celem jest działalność na rzecz chorych na białaczkę, a także inne schorzenia wymagające przeszczepu szpiku kostnego. *Dni Dawcy Szpiku* organizowane są w różnych polskich miastach w celu propagowania wiedzy na temat dawstwa oraz poszerzanie bazy dawców szpiku poprzez ich rejestrację w ramach działalności Fundacji.

Finał akcji zaplanowany został na 18 października 2015 roku w Regionalnym Centrum Kultury „Fabryka Emocji” w Pile.

70 lat harcerstwa na Ziemi Pilskiej

W związku z obchodami jubileuszu harcerstwa w Pile, które miały miejsce 3 października, do Regionalnego Centrum Kultury przybyło wielu znakomitych gości. Wśród zaproszonych na uroczystą galę byli również komendant Szkoły Policji w Pile insp. Jerzy Powiecki oraz wykładowca asp. szt. Janusz Trzyna.

Uroczystości związane z 70. rocznicą działalności Hufca rozpoczęły się w piątek, mszą św. w kościele pw. św. Antoniego w intencji pilskiego harcerstwa. Sobotnie obchody otworzył apel na placu Stanisława Staszica - patrona hufca ZHP w Pile. Część

oficjalna przeprowadzona została natomiast w Regionalnym Centrum Kultury z udziałem zaproszonych gości. Podczas gali, oprócz tradycyjnych wierszy i piosenek harcerskich, odbyło się wręczenie odznaczeń, wyróżnień oraz podziękowań dla instruktorów i osób związanych z działalnością hufca. W ramach wdzięczności, uhonorowane osoby dołączyły się do zbiórki pieniędzy na renowację sztandaru Hufca.

Na ręce komendanta Szkoły Policji Pile insp. Jerzego Powieckiego została złożona statuetka z podziękowaniami za wieloletnią pomoc i wsparcie na rzecz wychowania zuchów i harcerzy.

Wśród tych, którzy szczyłą się szczególnym wkładem w rozwój pilskiego harcerstwa znalazł się również wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile asp. szt. Janusz Trzyna, który otrzymał Srebrną Honorową Odznakę Przyjaciół Harcerstwa. Odznaczenie stanowi wyróżnienie za okazaną troskę o sprawy wychowania dzieci i młodzieży, a także podziękowanie za pomoc okazaną dla Związku Harcerstwa Polskiego w pracy wychowawczej.

Nietypowy gość w przedszkolu

Funkcjonariusze i słuchacze Szkoły Policji w Pile odwiedzili Publiczne Przedszkole w Pile na Zielonej Dolinie oraz przedszkole nr 17 znajdujące się przy ul. Śniadeckich im. krasnala Hałabały.

Przyczynkiem do spotkania była chęć przekazania dzieciom informacji na temat bezpiecznego zachowania się na drodze oraz

postępowania w przypadku napotkania niebezpiecznego psa. Wolontariusze, w formie zabawy, przekazali przedszkolakom informacje na temat prawidłowego przechodzenia przez jezdnię oraz poruszania się po niej w przypadku braku chodnika.

Na zakończenie pogadanki dzieci otrzymały do pokolorowania budynki Szkoły Policji w Pile oraz wykonały pamiątkową daktyloskopie. Prawdziwą eksplozję radości wśród przedszkolaków wywołało pojawienie się psa wraz z jego przewodnikiem, asp. Tomaszem Andrzejewskim. Policjant omówił i pokazał, w jaki sposób postępować w przypadku napotkania nieznanego psa.

Dzień Edukacji Narodowej w Szkole Policji

14 października br. Szkoła Policji w Pile obchodziła Święto Edukacji Narodowej upamiętniające powstanie w Polsce w 1773 roku Komisji Edukacji Narodowej. Słuchacze i kadra szkoły wzięli udział w uroczystości oraz zabawach sportowych.

Obchody rozpoczęły się apelem, na który zostali zaproszeni komendant Szkoły Policji insp. Jerzy Powiecki wraz z zastępcami, insp. Piotrem Gacą i mł. insp. Romanem Gryczką, oraz cała kadra dydaktyczna. Uroczystość poprowadziła przewodnicząca Samorządu Słuchaczy Szkoły Policji Pile. Zaproszeni goście wysłuchali życzeń, wierszy oraz piosenek w wykonaniu uczennic z Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Komisji Edukacji Narodowej w Pile, a po zakończeniu oficjalnej części mogli porozmawiać przy kawie i poczęstunku.

Druga część dnia upłynęła po hasłem *Dzień Edukacji Narodowej na sportowo*. Konkurencje, w których rywalizowały ze sobą drużyny słuchaczy i drużyna reprezentująca kadrę dydaktyczną, przygotowali i przeprowadzili: asp. sztab. Ryszard Rudnicki z Zakładu Prewencji i Technik Interwencji, mł. asp. Przemysław Zublewicz z Zakładu Służby Kryminalnej i kom. Wojciech Kur z Wydziału Organizacji Szkolenia i Dowodzenia.

W poszczególnych konkurencjach reprezentacja kadry dydaktycznej występowała w składzie: mł. insp. Marzena Brzozowska, kom. Adrianna Niemczuk-Gorgoń, podkom. Hanna Bigielmajer, podkom. Romuald Cieciora, st. asp. Artur Lepalczyk, st. asp. Małgorzata Hauchszulc, asp. Dawid Zakowicz, asp. Jarosław Pinkowski, asp. Agnieszka Kuszyk, mł. asp. Sebastian Polak, mł. asp. Monika Tuczyńska, mł. asp. Łukasz Wiśniewski.

Najwięcej emocji przyniosła konkurencja polegająca na przeciąganiu liny pomiędzy wykładowczyniami i słuchaczkami oraz wykładowcami i słuchaczami. W tej konkurencji zarówno słuchaczki, jak i słuchacze nie dali szans kadrze Szkoły wygrywając obydwie kategorie.

Rozegrano także turniej piłki nożnej, również z udziałem drużyny kadry. Na pierwszym miejscu uplasowali się słuchacze kursu OR IV/15 (kompania 3) zdobywając puchar ufundowany przez komendanta Szkoły.

Po podsumowaniu punktów zdobywanych w poszczególnych konkurencjach okazało

się, że na pierwszym miejscu uplasowała się reprezentacja kadry dydaktycznej Szkoły. Zwycięzcy w każdej konkurencji otrzymali dyplomy i nagrody. Imprezie towarzyszył duch zdrowej rywalizacji, uśmiechu i dobrej zabawy. Jak zauważył jeden ze słuchaczy biorących udział w obchodach – *taki turniej, w którym kadra i słuchacze spotykają się w niecodziennych okolicznościach, jest świetnym sposobem na integrację i wspólną zabawę.*

Wszystkim wykładowcom życzymy dużo szczęścia i radości z wykonywanej pracy, cierpliwości oraz wielu sukcesów zawodowych.

Elektroniczny System Kontroli Dostępu w Szkole Policji w Pile

Szkoła Policji w Pile jest w trakcie realizacji ważnej inwestycji, związanej m.in. z poprawą bezpieczeństwa. Chodzi o budowę elektronicznego Systemu Kontroli Dostępu (SKD) do obiektów jednostki, a w przyszłości rozszerzenie jego funkcjonalności o dostęp do wybranych pomieszczeń w Szkole Policji w Pile.

System kontroli dostępu realizowany jest dwuetapowo. Pierwszy, w pełni zrealizowany, pozwala na kontrolę wejścia i wyjścia osób na teren jednostki oraz wjazd pojazdów na teren bursy.

Opisany system kontroli dostępu już funkcjonuje. W obecnej chwili wydano około 1000 kart uprawniających do wejścia i wjazdu na teren Szkoły Policji w Pile. Jak powiedziano na wstępie SKD miał na celu poprawę bezpieczeństwa. Dużym wspar-

ciem w pracy dyżurnego jednostki jest moduł dodatkowych zestawień, który pozwala m.in. na wygenerowanie listy osób obecnych na obiekcie, co w przypadku ewakuacji jednostki może się okazać nieocenione. Dopełnieniem pierwszego etapu było wdrożenie systemu rejestracji wydawanych kluczy: klucznica NET. Obecnie służba dyżurna wielokrotnie wydaje i przyjmuje codziennie około 50 kluczy do pomieszczeń biurowych i dydaktycznych. Tożsamość osoby pobierającej klucze weryfikowana jest na podstawie karty zbliżeniowej, dodatkowo w przypadku kadry jednostki na krótką chwilę wyświetlane jest zdjęcie. Funkcjonariusz służby ochronnej po pozytywnej weryfikacji w klucznicy uprawnienia do pobrania danych kluczy wydaje je. W każdej chwili służba ochronna posiada pełną informację na temat liczby wydanych kluczy i osób, w których posiadaniu się one znajdują.

Realizacja drugiego etapu Systemu Kontroli Dostępu obejmie obsługę szkolnej stołówki, z której dziennie może korzystać około 700 osób. Założenia systemu stanowią, że karta SKD do obiektów szkoły, będzie podstawą do wydania posiłku. System daje możliwość określenia prawa do każdego z trzech posiłków (śniadanie, obiad, kolacja). Uprawnienia nadawane są ze stanowisk dostępowych przez dowódców kompanii, a informacja o zaprowiantowanych, stanowiąca podstawę do liczby przygotowywanych posiłków przesyłana jest elektronicznie do Sekcji Żywnościowej. Ponadto pracownicy Sekcji Żywnościowej posiadają podawaną on-line w miejscu wydawania posiłków, informacje na temat liczby już wydanych i czekających na wydanie porcji z podziałem na pododdziały. W chwili obecnej system testowany jest pod kątem sprawności i funkcjonalności, a jego pełne uruchomienie planowane jest na grdzień br.

Turniej Klas Policyjnych po raz ósmy

Znamy już termin VIII Ogólnopolskiego Turnieju Klas Policyjnych. Zakwalifikowane do Turnieju drużyny, aby zmierzyć się ze sobą w poszczególnych konkurencjach przyjadą do Szkoły Policji w Pile w dniach 23-24 maja 2016 roku.

Turniej współorganizowany jest z Zespołem Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Komisji Edukacji Narodowej w Pile, z którym pilska Szkoła Policji współpracuje w zakresie realizacji autorskiego programu nauczania w liceum ogólnokształcącym pn. „Wybrane zagadnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego”.

W Turnieju może wziąć udział maksymalnie 25 reprezentacji, w tym reprezentacje, które zajęły miejsca od pierwszego do trzeciego w poprzedniej edycji Turnieju. W przypadku większej liczby zgłoszeń, drużyny biorące udział w Turnieju wyłonione zostaną w drodze eliminacji, w oparciu o test wiedzy.

W ramach VIII Turnieju rozegrane zostaną następujące konkurencje:

- sprawdzian obejmujący ogólną wiedzę o Policji,
- test sprawności fizycznej (tor przeszkód),
- test umiejętności w zakresie udzielania pierwszej pomocy,
- test umiejętności strzeleckich.

Dyrektor szkoły prowadzącej klasy o profilu policyjnym, który chciałby zgłosić swoją reprezentację do udziału w Turnieju powinien w terminie do 18 stycznia 2016 roku przesłać (poczta tradycyjną lub faksem) zgłoszenie, którego wzór stanowi załącznik nr 1 do regulaminu.

Aktualności dotyczące Turnieju będą publikowane na stronie internetowej Szkoły (w aktualnościach oraz w zakładce Turniej Klas Policyjnych).

